BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

ANUL AL XIV-lea, No. 11.

FEVRUARIE.

TABLA MATERIILOR.

BUCUREŞTI.

Tipografia Cărtilor Bisericescĭ

34. Str. Principatele-Unite, 34.

1891.

CESTIUNEA STĂREI MATERIALE A CLERULUI CREȘTIN IN GENERE ȘI A CELUI ROMÂN

DIN

REGATUL ROMÂNIEI.

I.

Starea Clerului creștin din timpii primari până la secolul al X-lea.

Nimeni nu va putea tagădui următorul adevĕr:

Indeplinirea unui oficiu sau a uneĭ obligațiuni, fie în Stat, fie în Biserica, nu se póte impune nimaruĭ, dacă nu i se asigura existența materiala. Ast-fel ar fi a se suspenda libertatea de acțiune a individuluĭ, a i se nega dreptul folosințeĭ din munca.

Creștinismul Ortodox rĕsăritean, pe care noi l'am moștenit de la stramoșĭ, a fost este și va fi Religiunea loculuĭ acestuĭa, pentru ca posede putința a se acomoda și tendințeĭ și scopuluĭ ce urmăreşte o națiune. La noĭ la Românĭ Creștinismul Ortodox este Religie națională, Religie de Stat. Membriĭ representanțĭ aĭ Religieĭ, numițĭ în limba bisericéscă Ierarhie, sunt în neamul nostru în același timp și representanțĭ aĭ Sfinteĭ nóstre Religiĭ Ortodoxe strămoșeștĭ, și membri aĭ societățeĭ, avênd aceleași drepturĭ și în-

datoriri în Stat ca şi cei-l-alţi cetăţeni. Creştinismul ca Religie de Stat, procură ori carui popor ce-l profesază basele cele mai solide, il îndeamnă spre progres şi susţine viguros Instituţiile unui Stat, când şi-l împroprieazā ori naţionalisază. Iată cum se exprimă F. de La Mennais [1]) despre binefacerile influenţei unei Religiuni naţionalisate: „Creştinismul perfecţionând instituţiunea religiósă. şi prin urmare şi instituţia socială, căria nu ia zguduit fundamentele; ci din contra le-aŭ întarit, pentru că tot în jurul Altarului ómenii se aduna şi se unesc. O nouě civilisaţie ieşi din sactuarul unde se sĕvêrşi legătura politică, civilisaţia proporţionată, în desvoltarea sa, acea a dogmelor şi a preceptelor; căci tot dreptul public al popórelor este în preceptele Religiei lor, şi tot resonul lor în dogmele sale. Orĭ-ce ar cugeta acia, a cărora ştiinţa n'a ştiut pana în present de cât a sfarîma, viaţa societăţei nu'i de ordine materiala. Nici odată nu s'a fundat Stat pentru a satisface nevoile fisice. Imulţirea bogaţiilor, progresul desfatarilor nu creaza între ómeni nici o legătură reală. şi un balciŭ (iarmaroc) nu-i nici odată o cetate. A se încerca de a se reduce la relaţiuni de felul acesta raporturile constitutive a unei Naţiuni, ar fi a căuta legile naturei omineşti şi a naturei sociale acolo, unde omul este comun animalului; acéstă lucrare ar fi de al înjosi pe om la nivelul brutei, condiţiune indispensabilă pentru reuşita unui ast-fel de plan. Căci pană când omul va rĕmânea o fiinţă morala şi inteligentă, legile inteligenţei şi a ordinului moral se vor manifesta invincibil şi vor domina tóte cele-l-alte legi. Aceste singure vor forma societatea". Ast-fel popórele prin adevĕrurile eterne ale Creştinismului ş'aŭ schimbat treptat în parte şi fondul şi forma sociala de până atunci şi ş'aŭ acomodat şi legile şi moravurile în conformitate cu Religia nouĕ—Creştinismul—împropriindu-şi-l, ori naţionalisându-l. Iisus Christos a venit pentru a vindeca pe om, recunoscêndu-i natura pĕcătósă, şi dân-

[1]) Vol. II, pag. 77, cap. VIII.

du-ĭ medicamente potrivite pentru îndreptare. El, Christos, n'a creat din nou altă natura pentru om, cu care să şi formeze Impĕrăţia sa, de acea Creştinismul se numeşte şi *Renaştire*. Religia fără cult exterior este cu neputinţă—pentru ca n'ar fi conformă natureĭ duble a omuluĭ. Cult exterior fără persóne anumite de a'l representa în mod concret poporului, şi în tótă splendórea sa, este iarăşi cu neputinţa. Acesta-ĭ un fapt constant în tóta omenirea—universal. Representanţii Religieĭ susţinênd în popóre cu precepte D-ḑeeştĭ ordinea şi disciplina, combat rĕsvrătirea şi anarhia. Cultivând deprinderile şi moravurile spre a se forma în omenire în comformitate cu învĕţaturile religióse, sublime şi pline de moralitate, fereşte societaţile de bigotism şi superstiţiĭ. Intarind basa societăţeĭ prin casătorie ca mister, léga membriĭ familieĭ de un trunchiu, ca ramurile de arbore. Religia singură are forţa, prin representanţiĭ sĕĭ, a preîntimpina realisarea crimelor prin misterul Confesiuneĭ, a îmblânḑi şi îndulci asprimea legilor şi în fine a da sancţiunea dumneḑeească autorităţeĭ şi legilor în omenire.

Pentru atâtea servicii şi bine-facerĭ ce primeşte societatea de la representanţii Religieĭ, este în drept şi cerut ca raţiunĭ de Stat,—pentru mângăerele religióse ce primesc cetăţĕniĭ ḑilnic de la representanţiĭ cultuluĭ divin—, este drept se reclame, se ceară cu tarie susţinerea lor materială. Nimenĭ nu póte fi obligat în societate a munci numaĭ pentru ea, fară a fi susţinut materialiceşte de ea.

Acest adevĕr este confirmat şi de Sfânta Scriptură. Aşa în cap. X, vers. 7 la Luca, Iisus Christos ḑice: *Vrednic este lucrătorul de plata sa,.... nu umblaţĭ din case în case.* In faptele Apostolilor cap. IV, vers. 34 şi 35 se ḑice: *Şi nu era între eĭ nimenĭ în lipsă, cacĭ càţĭ era proprietarĭ de pămênturĭ şi case vênḑêndu-le aduceau valórea celor vêndute şi o depuneau la piciórele Apostolilor. Apoĭ se dădea fie-căruĭ, dupĕ nevoia ce avea cineva.*

Acest loc din Faptelele Apostolilor ne istoriseşte modul cum aŭ aplicat Apostoliĭ principiul evangelic: *Vrednic*

este lucrătorul de plata sa. S. Apostol Pavel fiind atins de unii cârtitori dintre Corinteni că ar lua bani de pe la unele Biserici, și că iar da pe la altele, își face apărarea sa în fața Societăței Creștine ast-fel: *Aŭ dóră nu sunt Apostol? Au nu sunt slobod?... Aŭ nu lucrul meŭ (munca mea) voĭ sunteţĭ în Domnul? De nu sunt Apostol al altora, ĭar vouĕ cu adevĕrat sunt. Că pecetea Apostolieĭ mele voĭ sunteţĭ în Domnul. Dacă noĭ semănăm vouĕ cele spirituale, mare lucru este se secerăm de la voĭ cele trupeștĭ? Cine leagă gura bouluĭ ce trieră?* (Epist. către Corint. cap. IX). De aicea se dovedește că Apostolii saŭ îngrijit și despre starea materială precum a lor așa și a următorilor lor, persónelor Bisericeștĭ. Apoĭ noi tot din Faptelele Apostolilor maĭ cunóștem ca Clerul tot, ba și ceĭ sĕracĭ, ca vĕduvele și orfanii, eraŭ susţinuţĭ materialminte de Creștinii avuţĭ, pentru că Apostolii eraŭ consideraţĭ ca ómenĭ devotaţĭ apostolatului predicăreĭ Evangeliei, și n'aveaŭ timp a se îngriji și de susţinerea lor materială. Serviciul plin de devotament și sacrificiĭ adus creștinilor primari de Apostolĭ și barbaţiĭ apostolicĭ, li impunea societăţilor creștine obligaţiunea de a se îngriji și de partea materială a Cleruluĭ: *Ast-fel șĭ Domnul a poruncit,* ḑice Sf. Apostol Pavel, *că ceĭ ce vestesc Evangelia din Evangelie să trăească* (sa se susţina materialicește). 1 Corint cap. IX. vers. 14.

Iată ce ḑice în acéstă cestiune și celebrul istoric a veniturilor bisericeștĭ, Jerome Acosta, în cartea sa intitulata: Histoire de l'Origine et du progrés des revenus Ecclesiastiques pagina 3. „Apostolii se conformară cu totul deprindereĭ ce era stabilită dejá în Sinagogă. Colecta (contribuţia de banĭ) se facea în ḑilele Adunărilor lor, imitând pe Iudeĭ, și fie-care aduná în timpul sĕptămâneĭ aceea ce putea, pentru a o da acelora ce avea îngrijirea de a aduna aceste contribuţiĭ bene-vole. Exista cutiĭ în locurile unde se adunaŭ Creștinii, ca și în Sinagoge, pentru a se primi contribuţiilor particularilor; ĭar banii eraŭ împărţiţĭ sĕracilor, orfanilor, vĕduvilor și bolnavilor. Aceste împarţirĭ nu se

făcea indeferent, adecă de orĭ-ce persóne; ci dupre cum era în Sînagogă, amploiaţiĭ carii eraŭ însărcinaţĭ cu grija acésta, de aseminea Apostoliĭ instituiră Diaconiĭ sau servitoriĭ, cărora li dede acéstă îndatorire, rezervându-şi eĭ (Episcopii) supraveghierea principala. In scurt, dacă se consulta cărţile Judeilor şi chiar datina actuală în Sinagogile lor, în ceea ce priveşte contribuţiile bene-vole, va afla ca Apostoliĭ aŭ urmat exact disciplina lor în acésta afacere". Celor ce ar pretexta cá preoţiĭ, representanţĭ aĭ Evangeliuluĭ nu trebue sa se îngrijască nici de traista, nicĭ de două haine, nicĭ chiar de cârjă când pleaca la predica Evangeliei, prin urmare şi acum în timpul nostru preotul sa nu reclame susţinerea sa materiala, pentru îndeplinirea ḑilnică a obligaţiilor pastorale în popor, pe lângă serviciile din temple ce trebue sa le îndeplinéscă cu rigóre, ci tóte acestea să le faca gratuit, acelora noĭ li dăm respunsul Sf. Apostol Pavel: *Ceĭ ce vestesc Evangelia din serviciul Evangelieĭ să traiască, şi ceĭ ce servesc Altarului de la Altar să se susţină.*

Pană când dar noi Clerul vĕ semanăm voue cele spirituale, păna atuncĭ avem dreptul a ve reclama cele materiale pentru susţinerea vieţei într'un mod modest şi respectabil. Timpurile primare ale Creştinismului sunt timpuri escepţionale. Acolo gasim sacrificiĭ, abnegaţiuni, devotamente, ce asta-ḑĭ nu se pot reclama de la Cler, fiind Biserica în pace. Când suferinţele au trecut, când creştinismul s'a respândit în lume şi a devenit Religie de Stat a popórelor creştine, numai este nici o raţiune de a ţinea pe Cler tot sub regimul persecuţiilor. Suntem în timpuri de pace în Biserică. Astă-ḑi totul a intrat în starea normala. Chiar în timpiĭ de prigonirĭ Clerul era ajutat îndeajuns în partea materială, în cât nu ducea grija de pânea ḑilnica, cum vedem din Sf. Apostol Pavel.

Tot Jerome Acosta la pag. 5 a scrierei citate ḑice: „Aşa caritatea era regula dupĕ care sa dadea (susţinerea) servitorilor Evangeliei. Sf. Pavel a facut maĭ multe regule-frumóse privitóre la administraţia acestor contribuţii, ori bine-facerĭ,

numite onorarii (honoraires), porțiunele ce se dădeaŭ preoților și věduvelor. Acesta face el când recomandă luĭ Timoteĭu, *să cinstească pe věduvele ce sunt în adever věduve,* [1]) pentru că věduvele aveau o ocupațiune particulară în Biserică, așa ca și preoțiĭ, ceea ce însușĭ Sf. Pavel asigură: *că sunt* (preoțiĭ) *vrednicĭ de o îndoită cinste*, adica de un îndoit *onorar*. In realitate terminul de *d'onneur*, τῆς τιμῆς este întrebuințat de Jurisconsulțĭ pentru a însemna recompensa ce se da la amploiațiĭ Justițieĭ, avocaților și medicilor. Și eŭ nu mě îndoesc că Sf. Apostol Pavel l'a luat de la Grecĭ sau Elliniștĭ, de care se serveau câte odata. In acest sens trebue înțălese aceste cuvinte din Ecclesiast: cinstește (onoră) pe medic, adica plătește pe medic. [2]) Fiind-că preoția era o adevěrată și reală ocupațiune și funcțiune divină, Sf. Apostol Pavel a avut dreptate de aĭ aplica titlul de cinste (onóre, salarĭu), care se întrebuința pentru magistrațiĭ Republiceĭ".

Dacă trecem de la timpiĭ Apostolieĭ în epoca persecuțiilor și aicea se constată din Sf. Parințĭ și din canónele positive ce ni s'aŭ conservat, ca Clerul în genere era îngrijit pe partea materiala de către creștinĭ, prin contribuțiĭ bene-vole sěptamanale, lunare și trimestriale, prin ofrande și prin ajutorurĭ mutuale ce'și trimeteaŭ societățile creștine între ele. Așa canonul 3 apostolic ḑice: *„Dacă un Episcop sau presviter, afară de porunca Domnuluĭ privitóre la sacrificiŭ, ar produce alt-ceva în Altar sau miere sau lapte saŭ în loc de vin sicheră sau fabricate sau paserĭ sau alte animale sau legume, ca făcênd afară de ordinul Domnuluĭ, să se caterisască."* Prin urmare se aduceaŭ primițiĭ de care se folosa clericiĭ. De aseminea dispune și canonul 4 și canonul 5 al Apostolilor; ĭar în acest ultim gasim cuvintele explicatóre: „*Orĭ care alt fruct să se trimită la casă, primițiĭ Episcopuluĭ și presviterilor, ĭar nu pentru sacrificiu. Evident dar că*

[1]) 1. Timot. Cap. 5, vers. 3.
[2]) Ecclesiast. c, 38, v. 1.

Episcopul şi presviteriĭ să împartă Diaconilor şi celor-l-alţĭ Clericĭ". Asupra vechimeĭ acestor canóne canonistul Héfélé se exprimă aşa: „Le fond de ces ordonnances est ancien, on pourait peut-être même dire qu'il est en partie oeuvre de Nôtre-Seigneur luì-même, et c'est ce à quoi font allusion les premiere mots"... [1]) Fondul acestor dispoşiţiunĭ este vechiŭ, s'ar putea chiar ḑice că în parte este opera a însuşĭ Mântuitoruluĭ, la acestea fac alusie cele întâĭu cuvinte". Aceste disposiţii positive de texte ni spun că Clericiĭ pe timpul persecuţiilor se întreţineaŭ din producerile la templu, obiceiu existent şi la Iudeĭ în zeciuele şi primiţiĭ şi la păgânĭ în sacrificiĭ variate. [2])

Agapiile existente în timpurile primare dovedesc ca Creştiniĭ lipsiţĭ de mijlóce materiale, maĭ ales vĕduvele şi orfanii, eiaŭ susţinuţĭ de comunitatea Creştina, iar pentru serviciul meselor s'a înfiinţat, cum am vĕḑut de Apostolĭ, un oficiŭ aparte în Biserica—Diaconatul. [3]) Origen [4]) şi Irineĭu [5]) ni spun că un mijloc puternic de existenţa materială a Cleruluĭ pe timpul persecuţiilor erau şi ofrandele (pârga) aduse de creştini la templu şi care în urmă se împarţiaŭ şi la cler şi la săraci. Canonul VII a Sinoduluĭ din Anghira (314) între altele ḑice:... „*In ceea ce priveşte ofranda, fie-care Episcop va decide şi lua în consideraţie viaţa fie-caruĭ aparte*". Prin urmare Episcopul avea a hotarî cele cuvenite la divisiunea ofrandelor pentru întreţinerea Clericilor, acésta pe timpul persecuţiilor. [6])

---

[1]) Veḑi vol. I, pag. 617. Veḑi Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων Ράλλη καὶ Πότλη. Vol. II. pag. 6 şi 7.

[2]] Consultă: Λεξικὸν της ἑλληνικῆς Ἀρχαιλογίας συγραφὲν ὑπὸ διαφόρων λογίων ἐκδοθὲν ὑπὸ W. Smith. Cuvêntul: ἱερεῖα-ἱερεῖς τῶν Σωτήρων şi Ἱερόδουλοι. pag. 429—435.

[3]] Veḑĭ Fapt. Apost. c. IV.

[4]] Contra Celsum. Lib. VIII.

[5]] Liber IV. Cap. 23.

[6]] Consultă şi Σύνταγμα Ῥάλλη şi Πότλη interpretarea lui Zonara în acest canon.

Jerome Acosta ni spune următórele relativ de averile bisericeştĭ în timpul persecuţiilor: „Ast-fel noĭ vedem că în Noul Testament numirele de preot şi Episcop se luaŭ indiferent unul în locul altuia, şi acéstă adunare ori consiliŭ de bătrânĭ, ce se numea *Presbyterium*, era compusă din Episcop şi din preoţĭ saŭ batrânĭ. Episcopul saŭ preşedintele, cum vorbesc vechiĭ părinţĭ, avea în adevĕr principala supraveghiere, pentru care s'aŭ numit Episcop, care cuvênt se află de aseminea în Septanta Greacă [1]) saŭ Eliniştĭ; dar el (Episcopul) nu făcea de cat un singur corp cu bătrâniĭ saŭ preoţiĭ, cariĭ aveaŭ de aseminea Jurisdicţia lor conunită cu a sa în calitate de judecător (suprem). De aicea noĭ trebue să ştim, că în începuturile Bisericei manuarea afacerilor şi jurisdicţia ce se numeşte astă-ḑĭ episcopală, nu depindea numaĭ singur de la Episcop, de aseminea şi distribuţia ofrandelor, ci de tot senatul sau adunarea preoţilor. Iar acésta a durat atâta cât timp n'au fost în fie-care oraş decat o Biserică şi un Altar şi o adunare de preoţĭ uniţĭ cu Episcopul, pentru că era greŭ atuncĭ ca Episcopul să se facă stĕpân asupra întregeĭ jurisdicţii şi a administraţieĭ veniturilor. Dar curând ce a fost trebuinţa de a se adăugi numĕrul Bisericilor, s'a presupus téma că ceĭ ce guvernaŭ aceste nouĕ Bisericĭ se nu voiască cum-va a'şĭ atribui calitatea de Episcopĭ, vĕḑêndu-se în fruntea unei Bisericĭ particulare. De aceea Episcopii au început a'şĭ întinde o autoritate asupra lor, şi în acest scop a trebuit a se ordona ca se nu fie decat un Episcop într'un oraş, de care se depindă batrâniĭ sau presviterii". [2]) Asupra moduluĭ danuireĭ bunurilor de cătră Creştini Bisericeĭ tot Acosta se exprima la pag. 12 aşa: „Ast-fel nu era nevoe de nicĭ o solemnitate pentru a le consacra Bisericilor, pentru că nu eraŭ fixe, şi că legile Imperiuluĭ nu permiteau de loc Creştinilor de a poseda fondurĭ. De aceea colectele despre

[1]] Traducerea în Greceşte a Sf. Scripturi de cei 72.
[2]] Consulta şi pe fericitul Ieronim în Comentariile asupra Epistoliei Sf. Apostol Pavel catra Tit.

care am amintit nu încetară nicĭ dupĕ mórtea Apostolilor". Apoĭ la pagina 13 ḑice :... „Şi fiind-că adunările Creştinilor aŭ fost tot-dé-una respinse sub Imperatorii pagânĭ, ca întruniri illicite (nepermise), este constant ca Biserica nu s'a bucurat de nicĭ o proprietate până în Seculul IV, sub Imperatul Constantin". [1])

Dacă consultam şi Sf. Parinţi asupra timpurilor persecuţiilor reesă : ca la nevoi grele, pe timpul persecuţiilor, mai ales când eraŭ ameninţaţi creştinii şi clericii cu exportaţiuni, cu confiscaţiuni şi cu mórte, mulţĭ din cei avuţĭ donaŭ proprietăţi teritoriale (moşii) Bisericilor, adica societăţei creştine spre pomenirea lor. Multe din aceste moşiĭ se vindeau când erau ameninţate cu confiscarea şi preţul se împarţa între servitoriĭ Bisericeşti spre a avea cu ce se întreţinea în timpul duratei persecuţiilor. [2]) Sub Marele Constantin pe la 313, prin un decret al seŭ, ce ni l'au conservat istoricul Eusebiu, între altele ḑice respectiv de averile Bisericeşti :

Καὶ τοῦτο πρός τοῖς λοιποις εἰς τὸ πρόσωπον τῶν χριστιανῶν δογματιζομεν, ἵνα τοὺς τόπους αὐτῶν, εἰς οὓς τὸ πρότερον συνέρχεσθαι ἔθος ἦν αὐτοῖς, περὶ ὧν καὶ τοῖς πρότερον δοθεισι πρὸς τὴν σὴν καθοσίωσιν γράμμασι τύπος ἕτερος ἦν ὡρισμένος, τῷ προτέρῳ χρόνῳ, ἵνα εἴ τινες ἢ παρὰ του ταμέιου τοῦ ἡμετέρου, ἢ παρὰ τινος ἑτέρου φαίνοιντο ἠγορακότες τούτους, τοῖς αὐτοῖς χριστιανοῖς ἄνευ ἀργυρίου καὶ ἄνευ τινος ἀπαιτήσεως τῆς τιμῆς ὑπερτεθείσης, δίχα πάσης ἀμελείας καὶ ἀμφιβολίας ἀποκαταστήσωσι.

„Şi acesta pe lângă cele-l-alte hotăram în persóna creştinilor. Ca locurile lor, în care aveaŭ obiceiul a se întruni maĭ înainte, despre cari şi scrisori anterióre sau dat către devoţiunea ta hotarît fiind un alt tip în anul trecut, că daca cine-va s'ar fi aflat că ar fi cumparat de acestea sau de la Tesaurul nostru sau de la alt óre-care, sa

[1]) Sa se consulte legile respective prohibitive în corpul de dreptul civil Roman.

[2]) Veḑi Ciprian Epist. 66, idem Bingham tom. II, pag. 265.

se restituiasca acelorași creștini fară bani și fara pretenție de adaugire de preț, fără negligență și îndoiala. [1])

Tot în acest decret Marele Constantin dispune:.... Καὶ ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ χριστιανοὶ οὐ μόνον ἐκείνους, εἰς οὓς συνέρχεσθαι ἔθος εἶχον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τοπους ἐσχηκέναι γινώσκονται, διαφέροντος οὐ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τό δίκαιον τοῦ αὐτῶν σώματος, τουτ' ἔστι τῶν χριστιανῶν, ταῦτα πάντα ἐπὶ τῷ νομῷ, ὃν προειρήκαμεν, δίχα παντελοῦς ἀμφισβητήσεως τοις αὐτοῖς χριστιανοῖς, τουτ' ἔστι τῷ σώματι αὐτῶν καὶ τῇ συνόδῳ, ἑκάστῳ αὐτῶν ἀποκατασταθῆναι κελεύσεις ...“

„Fiind-ca se constata că creștinii, aŭ nu numai acele locurĭ în care se adunaŭ de obiceiu, ci și altele poseda, care nu se reduc la avere individuală, ci la dreptul corporațiunei lor, adecă a creștinilor. Tóte aceste veĭ ordona sa se restitue lor, adică fie-cărei corporații a Bisericei, fară îndoiala tóte căte au fost ale lor“. [2])

Principiul preponderant în acest decret a Marelui Constantin pentru a apara pe Creștini contra persecutatorilor era:.... Ἑκάστῳ τε ἐξουσία δοθείη του διδοναι ἑαυτου τήν διάνοιαν ἐν ἐκείνῃ τῇ θρησκείᾳ, ᾗ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ ἁρμοξειν νομίζοι. [3])

„Și să se dea fie-căruĭa (individ) autoritatea de a'și exprima ideĭa sa în acea Religie pe care el o crede ca'i convine“.

Dupe ce Religiunea Creștina s'a recunoscut ca Religiune de Stat prin Marele Constantin, atunci se permite de a se darui Bisericilor de către Creștini (moșii) proprietăți teritoriale, case, obiecte de valóre și banĭ, care tóte aceste contribuiaŭ la întreținerea Clerului din punct de vedere material. Sa înțalege că de la acest timp averile Bisericeștĭ eraŭ recunoscute de dreptul bisantin ca nealienabile. Bisericile sĕrace primeau ajutorurĭ de la cele mai avute. Exemple de felul acesta avem atât din partea societaților creștine, cat și maĭ ales din partea Marelui Constantin, ajutând

[1]) Evsevie catra X, cap. 5, pag. 814.
[2]) Evseb. cart. X, cap. 5, pag. 815.
[3]) Euseb. Cart. X, c. 5.

Creștinismul în Africa.: [1]) Καὶ μέντοι καὶ γράμματα πρὸς τοὺς τῶν ἐθνῶν προστατεύοντας δέδωκεν ἄρχοντας, καθ' ἑκάστην πόλιν χορηγεῖσθαι παρεγγυῶν ταῖς ἀεὶ παρθένοις καὶ χήραις σιτηρέσια, φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ χρείᾳ ταῦτα μετρήσας. Τούτων το τριτημόριον μέχρι καὶ τήμερον χορηγεῖται. Ἰουλιανοῦ μὴν του δυσεβοὺς πάντα καθάπαξ ἀφελομένου. Τοῦδε μετ' ἐκεινον τὰ νυν χορηγούμενα παρασχεθῆναι προστεταχότοι. [2])

„Decĭ a dat și scrisorı catră guvernatorı, protectorĭ aı popórelor, îndemnându-ĭ ca sa dea nutriment în orı-ce oraș la fecĭóre și veduvelor, dând acestea cu suprabondență dupĕ trebuința. Acéstă porțiune de a treĭa parte și pană asta-ḑĭ se dă, dar Iulian impiosul cu totul a suspendat'o, ıar cel dupĕ acela a ordonat sa se dea cele ce se dădeau"

Cu timpul de la începutul secululuĭ al IV și pană pe la finele secululuĭ al IX averile imobile se înmulțise fórte tare, așa că se întrețineau din ele tóte școlele, ospiciile, gherondoconiile și orfelinatele, apoĭ monastirile și chinoviile. Cât despre Episcopĭ și Presviterĭ știm că și Episcopiile aveau proprietățı. din care se întrețineau și nu cadeau salariarea lor în sarcina Statuluı Bisantin, de aseminea și Bisericile parohiale unele aveau întreținerea prea suficientă din veniturile întâmplatóre (τὰ τυχηρὰ), testamente, legaturĭ, și din ofrande benevole. Averile pe la Bisericı se înmulțise în scurt timp, încât începuse a abusa vĕnḑêndu-le, de aceea s'a și prevĕḑut în canonul al 12 a Sinoduluĭ Ecumenic al VII, ca sa fie separata averea Episcopuluĭ orĭ Egumenuluĭ de averea Bisericeĭ prin facere de inventar, care trebuea depus la Economul caseĭ (la casıer). Canonul între altele ḑıce:. .. Că dacă Episcopul saŭ Egumenul ar întrebuința vicleșug și daca ar face ca preotul sau plugarul țarina cumparata de la Monastire se o vênda vre unuĭ Boer, atuncĭ sa se departeze Episcopul din Episcopie și Egumenul din Monastire, și vênḑarea sa fie fără tarie, și are sa se dea înapoĭ Episcopieĭ saŭ Monastireĭ." [3])

[1]) Veḑı Teodoret Cart. I, cap. II. Sosomen Cart. V, cap. 5.
[2]) Teodoret. Cart. I, c. 11.
[3]) Veḑı și comentariile acestuı canon în Ραλλῆ și Πότλη. vol. II.

Din cele expuse până aicea ori-cine se convinge că Apostoliĭ şi bărbaţiĭ apostolicĭ aŭ fost întreţinuţĭ cu mijlóce materiale din partea Societăţeĭ Creştine, că în timpurile persecuţiilor se ajutau societăţile între sine, din ofrandele şi proprietaţile afierosite de Creştiniĭ pioşĭ, pentru a'şĭ putea procura susţinerea, că în fine dupĕ proclamarea Creştinismuluĭ ca Religie de Stat, Biserica, ca Instituţiune recunoscută, ş'aŭ câştigat averĭ mobile şi imobile prea suficiente spre întreţinere şi ca acele averi nu se puteau înstrăina, ci se considerau ca a verĭ a Domnuluĭ (Κυριακὰ).

Cu îmulţirea avereĭ în Biserică s'a întrodus şi abusul, pentru că este ca o lege : unde se reclamă maĭ multă sfinţenie, acolo se întroduce mai uşor pĕcatul orĭ abusul, ce'l urmareşte ca umbra pe om. Iată ce ne spune Jerome Acosta privitor la canónele restrictive abusului pag. 15 şi 16 : „De şi Episcopii şi diaconii avea în timpul acesta îngrijirea de veniturile bisericeştĭ, acésta nu împedică se apara maĭ multe abusuri în administraţia veniturilor, încă din timpul Marelui Constantin. Acésta obliga pe parinţiĭ Sinodului din Canagra a formula o ordonanţă contra Eustatienilor, carii împărţa între eĭ bunurile Bisericeĭ. S'a hotarît în acest Consiliu, ca singur Episcopul şi acia carora el li ar încredinţa îngrijirea veniturilor bisericeştĭ sa pótă primi şi distribui acea ce se dă Bisericeĭ. Sa întâmpla însă ca şi Episcopii abusara de puterea lor, cacĭ fiind cea mai mare parte sĕracĭ şi cuprinşĭ de familie, eĭ reţineaŭ o parte din bunurile bisericeştĭ pentru a putea susţinea familia lor. Tot acea ce s'a facut pentru a opri acéstă disordine a fost, că s'au permis a se da câte ceva rudelor lor, dacă erau sĕracĭ, oprindu-ĭ în acelaşi timp de a vinde fondurile, care aparţinea Bisericilor. In urma au fost nevoiţi de a nu lasa maĭ mult administraţia veniturilor bisericeşti la discreţia Episcopilor, preoţilor şi diaconilor, fára a da socotélă. Sinodul

pag. 594, facute de Balsamon şi în care sunt citate şi nuvelele Imperatorilor Bisanţului prin care se confirmă neînstrainarea avereĭ Bisericeşti, fiind data şi pentru întreţinerea Clerului.

din Antiohia ordona ca Episcopiĭ se dea socotéla de administrația acestor veniturĭ la Sinodul Provincial“. Cu acéstă ocasie s'au înființat în Biserica oficiul Economuluĭ— care'ĭ egal cu a casieruluĭ și comptabiluluĭ.

In fine tot acest autor la pag. 22 se exprimă așa: „Este adevĕrat că aceste canóne aŭ fost făcute în Biserica Orientală, unde cea maĭ mare parte dintre Episcopĭ eraŭ însurațĭ înainte de alegerea lor, avea încă femeile și copiii lor, și unde preoțiĭ și diaconiĭ sĕ puteau însura. De aceea era drept de a nu li se lua averile lor. Maı adaugițĭ încă că pe când s'a făcut aceste canóne Bisericile eraŭ serace, și încă cât-va timp dupĕ Marele Constantin nu eraŭ de cat Bisericile din orașele marĭ, carĭ eraŭ bogate“.

Se găsesc exemple destule în Istoria Bisericéscă că Imperatorii ba și fondatorii Bisericilor, dadeaŭ cel întâiu din averea Statuluı la nevoĭ, spre a se susținea Clerul pe unde n'avea proprietațĭ sau alte ven turı ındeajuns, ıar ceĭ de al doilea erau obligațĭ a nu funda instituțiĭ de caritate, ospiciĭ, filantropiĭ etc. și Bisericĭ pana ce maı întâiu nu le asigura susținerea, și pentru cea din noŭ ḑidită Biserica întreținerea materială a Cleruluĭ.

II.

Starea materială a Cleruluĭ Român din Regatul Românieĭ de la al II-le descălicat și până în ḑilele nóstre.

Rugăm să ni se permita a face o mică îndepărtare dela expunerea cestiuneı.

Nu se póte nega că pămêntul Românesc n'a avut Bisericı Mănastirĭ creștine înainte de al doile descalicat, ba și și Ierarhie; dar ne lipsesc documentele spre a demonstra acéstă tesă într'un chip positiv [1]). Resturile de indicii, ce ni s'a conservat prin scriitoriĭ Bisantinĭ, cariĭ indirect și întreacat a vorbit despre locuitorii acestor țărı, pe atuncĭ creștiniĭ, neîntăresc în convingerea, că dacă eraŭ Bisericĭ tre-

[1]) Ist. Românilor A. Xenopol, vol. I pag. 554.

buea dar sĭ aĭbă şi mijlóce materiale pentru susţinerea personaluluĭ, conform usanţelor acelor timpurĭ. [1]) Sunt de mare valóre istorică docomentele slavone publicate de Academia Română prin D. Emil Caluzniaski. [2]) Pe lângă acesta maĭ citez pe Geoffroy de Ville Hardouin Histoire de la Conqueste de Constantinopole. Histoire de l'Empire de Constantinopole. In acéstă operă se descrie fórte amarunt peripeţiile poporuluĭ Român din peninsula Balcanică, maĭ ales în notele ce succed istoria luĭ Hardouin. Intre altele iată ce cetesc despre noi (pag. 146): Quant à la Blachie ou Walachie, dont il est qualifié roy par Ville Hardouin et les autres, il faut observer que les Grecs reconnoissent deux en l'encienne Dace, au de là du Danube, l'une qui est appellé Ουγγροβλαχία, à cause qu'elle confinat au Royaume de Hongrie, et est le pays qui est le long du Danube, auird'huij appellé la Walachie; quoy qu'il y ait apparence qu'elle comprenoit anciennement une partie de la Transilvanie, que Chancondyle au liu II appelle Πανοδακία, quasi Dacìa Pannonibus sive Hungaris Contermina, Froissart IV vol. Chap. LXXXI. Simplement Blachie. Leunclavius semble mal à propos confondre la Valachie d'auiourd'houy avec la Gallicie, dant les roys de Hongrie se qualifient seignears en leurs titres, dautant que Necetos nous apprent difertement que celle contrée, qu'il appellé Γαλίτζα est une Prencipauté faisant partie de la Russie mineure. L'autre Walachie qui estait en la Dace est nommée la Noire, et d'un seul mot Μαυροβλαχία, que plusieurs estiment estre la Moldavie, qui confine à la premiere, et s'etent iusques au Pont Euxin". Cu tótă confusia terminilor din acest citat, se constata că în Seculul al XII, numirile de Valahia şi Moldavia exista şi că era populaţie în aceste ţărĭ de locuitorĭ localnicĭ. Aceştĭ locuitorĭ eraŭ Creştiniĭ şi aveaŭ dar Bisericile şi preoţiĭ lor.

1) Consultă introducerea mea în Istoria Mitropolieĭ Moldavieĭ şi Suceveĭ pag. 3—44.

2) Bucureştĭ 1890, vol. I, part. 2.

Radul Negru a descalicat din Făgăraş la 1290, după fraţii Tunasli. [1]) Iar Romanii de peste Dunarea s'au ocupat moşia lor, împreună cu ceĭ ce erau bĭştinaşi la 1,230, după un manuscript ce posed intitulat: *Istoria Ţăreĭ Rumâneştĭ de când au descalecat pravoslavniciĭ Creştinĭ în Ţara, fiind crugul anilor de la Adam 6738.* Rog pe cetitori să-mi permita a transcrie aicea din manuscript următórea introducere, privitóre la descălecarea a II-a, pentru că ea se deosebeşte, cat cunosc eŭ, în multe de Istoria Ţăreĭ Româneştĭ, imprimata de N. Bălcescu în Magasinul Istoric, vol. IV. Iat'o: „Insa izvodindu-se întaĭu din Roma, cariĭ s'aŭ disparţit din Romanĭ şi au prebegit spre miazănópte şi fiind lor capitanie Marele Traĭan şi cu fiul seu Severie. [2]) Decĭ trecênd apa Dunărei unii au descalecat la Turnul Severinuluĭ, ce l'a fost facut Severie Imperat. Alţii au descalecat în ţara Ungurească, pe apa Oltului şi pe apa Mureşuluĭ şi pe apa Tiseĭ, ajungênd pănă la Mala(ra)-mureşi. Iar ceĭ ce aŭ descalecat la Turnul Severinului s'au tins pĕ supt pólele muntelui pană în apa Oltului. Alţiĭ s'au pogorît pre Dunarea în jos şi aŭ plinit tot locul şi au venit până în marginea Nicopo(l)eĭ. Atuncea au ales dentru dênşiĭ boeri mari, cariĭ au fost de neam mare, şi puseră numele de le ḑicea: Basarab Banoveţ, adecă boer mare, şi aŭ aşeḑat Scaun la Turnul Severinuluĭ. Al doilea Scaun saŭ pogorît la Strihaĭa. Al treilea Scaun s'au pogorît la Craĭova şi aşa au trecut multă vreme şi aşa obladuind acea parte de loc anĭ 60. Iar când au fost cursul anilor de la Adam 6798=1,290—Domnia Ţăreĭ Rumâneştĭ din descalicatóre, de la Domnul Radu Negru Voevodu....“ [3])

[1]) Ἱστορία Βλαχίας 1806, pag. 242.

[2]) Aicea se întrerupe istoria prebegireĭ Românilor pană la finele seculului al XII-lea.

[3]) Manuscriptul ce posed cuprinde fórte multe bucaţi de text, care nu sunt împrimate în Cronica N. Balcescu, şi asupra căria îşĭ dă parerea ca ar fi scrisa din timpurile luĭ Radu cel Mare. Copia dupe care a reprodus cronicul era din epoca lui Ştefan Cantacuzin. Manuscriptul meu continuă înca şi Domnia luĭ Con-

Când s'aŭ reașeḑat dar în pamênturile lor Romaniĭ, eĭ aveaŭ cu eĭ și clericiĭ lor, acésta nu se póte nega, și aŭ început a ḑidi Mănăstirĭ și Bisericĭ și ale înzestra cu moșiĭ și alte averĭ. Dacă Romaniĭ aŭ găsit rĕmase și Bisericĭ și Mănăstirĭ de la popórele barbare, ce s aŭ creștinat pe locurile nóstre și care s'aŭ strecurat pe pamêntul nostru, eŭ nu mĕ îndoesc, dar timpul și prefacerile ce aŭ avut loc pe atuncĭ, ni-aŭ șters și nimicit datele și abia o amintire tradițională ni-aŭ maĭ rĕmas.

Apoĭ la 1352 a doŭa descălicare a luĭ Dragoș în Moldova. Și în Moldova ca și în Valahia aŭ fost maĭ înainte și populație română și Bisericĭ și Mănăstirĭ. [1])

Dupĕ stabilirea Romanilor în țările lor aŭ început, dupĕ obiceĭul creștin, a se râdica Bisericĭ, Mănăstirĭ, de către creștinĭ și Boerĭ și Episcopiĭ și Mitropoliĭ de către Domnitorĭ și ale înzestra cu averĭ, moșiĭ și alte bunurĭ. Țara până astă-ḑĭ este semănată cu Bisericı, Mănăstirĭ și edificiĭ religióse—ospiciĭ și șcóle—ḑidite de strămoșĭ, ca și bolta cerêscă cu stele. Tóte aceste arată convingerea puternică religiósă la neamul nostru și desvoltarea simțuluĭ pios de care era predominat tot poporul Român. Astă-ḑĭ chiar, în timpiĭ pessimismuluĭ și a materialismuluĭ, de care pare a fi condusă Societatea omenească, nu lipsesc dintre Românĭ bărbațĭ religioșı, cariĭ prin contribuțiĭ bene-vole și dănuirĭ în folosul Bisericilor dovedesc prin fapte că între Românĭ există încă viguros simțul religios, ca o moștenire strămoșască. Pentru ceĭ ce s'ar îndoi de cele ḑise că n'ar fi de căt vorbe late, aruncate pentru a umplea un gol, îĭ rog să consulte măcar următórele scrierĭ: 1) Notițe istorice și Arheologice adunate de pe la 48 de Mă-

stantin Brâncoveanu, apoı continuă manuscriptul cronica lucrata de Rafail Popescu, dar și la acésta scriere maĭ cuprinde mórtea tragică a Mitropolituluı Antim Ivireanu, care lipsește la Rafail Popescu, dupe cum se constată din Magazinul Istoric vol. IV pag. 118. Manuscriptul este scris de un Constantin Acsinte (probabil).

[1]) Veḑı Ἱστορία τῆς πάλαι Δακιας παρὰ Διονυσίου Φωτινου, vol. III, pag. 5.

năstirĭ şi Bisericĭ antice din Moldova de Preasf. Melhisedec; 2) Docomentele Hurmuzache, privitóre la Istoria Românilor 1346 1450, culese, adnotate şi publicate de Nic. Densuşanu, cu un apendice de documente slavone de la 1198—1459; 3) Letopisiţele Ţăreĭ de Marele Preceptor al Istorieĭ Românilor D. M. Cogălniceanu; 4) In fine, Lesviodax, Istoria Bisericéscă, şi Preas. Ghenadie, Episcop de Rômnic, Condica Sântă şi Albumul Mitropoliţilor Ungro-Vlahieĭ. Şi numaĭ din scrierile citate să póte orĭ-cine convinge că Româniĭ în tot-dé-una şi-aŭ respectat cultul lor, şĭ-aŭ susţinut pe representanţiĭ Religieĭ cu cele trebuitóre vieţeĭ lor ḑilnice, că în fine nu s'aŭ lăsat nicĭ odinióră a fi de ocara altor neamurĭ în ceea ce priveşte susţinerea materială a clericilor. Cu cât Ţările Românilor aŭ fost maĭ aspru cercate şi ameninţate, când de Ungurĭ şi Polonĭ, când de Tătarĭ şi Turcĭ, cu atât Domnitoriĭ Ţărilor şi fruntaşiĭ lor s'aŭ oţălit maĭ mult în patriotismul lor, punênd Ţara sub ocrotirea şi protecţia Religieĭ lor străbune. Rădicau Temple şi Mŏnăstirĭ, ospiciĭ şi şcolĭ etc. le înzestraŭ şi le puneaŭ sub egida Religieĭ—le afierosaŭ luĭ D-ḑeŭ sau unuia din plăcuţiĭ luĭ, unuĭ Sfânt, care era patronul (hramul) Bisericeĭ. Aşa a fost neamul nostru Românesc, şi cine ar contraḑice în ceva acest adevĕr ar tenta a ne altera basele istorice ale Naţiuneĭ nóstre Române. Insuşĭ am avut ocasie a ceti şi a vedea multe documente de felul acesta, ce staŭ încă nepublicate prin Mitropoliile nóstre, Episcopiĭ, Mŏnăstirĭ spitale etc. Cunosc ḑecimĭ de condicĭ în care sunt transcrise vechile hrisóve şi urice Domneştĭ, care arată dărnicia îmbelşugată a neamuluĭ nostru pentru Religia luĭ. Dacă strămoşiĭ noştri, aşa ḑişiĭ boerĭ vechĭ din Seculul al XIV, XV, XVI, XVII şi al XVIII, nu ar fi lăsat Bisericeĭ Româneştĭ, Religieĭ neamuluĭ, atâtea teritoriĭ şi moşiĭ, atâtea edificiĭ şi averĭ, noĭ n'am fi fost în timpul regenerăreĭ nóstre în stare a dovedi cu fapte că pămêntul Românilor este al lor şi de drept şi de fapt. N'aŭ dat strĕiniĭ nimica la Biserica Română, ci numaĭ aŭ luat cât au putut,

și cu tóte acestea marea majoritate a teritoriului țărei nóstre s'a aflat Românesc, conservat de Instituțiile nóstre naționale. A contribuit în mare parte la acésta și Biserica cu averile sale, ce eraŭ românești, pentru că donatorii aŭ fost get-beget numai Români. Cât bine a făcut Țărei Biserica nóstră națională în trecut las pe ori cine să judece. Eŭ voiu dice numai atât: Improprietărirea țăranilor, fraților noștri, ar fi fost cu neputință, când Statul Român n'ar fi avut averea Bisericéscă in teritorii, pe care a secularisat-o. Instituțiile actuale ale țărei și înflorirea economică a ei ar fi întârdiat încă mult, dacă n'ar fi fost averea Bisericéscă secularisată la disposiția țărei. Drumurile de fer. căile din țară și chiar forța nóstră militară nu s'ar fi desvoltat atât de curând, dacă ar fi lipsit mijlócele materiale, averea Bisericei Naționale. Care dintre Guvernele României, lipsite pentru moment de bani, n'aŭ găsit cu profusiune împrumuturi, numai pentru singurul cuvênt, că avea garanții țara în averea Bisericéscă. Ce se mai amintesc despre păstrarea. cultivarea și treptata propășire și desĕvârșire a limbei și literaturei nóstre naționale, și acésta și-au găsit asilul ei ticnit și îngrijit tot sub stréșina Bisericei—la Clerul Român național. Aceste pe scurt, iubite cetitor, despre binele ce ni-a făcut strămoșii, Domnii și părinții noștri, iubind Religia lor și înzestrând Bisericile cu averi, care la rândul lor aŭ fost asilul și al naționalităței și al limbei, și în urmă ne-aŭ pus la îndămână mijlóce materiale de a ne întimpina nevoile timpului. Rog pe cititor să-mi ierte acéstă îndepărtare de la cestiune, pe care am făcut-o spre a se videa mai limpede și a se aprecia mai cu multă dreptate de tot Românul Creștin, că cestiunea sórtei materiale a Clerului nostru național trebue îmbunătățită. Nu fără cuvênt de dreptate, nu fără drept de moștenire preotul Român astă-dĭ își reclamă pânea dilnică de a și-o procura mai ușor în casa și familia sa de cât până acum. Preotul Român este al Neamului, nu este vitrig neamului nostru; Preotul Român

este sĕvêrşitorul cultuluĭ legeĭ vechĭ strămoşeşti în societate, şi dar Societatea este obligată a-l susţine după putinţă materialminte; Preotul este tot atât de strâns legat de ţară ca şi orĭ-care cetăţan, suferind împreună cu el nevoile din veacurĭ îndepărtate; pe lângă acésta el, preotul, maĭ este pentru Român şi mijlocitorul între D-ḑeŭ şi el, gata a ĭ servi ḑi şi nópte tóte bine-facerile şi mângăerile religieĭ şi a-l îmbărbăta în nevoĭ. Pentru aceste cuvinte am deviat puţin de la cestiune, dar acum revin.

Episcopiile, Mitropoliile, Monăstirile şi metócele eraŭ asigurate materialiceşte în trecut, şi aveaŭ în deajuns susţinerea personaluluĭ lor. Nu pot ḑice, tot aşa şi despre preotul de mir, pentru că nu cunosc nicĭ un hrisov domnesc vechiu, care ar vorbi despre starea materială a preotuluĭ de popor a parohuluĭ. Acésta mĕ îndreptăţeşte a ḑice că Bisericile parohiale la Românĭ din vechime, esceptându-se unele care aveaŭ puţine legăturĭ şi afierosirĭ din partea parohienilor pioşĭ, trăĭaŭ din numaĭ mila orĭ din veniturile întâmplătóre ale preoţieĭ, din Epitrahil. Din contra ştiŭ positiv că preotul de la sate era muncitor ca şi ţăranul, era birnic ca şi locuitorul, era supus fără deosebire la tóte dările ca şi pămêntenii, fără nicĭ o escepţiune, plus angăriile ce le maĭ plătea, numaĭ pentru că erau preoţĭ. Din datele câte le cunosc resultă că preotul de mir, representantul religĭuneĭ Creştine în poporul Român, era alăturea cu ţăranul, plătea tóte contribuţiile şi dările pămêntuluĭ. Mânele preotuluĭ în care la jertfelnic ţine Sf. Corp al luĭ Iisus Christos de câte orĭ sĕvêrşeşte Sf. Liturgie pentru ţăranul nostru, cu aceleaşĭ mânĭ s'a servit pentru a'şĭ căştiga pânea de tóte ḑilele în casa şi familia sa. A lucrat pămêntul alăturea cu locuitorul, păstoritul sĕŭ, a arat, a grăpat, a prăşit şi a secerat pentru ca să se pótă întreţinea. Maĭ mult, a lucrat tot lucrul greŭ şi ostenicĭos d'avalma cu poporul de la ţară. Acésta a fost starea luĭ socială, aprópe şase secule!

Nu trebue să uĭtăm ca a plătit şi tóte dările, birurile

și a executat tóte angăriile ca orĭ-care țăran pămêntén mult timp!

Din Naum Protosinghelul știŭ că în timpul resboiuluĭ Ruso-Turc 1806-1812, preoțiĭ și diaconiĭ din ținuturile mărginașe aŭ fost înjugațĭ ca boiĭ, împreună cu locuitoriĭ a trage tunurile ruseștĭ peste Dunăre. Se găsesc însemnarĭ că preoților li se lua cărțile preoțeștĭ: Aghesmatarul ba și Epitrahilul ca zelog pentru neplata biruluĭ, din cause că n'aveaŭ banĭ, s'apoĭ vaĭ cât plăteaŭ ca să le scótă, pentru că pe atuncĭ cărțile eraŭ rarĭ și scumpe. In tótă acéstă lungă epocă nu se va găsi un singur preot care să-și fi trădat țara sa, să fi rîpștit contra autorităţeĭ și să nu se fi supus Ierarhieĭ Bisericeĭ. Știa că-ĭ Român prin sânge și îndurá tóte asupririle așteptând în răbdare o stare maĭ fericită!

De unde venea acéstă deosebire între preoțiĭ noștri și între ceĭ-l-alțĭ clericĭ, cariĭ aveaŭ cu suficiență cele de nevoe?

Cam greŭ este a respunde direct la cestiune. Dar după cât știŭ Biserica, ce poseda avere, era Mănăstirea, Episcopia, Mitropolia, spitalele etc., și averele eraŭ date nominal, așa că nu puteaŭ ca din venitul determinat pentru știute scopurĭ să se dea altora și să se detragă de la scopul donatorilor—imposibilitate legală. Din documentele multe ce ni s'a conservat știm că donatoriĭ când dădeaŭ averea lor la Biserică prevedeau anume modul cum trebuea a se distribui anual venitul acelor bunurĭ. Dacă s'aŭ întrebuințat ad-litteram și s'aŭ executat voințele testatorilor, acesta-ĭ altă cestiune, în care nu întrăm acum. Dacă s'ar fi întins peste testamentele donatorilor posesoriĭ averilor și ar fi salariat din venitul lor și pe preoțiĭ de mir, prin acésta ar fi derogat de la prescripțiile testamentare și succesoriĭ donatorilor ar fi putut reclama revandicarea acelor bunurĭ, lucru ce s'a și întâmplat în câte-va casurĭ speciale. Prin urmare nu puteaŭ ceĭ ce posedaŭ averea Bisericéscă Monăstirile, Episcopiile și Mitropoliile, ca din veniturile bunurilor lor se salarieze pe atuncĭ și pe preoțĭ. Apoĭ locuitoriĭ unuĭ sat la noĭ însișĭ se îndatoraŭ a'șĭ susținea pe preotul

lor și Biserica lor, pentru căci eĭ îl alegeaŭ —măcar în formă— și se obligaŭ prin acésta a-l și plăti. Numaĭ așa îmĭ explic cum între Românĭ maĭ ales la țară, din timpurile vechĭ și până acum, găsim familiĭ, care din neam în neam aŭ fost preoțĭ. Ca să probez că cea ce am ḑis maĭ sus este un adevĕr, citez aicea din Anateftirul original al luĭ Constantin Basarab Brâncoveanu câte-va din decretele ce se da diregătorilor și slujbașilor Țăreĭ și în care se preved atribuțiile lor și de la cine trebuia să ia dărı. Așa citesc:

Carte de sărărit. Să ia sărăritul câte 44 pol. banĭ—aŭ fie slujitor, aŭ birnicĭ, aŭ dărăbanțĭ. aŭ scutelnicĭ călărĭ i pedeștri, aŭ popĭ, diaconı, călugarĭ, țiganĭ... Leat 7209 (1,701).

Cărte de fumărit, de casă pol. banĭ: aŭ fie slujitor, aŭ popă, aŭ călugăr.... trebuea se platească.

Cartea parcalabuluĭ de Slam *Rômnic și Buzeu*, i se dădea vamă din vitele de vênḑare: aŭ dorobanțı, aŭ scutelnicĭ, aŭ popı, aŭ călugărĭ.

Parcalabiĭ judecau și pe Preoțĭ: aŭ scutelnicĭ, aŭ popĭ, aŭ călugărĭ. Dădeaŭ plata: Gărdurăritului, dejmăritulu, oeritului. căminăritul etc. etc, ca tot țăranul. Fiind-că sferturile biruluĭ în loc de 4, cum spune cifra, se urcase prin abusurĭ și jafurĭ la 18 și numaı avea de unde plăti nicĭ țăranii, carii începuse a prebegi din loc în loc, și nicĭ preoții, trebuia a se face o ușurare măcar pentru aceștia. De aceea sub Episcopul de demnă amintire, literatul Mitrofan, ne maĭ putêndu-se suferi plata greutăților impositelor, prin stăruința luĭ scóte un Hrisov de la 7206 (1698); *Carte a tuturor preoților*, câțĭ se află în Eparhia Episcopuluĭ de la Buzeŭ, prin care li se maı îndulcește posițiunea. Iată ce să cuprinde în acéstă carte, în resumat:

„..... Pentru că aŭ venit preoții aceștea dinaintea Domnieĭ mele în divan de aŭ jĕluit pentru rândul dâjdiilor, că viindu-le adese, fórte le pasă și le ĭaste cu nevoe, și pohtind eĭ ca să le facă Domnia mea ruptóre.... și le-am făcut Domnia mea ruptóre de banĭ, ca se aĭbă a dare toțĭ preoțiĭ și diaconiĭ dintr'aceste județe, ce sunt în E-

parhia Episcopieĭ Buzeŭ dare pre an câte unghì *B (2000) şi aceştĭ banĭ să aĭbă aĭ dare într'un an de 4 orĭ, la B' samă 500 ughĭ şi la haragĭ ĭar ughĭ 500 şi la sama a doŭa ughĭ 500 şi tómna sa aĭbă a dare ughĭ 500.... nicĭ să tragă bucatele lor pentru dajdiile altora....... Iar pentru oerit, dejmărit, vinăricĭ după obiceĭu să-şĭ plătească cu banĭ...... Şi ĭ-am ertat de dăjdiĭ mărunte ce le era asupra lor. ca se aĭbă resuflare să pótă fi de paza Sf. Bisericĭ cu slujba, ca să pomenéscă pe Domnia mea..“ Acest Hrisov s'a întărit de ceĭ 12 boerĭ divaniştĭ.

Episcopuluĭ Mitrofan ĭ-au urmat şi Mitropolitul Teodosie pentru preoţii din cele 9 judeţe, plătind ughĭ 7000 pe an, în 4 rândurĭ. Aseminea a făcut şi Chir Ilarion Episcopul de Rômnic pentru preoţiĭ din cele 5 judeţe, ca se dea ughĭ 2800 pe an, în 4 rândurĭ.

In acéstă disposiţie, de a nu fi urmăriţĭ şi înglobaţĭ la dărĭ orĭ birurĭ cu locuitoriĭ şi preoţiĭ şi diaconiĭ, s'a decis a plăti aparte prin Ierarhie şi s'a numit acéstă ruptóre. Câtă înjosire şi umilire a suferit preotul Român, cât a răbdat tot felul de batjocurĭ, se póte constata şi dintr'o poruncă din 7236—1,728 prin care se obligă că la prinsul Şoĭmilor, ce se trimetea câte 30 anual la Constantinopol, să ĭasă şi popiĭ şi diaconiĭ şi să se sue prin stâncĭ şi prăpastiĭ spre a prinde, din Munţiĭ noştri ceĭ maĭ înalţĭ, Şoĭmiĭ ceĭ maĭ frumoşĭ. Iar cel ce n'ar eşi — ḍice porunca—bine *sa ştie cá rea scârba şi mare certare va petrece.*

Din Hrisóvele ţăreĭ cunosc că Constantin Cantemir Voevod la 1691 (7199) 15 Iunie, scuteşte pe preoţĭ de dărĭ cătră Vistierie, numaĭ de bir însă, dar îĭ supune altor dărĭ tot împovărătóre.

Grigorie Ghica prin Hrisovul din 1765 Iulie 15 face o nouă aşazare pentru preoţĭ şi Bisericĭ, în urmă Anaforaleĭ boerilor Moldoveĭ de a scuti pe preoţĭ de darĭ, dar în loc de dărĭ cătră Stat plăteaŭ alţĭ banĭ, cu care se întreţineaŭ şcólele şi profesoriĭ lor.

Din relaţia ce dă Mitropolitul Moldoveĭ Gavriil la 1771,

Feld-mareșaluluĭ rusesc, Alexandru Romanțow, relativ de școle, amintește și despre starea materială a preotuluĭ Român din trecut, și în care între altele cetesc: „Rĕposatul Grigorie Ghica Voevod, când aŭ luat întâĭu domnia Moldoveĭ, aŭ așĕḑat școle într'aceste treĭ limbĭ: Elinească, Slavonească și Moldovenească, și pentru leafa dascălilor întâĭu aŭ fost orânduit ca să se ĭa de la boeriĭ ceĭ cu diregătorie,—maĭ pe urmă de la preoțĭ, ertându-le birul ce de la o vreme obicĭnuise a se lua la Vistieria gospod. Iar dupĕ numitul Grigorie Vodă, viind Domn rĕposatul Constantin Voevod Mavrocordat, aŭ facut alt așĕḑĕmânt hotărând: Ca preoțiĭ să fie scutițĭ de tot felul de dare, și leafa dascalilor de la școle să se dea din vistieria Domnească. Dupĕ vreme ĭarășĭ luând a doŭa domnie Grigorie Vodă Ghica, au făcut aseminea cu cea dintâiu așĕḑare și hotărîre, adecă: leafa dascalilor să se ĭa de la preoțĭ, hotărând anume să dea fie-care preot câte 2 leĭ într'un an pentru școle și maĭ mult să nu fie supărat cu dăjdiile Vistieriei gospod..... Urmașiĭ Domnĭ n'aŭ stricat rânduĭala acésta a banilor școleĭ ce se lua de la preoți, însă aŭ însărcinat pe partea preoțasca și cu altă dajde ce se plătea la Vistieria gospod, până la Domnia Măriei Sale Grigorie Alexandru Ghica Voevod și Măria Sa a făcut așeḑare osebita, adecă: Preoțiĭ să fie scutițĭ de dăjdiile Vistieriei gospod. dar să dea pentru trebuința școlelor câte 4 leĭ într'un an". [1]) Acéstă relație a Mitropolituluĭ Gavriil merită tótă credarea, pentru că consună și cu documentele citate anterior. Trebue să știm că ce așeḑeminte se făceaŭ în Moldova se decopieau fórte adese și în Muntenia și viceversa.

Iată cât de energic și patriotic descrie și Protosinghelul Naum Rômniceanul starea decaḑută a Mŏnastirilor Țăreĭ, cu tóte că aveaŭ averĭ enorme, numaĭ din pricina abusurilor guvernanților timpuluĭ: „Lângă acestea de ĭaste vre-o bună

[1]) Estrasa acéstă relație dintr'un manuscript al meu, contemporan evenementelor.

rîvnă de obşte pentru Patrie, să se facă întăririĭ scrise, ca de acum înainte nicĭ Scaunul Sf. Mitropoliĭ, nicĭ scaunele Episcopeştĭ, nicĭ în tóte Mŏnăstirile ţăreĭ, nicĭ în tóte Mŏnăstirile micĭ, care sunt metóşe mănăstirilor celor marĭ, să nu se primească povăţuitorĭ de altă limbă, ci numaĭ de patrioţĭ credincĭoşĭ. Mare dărăpănare şi vrednică de jale se vede şi metóşele Sf. Panteleimon şi însuşi ale Sfinteĭ Mitropoliĭ, care în anul trecut aflându-mĕ la Ploeştĭ s'aŭ întâmplat óreş-care de le-am vĕḑut cu ochiĭ însuşĭ, ca nişte grajdurĭ pustiĭ cele din lăuntru acelor metóşe; din care mergênd dupĕ întâmplare şi la schitul Blăjoiŭ, metohul Sfinteĭ Mitropoliĭ, am vĕḑut că n'are nici măcar un gard prost împrejurul Bisericei, ci amvonul Bisericeĭ era culcuşurĭ şi balegĭ de vacĭ, şi un grămătic ce am găsit acolo îmĭ spunea că nicĭ preot n'are Biserica de sînt 6 anĭ". [1]) Tot acest Naum ni spune că a vĕḑut cu ochiĭ seĭ preoţĭ desbrăcaţĭ şi disculţĭ şi în opincĭ, din causa sĕrăcieĭ, servind Sf. Liturgie în Biserică, pe la începutul seculuiuĭ! [2]).

Din o catagrafie din 1787 ce ni s'aŭ conservat şi în care sunt trecuţĭ preoţiĭ şi diaconiĭ din Eparhia Mitropolieĭ de Bucureştĭ, se constată că numĕrul diaconilor era maĭ mare de cat al preoţilor. [3])

Care era starea de cultură a Clerului mirean din trecut până la începutul seculuiuĭ present, ne putem convinge din următórele date positive ce posedăm:

Din o comunicare, dată Academieĭ nóstre Române de D-l N. Creţulescu, se constată care era situaţia numerică a Cleruluĭ în Valahia, maĭ ales în districtele megieşe cu Dunărea. Iată acea comunicaţie:

„Mitropolitul şi Episcopiĭ din timp în timp, aflând ocasie, mai ales în timpurĭ neregulate, şi maziliile Domnilor, prin mijlocul marelor Vistiarĭ şi a Ispravnicilor de districte fă-

[1]) Manuscriptul intitulat: Κώδιξ οἰκιακὸς μου—proprietatea mea.
[2]) Tot manuscriptul citat.
[3]) Vedĭ manuscript Nr. 8 în Biblioteca Seminariului Central din Bucureşti.

ceaŭ diaconĭ și preoțĭ nenumĕrațĭ, maĭ cu samă în districtele mărginașe. La Teleorman și Olt se găsesc sate unde ceĭ maĭ mulțĭ țăranĭ sînt popĭ și diaconĭ, fără să știe carte, și toțĭ din fruntașĭ, și nu numaĭ că eĭ înșușĭ se scutesc de la dărĭ și angării, dar încă și fiiĭ și gineriĭ lor. Decĭ prin o cercetare fórte seriósă, câțĭ liturgisesc și servesc la Bisericile satelor, adecă la fie-care Biserică câte doĭ popĭ și un diacon după cărțĭ (paucenii) să se scutéscă de la dărĭ și angarale, ĭar ceĭ-l-alțĭ să se pue la dărĭ, măcar de și sînt popĭ." [1]) Dacă s'a făcut în realitate o cercetare seriósă eŭ mĕ îndoesc, și din cele ce urméză să va convinge orĭ-cine cât abus a avut loc în nenorocita nóstră Patrie din partea străinilor și la care participaŭ și patrioțiĭ, póte fără voința lor. Setea de banĭ nemărginită aŭ împins Ierarhia vitrigă neamuluĭ nostru la Simonie. Trebue însă să știm că și Mitropolitul și Episcopiĭ, și Egumeniĭ trebuea să dea la Domnie și Constantinopol sume colosale pentru a se râdica la aceste trepte înalte ale Ierarhieĭ Bisericeĭ Munteneștĭ. De unde trebuea să scótă acele sume enorme? Hirotonia fără scrupul orĭ pe cine se presenta, numaĭ dacă plătea suma rotundă ce i se cerea. Ni s'a conservat un manuscript în Biblioteca Seminaruluĭ Central, în care sunt trecuțĭ nominal toțĭ preoțiĭ, care ce aŭ dat la hirotonie, acésta pe la 1785—97. Fie-care din noĭ póte ușor înțelege că nu dorința de preoție, nu chemarea de sus îl aducea pe candidat la treptele Sf. Altar de a primi preoția și a-i se ḑice: „*vrednic este*", pentru că n'avea nicĭ știință, nicĭ purtare preoțască, ci o primea și plătea pentru ea spre a scăpa de dărĭ și angăriĭ. Iată adevĕrul! Mulțĭ din eĭ nu știa ceti, și în Catagrafia făcută, sunt notațĭ cu diferite calificative de către Protoĭereĭ: ca nu prée cărturar, nu știe ceti, globit, bețiv, sfadnic ect... și alte epitete pe care pentru respectul preoțieĭ le tac.

In 1810, cu ocasia facereĭ catagrafieĭ generale din Eparhia Mitropolieĭ de Bucureștĭ [2]) să constată numĕrul

[1]) Textul original în grecește.

[2]) Care catagrafie ni s'a conservat în Biblioteca Seminaruluĭ Central din Bucureștĭ.

preoţilor şi diaconilor existenţĭ la fie-care Biserică cum şi capacitatea luĭ ştiinţifică şi purtarea luĭ. Pentru ca se nu se pună la îndoĭală cele ce am dis maĭ sus, transcriŭ aicea câte-va Bisericĭ cu personalul lor. Conclusia să póte în urmă face de orĭ-ce cetitor.

La Biserica Albă din Bucureştĭ eraŭ 4 preoţĭ la 142 case.

La Bis. sf. Ierarhĭ, Mahalaŭa Colţeĭ eraŭ 5 preoţĭ la 18 case.

La Bis. Mahalaŭa Silvestruluĭ, Hramul Sf. Ioan eraŭ 4 preoţĭ la 123 case.

La Sf. Ioan Noŭ 4 preoţĭ la 53 case. Aceste în Bucureştĭ. Să trecem în Districte.

In sud Dâmboviţa, plasa Dealuluĭ.

In satul Dudeştiĭ erau 3 preoţĭ şi 3 diaconĭ şi 2 ţircovnicĭ la 23 case.

In satul Scheĭa era un preot şi 3 diaconĭ la 49 case.

In satul Gândeştiĭ din deal 2 preoţĭ şi 4 diaconĭ la 29 case.

In sud Ialomiţa.

La satul Armarul eraŭ 3 preoţĭ, 3 diaconĭ şi 3 ţircovnicĭ la 71 case.

La satul Făcăeniĭ 4 preoţĭ la 28 case. Până aicea tot maĭ merge.

Dar la Vlaşca?

La satul Stănislăveştiĭ cu o populaţie de 11 case era 2 preoţi, 5 diaconĭ şi 3 ţircovnicĭ.

La satul Strâmbeniĭ eraŭ 3 preoţĭ, 6 diaconĭ cu 40 case.

La satul Suceniĭ 2 preoţĭ şi 7 diaconĭ cu 49 case.

La satul Gălăşeştilor 3 preoţĭ şi 5 diaconĭ la 41 case.

La satul Negroşilor 2 preoţĭ şi 5 diaconĭ la 42 case.

La satul Frăsinel 2 preoţĭ şi 5 diaconĭ la 19 case.

La satul Şărbăneştiĭ 3 preoţĭ, 7 diaconi şi 10 ţărcovicĭ la 62 case.

La satul Crângurile 3 preoţĭ şi 5 diaconĭ la 13 case.

La satul Slobozia 7 preoţĭ la 93 case.

Să nu uĭtăm că abusul de hirotoniĭ necanonice și netrebuitóre, ba încă in detrimentul țăreĭ, se făcuse pe la finele seculuĭ trecut, ĭar catagrafia este din 1810.

Ce va fi fost în realitate între 1775—1800 nu'mĭ pot închipui.

Iată, onorabilĭ părințĭ, ce aŭ înjosit în realitate demnitatea preotuluĭ și cât trebue să vĕ sacrificațĭ acum pentru a râdica prestigiul preotuluĭ și a-ĭ deschide în societate rolul și locul ce trebue să'l ocupe, ca învĕțător și moralisator al poporuluı Român Creștin!

Să revenim la cestiune. In Valahia pe la 1797, eraŭ 1800 preoțĭ în Eparhia Mitropolieĭ și plăteaŭ anual 7200 talerĭ, adecă, câte 4 talerĭ de preot pentru întreținerea șcóleler. Eparhia Rômniculuĭ avea 1220 de preoțĭ și plăteaŭ 4880 de talerĭ anual. Eparhia Buzeuluı 480 preoțĭ și plăteaŭ 1920 talerĭ. Totalul preoților era de 3500, plus diaconiĭ și ceĭ-l-alțĭ servitorĭ.

Tóte Mŏnăstirile eraŭ datóre a da anual pentru școle 13,180 talerĭ, bine înțăles cele dise neînchinate, căcĭ cele închinate eraŭ privilegiate. Totalul dărilor pentru școle de la Cler în genere era de 27,380 talerĭ. Altă dare maĭ era asupra preoților, de a da, când se chirotoniaŭ. 5 talerĭ pentru casa milosteniilor, ĭar diaconul numaı 2, afara de baniĭ Mitropolieĭ N'am scăpat noĭ Româniĭ de abusurĭ, în tóte direcțiunele, în tóte funcțiunele de cât dupĕ 1821, când aŭ început a fi la cărma Statuluĭ și a Bisericeĭ Românĭ. Mult timp a trebuit să se strecóre încă abusul, pentru că devenise ca o adoŭa natură în societatea de atuncĭ, ca o lege. Numaĭ prin desvoltarea învĕțătureĭ în societate, numaĭ prin înființare de școlĭ publice unde se combătea abusul, numaĭ prin contactul nostru cu popórele culte a început încet încet a dispărea Simonia și de pe terenul Bisericesc și de pe cel civil.

Nu eraŭ abusurĭ numaĭ în Biserică, vĕ asigur, ĭubițĭ cetitorĭ, că în societatea civilă eraŭ mult maĭ marĭ. Totul se vindea pe banĭ. Despre acestea ne asigură și Naum Rîm-

niceanul, şi D-l Ioan Ghica, „Amintirĭ din pribegia de la 1848.“ Cu venirea Mitropolituluĭ Dionisie Lupu la cârma Bisericeĭ, cu numirea Episcopilor Românĭ la Episcopate se scutură în mare parte Biserica de jafurĭ.

Renumitul şi virtuosul Mitropolit Grigorie a stigmatisat în multe rândurĭ abusurile şi din Biserică şi din societatea civilă. In Moldova n'aŭ putut pune mâna de loc strĕiniĭ pe Ierarhie, cu tóte acestea. urme de abusurĭ şi simoniĭ se găsesc, de şi mult maĭ micĭ de căt în Valahia. Cu înfiinţarea Seminariilor descreşte tot mereŭ numĕrul mare de preoţĭ, cu care eraŭ deprinşĭ ómeniĭ timpuluĭ. Dupĕ cum în tóte ramurile de activitate în ţara nóstră s'aŭ comis abusurĭ—tot aşa şi în Biserică—pentru că Biserica nóstră a trăit tot-dé-una în Stat, a fost a ţĕreĭ, ĭar preotul cel maĭ bun cetăţan şi maĭ devotat patriot. In fruntea tuturor mişcărilor naţionale găsim şi pe preoţĭ alăturĭ cu Episcopiĭ şi Mitropoliţiĭ ţărilor.

Pentru susţinerea şcólelor Clerul a plătit dare până dupĕ 1821. De la întroducerea regulamentuluĭ organic 1833, Clerul în genere a fost scutit de birurĭ şi dărĭ, plătind numaĭ impositile indirecte. Prin Regulament s'a uşurat preotul de angăriĭ şi bir, dar pentru susţinerea sa materială nu s'a prevĕdut maĭ nimica, lăsându-l să trăiască din veniturile ce căştigă de la popor. Cultura preotuluĭ mirean era fórte restrânsa în tot trecutul până la 1804 în Moldova şi 1835 în Muntenia, când s'aŭ înfiinţat Seminariile. Până aicĭ se hirotonisaŭ dintre ţircovnicĭ şi grămăticĭ, a căror capacitate ştiinţifică şi devoţiune Apostolică consta în a şti ceti şi maĭ învĕţau şi câte odată şi un mic catihis; se cerea însă să aibă bănişorĭ la chimir, pentru că alt-fel nu se preoţia. Dupĕ hirotonie stătea până ca o lună la Mitropolie orĭ Episcopiĭ saŭ la Protoiereiĭ respectivĭ unde învĕţa a sluji şi a boteza, ş'apoĭ îĭ da drumul: naţi-l frânt că ţi-l-am dres, dupĕ proverb. Dupĕ înfiinţarea Seminariilor aŭ început a eşi tinerĭ cu maĭ multă carte, aşa încăt cu timpul s'a reuşit a se hirotoni numaĭ Seminariştĭ cu 4 clase seminariale, saŭ

grămaticĭ, orĭ candidaţĭ, cariĭ învĕţaŭ cursurile Catihetice numaĭ de doĭ anĭ, indispensabile preoţieĭ. Dărĭ nu s'a maĭ impus de la acest timp darĭ asupra preoţilor, ci a maĭ plătit numaĭ darea cârjeĭ şi care era în Moldova de 2 carbóve de preot şi una de diacon şi jumĕtate de dascal. Acéstă dare s'a râdicat cu totul, cam dupĕ anul 1845. Nu trebue însă să ne închipuim că nefiind obicĭnuită vre-o dare, că de fapt nu exista; a durat pe sub mână încă mult timp abusul, din causa rĕleĭ deprinderĭ învechite, şi de care cu greŭ se disvaţă omul. Astă-ḍĭ a dispărut cu totul şi cine ar da ceva pentru hirotonie s'ar considera ca simoniac şi s'ar pedepsi de legile civile şi de canóne ca corumpător.

Abusul pretutindenea şĭ-a luat începutul de odată cu omul. Societatea însă cu cât progresază cu atât îĭ restrânge sfera.

Dupĕ Unirea Principatelor unificându-se tóte instituţiile şi şcólele bisericeştĭ aŭ fost tot maĭ mult cultivate; apoĭ prin legea instrucţieĭ de la 1866 s'aŭ legiferat şi condiţiunele de admisiune în preoţie. Iar ca mijlóce materiale i s'a recunoscut pămêntul Bisericeĭ, veniturile parohiale şi în fine dreptul de a fi învĕţător în comună. Daca s'ar fi cultivat şi executat cu durere de inimă aceste mijlóce materiale prevĕḍute prin lege, astă-ḍĭ starea materială a Cleruluĭ ar fi póte destul de prosperă, cel puţin la ţară, şi n'ar fi ajuns în situaţia actuală miseră şi plină de sărăcie şi nesiguranţă. Dacă s'ar fi menţinut numaĭ disposiţia din legea instrucţiuneĭ, ca preotul să fie şi învĕţător în comuna, el astă-ḍĭ şĭ-ar avea în mare parte asigurată posiţiunea sa materială; dar lucrul s'a întâmplat de alt-fel. S'au aflat ómenĭ între civilĭ, cariĭ induşĭ în eróre prin ideĭ prevenite despre influinţa preotuluĭ papistaş ultramontan, aŭ aplicat şi la noĭ la Românĭ principiul funest: că instrucţia primară trebue luată din mâna Cleruluĭ. Eróre, eróre, de treĭ orĭ eróre. Pe nesimţite dar în curgere de un pătrar de secul s'a tot eliminat din instrucţia primară Seminariştiĭ şi astă-ḍĭ abea maĭ aflăm pe icĭ colea câte un învĕţător preot. A-

poï cu pămênturile s'aŭ comis un abus ne maï pomenit; Primăriile prin acte de violenţă aŭ pus mâna pe multe pămênturï de ale Bisericilor şi le-aŭ închiriat în profitul Comuneï. Mulţămită prevedereï Corpurilor Legiuitóre, abea acum s'a recunoscut prin lege ca pămêntul Bisericeï să fie scutit de dărï şi se nu se întrĕineze de la menirea sa. Cât despre veniturile Epitrahiluluï, apoï aceste sunt aprópe fictive, ca şi salariile preoţilor de pe la comune. Când un preot se angajază astă-ḑï într'o comună face un contract cu enoriaşiï din comună în care se prevĕd obligaţiunele reciproce. Dar ştim positiv că nicï 10 la sută din contracte nu se execută, din rĕŭa voinţă a consiliilor judeţene, a consiliilor comunale şi maï ales a primăriilor. Am vĕḑut sute de reclame din partea primarilor către autorităţile competente contra neîndeplinireï obligaţiilor preotuluï, faţă de datoriile luï pastorale, dar n'am vĕḑut nicï un caz când primarul, ca autoritate supremă în comună se ïa măsurï de a'şï îndeplini şi enoriaşiï obligaţiile lor faţă de preot, măcar aşa cum sunt stipulate în contract. Multe din contracte maï ştim că sunt fictive—există un contra-contract ce i l-a smuls candidatuluï de preoţie înainte de hirotonie, care suspendă obligativitatea celuï precedent. Candidatul l-a dat forţat, pentru că fară angajament, care ţine şi loc de act de alegere în Biserica nóstră, nu putea fi hirotonit.

Acesta-ï st rea actuala a preotuluï nostru din punct de vedere material.

Sa resumam cele ḑise:

Biserica nóstra stramoşasca este Biserica de Stat. Articulul 21 din Constituţie ḑice: „...Biserica Ortodoxa a Rĕsarituluï este Religiunea dominanta a Statuluï Român. Biserica Ortodoxă Româna este şi remâne ne atârnata de orï-ce Chiriarhie streină pastrându-şï însa unitatea cu Biserica Ecumenică a Rĕsarituluï în privinţa dogmelor..." De aci resulta ca Biserica nóstrá Româna este în Stat, şi dar el, Statul Român, este de drept obligat a o susţinea

materialicește, pentru că Statul primește în schimb serviciile religióse.

Statul este dator dar a rĕmunera dupĕ demnitate tótă Ierarhia Bisericeĭ Ortodoxe Române de Rĕsărit, de aseminea și a întreținea pe socoteala sa școlele bisericeștĭ. Preotul astă-ḑi ca representant al Religieĭ domnitóre în Stat este un oficiat al Statuluĭ, prin urmare Statul este obligat a-l plati ca pe orĭ-care funcționar din Stat. Lucrul este precis și bine priceput de orĭ-cine.

Dacă maĭ adăugim că Statul a secularisat averile Bisericeĭ Române, prin urmare a luat atunci asupra sa și susținerea Bisericeĭ Române, dupĕ cum un moștenitor este obligat a da susținerea materială aceluĭ pe care l-a moștenit; de aicea reesă încă că Statul este de drept și de fapt obligat a remunera dupĕ cuviința și pusecĭune toțĭ membrii Clerului. Pană acum Statul a întins acéstă obligație a sa numai asupra Mŏnastirilor, a Mitropoliilor și a Episcopiilor, credem ca ómeniĭ noștri de Stat vor înțĕlege ca acésta mĕsura nu este complecta, pentru că și preoțiĭ și diaconiĭ și toțĭ servitorii Bisericeștĭ fac parte din Ierarhia Bisericésca și se numera în Clerul Bisericeĭ. Daca Statul a prevĕḑut până acum în budgetul sĕŭ general remunerarii numai pentru Ierarhii țareĭ, pentru întreținerea Mŏnastirilor și școlelor Bisericeștĭ, credem că a sosit timpul ca sa se întinda mĕsura budgetara a Statului asupra întreguluĭ Corp Ierarhic. Pana va fi numaĭ parțiala susținerea din partea Statuluĭ, pana atuncĭ nu va fi de cat un act de nedreptate, ce se va perpetua, dar care nu póte fi justificat prin nicĭ o rațiune de Stat. Orĭ aĭ necesitate ca Stat de Biserica, prin urmare de Cler și in special de preot, care îndeplinește cele mai indispensabile necesare servicii religióse, și atuncĭ trebue să-l susțiĭ materialminte prevĕḑêndu-ĭ un remunerar în budgetul Statului pentru oficiul ce îndeplinește; orĭ n'aĭ ca Stat nevoe de Biserică și Cler, ș'atunci nu eștĭ obligat a-l salaria. La noi la Ortodoxĭ este absurd a

se argumenta: Cine are nevoe de preot să-l plateasca, preoţia nu e meserie, ci oficiŭ, caruĭa-ĭ sunt impuse o sumă de obligaţiunĭ ḑilnice, conform canónelor Biserice̦stı şi cerinţilor societăţeĭ creştine. Aceste în cea ce priveşte starea materială a preotuluĭ la Românĭ. In numărul viitor mĕ voĭu încerca a da un studiu comparativ asupra retribuireĭ preotuluĭ la diferitele State Creştine. [1])

C. Erbiceanu

[1]) Veḑı Biserica Ortodoxa anul al XI, No. 7 1887, pag 629 628, în care sunt imprimate aceste acte în întregul lor.

Idem, veḑı Biserica Ortodoxă, anul al X-le, No. 13, 1887, pag. 1052—1061. Memoriul despre starea preoţilor din România despre posiţiunea lor morală şi materială de Preasf. Melhisedec, Biserica Ortodoxa, anul al XII-le, No. 1, 1888, pag. 18—40.

Idem, Imbunataţırea sórteĭ Clerulur, anul al XII-le, pag. 649, de Preasf. Genadie al Rômniculuı.

DISCURS

Pronunțat în ședința Senatului de la 17 Decembrie 1890, cu ocazia discuției adresei de rĕspuns la mesagiul tronului, privitor la „îmbunătățirea sórtei Clerului mirean și votarea în acest scop a legei parochiilor“.

D. Președinte, general I. Em. Florescu : P. S. S. Episcopul de Hușĭ are cuvêntul.

P. S. S. Episcopul de Hușĭ, Silvestru : D-lor senatori, cu sfială și cu mult respect 'mĭ-am permis a lua și eŭ cuvêntul în discuțiunea asupra rĕspunsuluĭ la Adresa Tronuluĭ. Dic cu sfială, pentru că am de vorbit înaintea D-vóstre, a maturuluĭ Corp al țěreĭ, unde sunt atâtea și atâtea capacitățĭ distinse, atâtea și atâtea talente marĭ oratorice, și maĭ cu toțiĭ încărunțițĭ în funcțiunĭ înalte ale Statuluĭ ; iar cu mult respect fiind-că rĕsunetul, ecoul cuvintelor ce se vorbesc cu acéstă ocasiune în Senat aŭ sa ajungă la Tron, la urechile M. S. Regeluĭ, care sigur doresce a cunósce și interesele, și necesitățile Bisericeĭ nóstre naționale ortodoxe. Pentru acest din urmă cuvênt, cu ocasiunea de față, când fiecare representant al țěreĭ, dupĕ mine, are dreptul și datoria chiar de a'șĭ expune vederile și convingerile sale asupra necesităților simțite, m'am hotărît și eŭ a face acésta. M'am hotărît — vreaŭ a dice — a expune și eŭ vederile mele, convingerile mele, respectiv de interesele Bisericeĭ—a sânteĭ nóstre religiunĭ.

Bine înțeles, D-lor, că dacă eŭ m'am decis a lua cuvêntul în o așa de însemnată cestiune, n'am făcut acésta și nu o fac ca ostil guvernuluĭ, nu ; căcĭ eŭ prin caracterul

și posițiunea mea de Episcop vě declar solemn că n'am fost, nu sunt și nicĭ voiŭ fi verĭ-o dată ostil verĭ-unuĭ guvern, orĭ care ar fi nuanța luĭ politică.

Acésta însă nu mě împedică pe mine de a 'mĭ expune vederile și convingerile mele înaintea D-vóstre, înaintea țěreĭ întregĭ, respectiv de interesele bisericeĭ, fie ele saŭ nu de acord cu ale verĭ-unuĭ guvern.

De aceea și acum, interese ale bisericeĭ, interese ale sânteĭ nóstre religiunĭ dominătóre în Statul nostru român, carĭ sunt strîns legate cu puterea de viață a poporuluĭ nostru, vor forma obiectul cuvêntăreĭ mele. Rog dar indulgeța și răbdarea D-vóstre, și vě rog cu atât maĭ mult a'mĭ acorda acestea, cu cât materia despre care voiŭ avea onóre să vorbesc e de altă natură de cum maĭ în tóte ḑilele se cern și se discută aci.

D-lor senatorĭ, cred că nu póte fi contestat de nicĭ unul dintre D-vóstre, cum și de nicĭ un om de bine și cu durere de inima pentru țéra luĭ, că trebue a pune cel maĭ mare interes în păstrarea și în propășirea moralităţeĭ poporuluĭ. (Aplause).

Cred că nimenĭ dintre D-vóstre nu se îndoesce că la puterea neinvincibila, la viitorul strělucit și la misiunea țěreĭ nóstre, moralitatea trebue să ocupe cel dintêiŭ loc. Moralitate însă fără religie positivă nu se póte. Creștinismul nostru strěmoșesc cuprinde preceptele celeĭ maĭ sublime morale.

Cel puțin, D-lor, eŭ am convingerea că pót să fie asigurate tóte cele-alte miḑlóce, de alt tel fórte necesare în felul lor, pentru propășirea și civilisația contimporană a Sta uluĭ nostru; dar dacă moralitatea va lipsi, atuncĭ vêlfele și opintirile saŭ stăruințele de tot felul pentru întărire și propășire nu vor da resultatul dorit de tótă suflarea românéscă. (Aplause).

Bine este, D-lor, că ne asigurăm țéra cu bogățiile eĭ de tot felul, cu fortificațiĭ de zid, cu întărirĭ pe posițiunĭ alese, contra dușmanilor veḑuți carĭ póte ar voi verĭ-o dată să atace căminul nostru strěmoșesc; dar ne maĭ trebue un fel de fortificațiĭ, ne trebuesc fortificațiĭ morale de inimă, ne trebuesc fortificațiĭ contra dușmanilor nevěḑuțĭ,—contra patimilor și diferitelor înclinațiunĭ rele omenescĭ. (Aplause).

Maĭ toțĭ D-vóstre, D-lor senatorĭ, avețĭ proprietățĭ pe la țéră, maĭ toțĭ venițĭ adese orĭ în contact cu poporul de la

ţéră; cunósceţĭ că în fie-care capitală de judeţ este unul saŭ maĭ multe tribunale, în tóte judeţele sunt prefecţĭ, în tóte plăşile sub-perfecţĭ şi mi se pare că astă-ḑĭ este şi câte un judecător de ocol, în tóte comunele sunt primarĭ, carĭ cu toţiĭ împreună execută şi observă aducerea la îndeplinire a legilor ţĕreĭ.

Eĭ bine cum constataţĭ D-vóstre, se respecta prescripţiunile legilor ţĕreĭ de fie-care individ cu mulţumire — din inimă?

Să luăm un exemplu: Se fac învoelĭ agricole saŭ şi de altă natură cu înscrisurĭ, cu contracte, conform legilor ce le avem. Sunteţĭ D-vóstre sigurĭ, că aceĭ carĭ le contractéză cu D-vóstră saŭ şi cu alţiĭ vor îndeplini condiţiunile prevĕdute prin asemenea contracte la timp?

Eŭ mĕ îndoesc, şi mĕ îndoesc pentru cuvêntul că am auḑit pe mulţĭ D-nĭ proprietarĭ tânguindu-se că asemenea contracte astă-ḑĭ maĭ nimic nu însemnéză. Este adevĕrat că sunt mulţĭ şi de aceia carĭ se ţin nu numaĭ de contracte, ci chiar şi de cuvêntul dat; dar aceştia saŭ aŭ o educaţiune şi cultură înaltă, ceea-ce 'ĭ face să nu se abată de la prescripţiunile legeĭ morale interne — ale consciinţeĭ, saŭ sunt ómenĭ cu totul simpli, şi atuncĭ au înţelepciunea cea după Solomon, aŭ frica de Dumneḑeŭ.

Sunt legĭ relative la respectarea dreptuluĭ altuia, la respectarea persóneĭ, a domiciliuluĭ, la căsătoriĭ şi altele multe; se păzesc?

Fară îndoială că se vor fi păzind ele de uniĭ, dar miile de procese ce sunt peste an dovedesc că de o mare parte nu se păzesc. Care să fie causa? Dupa mine, causa este că nu avem forturĭ, nu avem fortificaţiĭ morale, nu avem agenţĭ moralĭ formaţĭ şi asiguraţĭ pentru desvoltarea şi menţinerea în vigóre a legeĭ morale interne, care este tot cea evangelică.

Dar se va ḑice: nu avem noĭ seminare, nu avem facultate de teologie, nu avem preoţĭ cu miile?

Da, avem seminare şi cu 4 şi cu 7 clase, avem acum, cu marĭ greutăţĭ, şi facultate de teologie, avem şi preoţĭ mulţĭ maĭ mulţĭ póte de cât ne-ar trebui. Dar de la 1864, de când există un seminar cu 7 clase şi în Bucurescĭ, dintre cel puţin 320 absolvenţĭ a 7 clase de la seminariile din Iaşĭ şi Bucurescĭ, mulţĭ credeţĭ D-vóstre că aŭ intrat în cler? Fórte puţinĭ, cel mult dacă vor fi în tótă ţéra pănă, la 70; eŭ, în eparchie la mine, n'am de cât numaĭ duoĭ. Ce s'aŭ

făcut ceĭ-alţĭ, D-lor? Este uşor de înţeles, s'aŭ dus acolo unde aŭ găsit miḑlóce de traiŭ maĭ avantagióse; şi ca probă la acésta, să'mĭ daţĭ voe a citi câte-va rândurĭ dintr'o scrisóre pe care am primit'o maĭ alaltăierĭ de la un absolvent a 7 clase, care acum este la institutele-unite din Iaşĭ pentru a se prepara de bacalaureat. Acest seminarist, spre a se justifica faţă de mine că n'a trecut la facultatea de teologie, iată ce scrie :

„Vě mărturisesc, Prea Sânţite, că acéstă deviare este nu-„maĭ aparentă, că dacă am făcut pasul acesta 'l-am făcut „numaĭ avênd în vedere ce fel sunt priviţĭ seminariştiĭ astă-„ḑĭ, căcĭ este vĕḑit, că orĭ şi în ce parte veĭ apuca ca semi-„narist *n'aĭ nicĭ un drept*".

Maĭ mult de cât atât. Alaltăierĭ a venit la mine un student de la facultatea de teologie. care a trebuit să se supună legeĭ de recrutare, şi pentru ca să scape maĭ curênd din armată a voit să se conforme legilor militare şi să depună examen de oficier ca în urmă să fie liberat şi să 'şĭ pótă urma cursul. Eĭ bine, ce s'a întâmplat? La 1 saŭ 2 Decembre a mers la examen pe teren, unde a obţinut nota 18; când s'a dus însă la examenul teoretic, comisiunea examinătóre află că e seminarist şi'l respinge de la examen, luându'l încă şi cam în rîs, ḑicêndu'ĭ : du-te de te fă popă, ce viĭ să te facĭ oficier. Acum D-lor, nicĭ nu liberéză pe acest student ca să'şĭ póta urma cursul început, nicĭ nu 'l înaintéză spre a fi liberat de drept. Am spus acésta ca să vedeţĭ câtă consideraţie şi drept aŭ seminariştiĭ şi studenţiĭ de la teologie la noĭ, cu tótă buna lor voinţă de a se conforma cu legile ţĕreĭ. Din tóte acestea reese, că seminariştiĭ şi studenţiĭ de la teologie aŭ dreptul numaĭ la sărăcie! Aŭ dreptul să înveţe cât de mult, dacă pot, şi pe urmă să îmbrăţişeze apostolatul, cariera sărăcieĭ.

Acum, D-lor. dacă nicĭ de astă-dată nu se va face îmbunătăţirea materială a cleruluĭ, pare că vĕd că şi toţĭ absolvenţiĭ facultăţeĭ de teologie aŭ să îmbrăţişeze alte carierĭ, şi biserica are să rĕmână tot fără ómeniĭ necesarĭ, culţĭ. Unul dintre licenţiaţiĭ facultăţeĭ nóstre de teologie s'a şi exprimat că are să caute să se facă sub-prefect, fiind-că maĭ bine are să 'ĭ vină.

Dar preoţiĭ cu patru clase cum credeţĭ D-vóstre că s'aŭ înmulţit? Oare avantagiele posiţiuneĭ preoţescĭ 'ĭ-aŭ făcut

să intre în cler? Nu; ci afară de prea puţine excepţiunĭ cu vocaţiune, parte aŭ intrat pentru că nu avéŭ ceva maı bun de ce se prinde, iar ceı maı mulţĭ de frică sa nu fie luaţĭ în armată. In acéstă mulţime de preoţĭ cu patru clase, carĭ sunt în tótă ţéra, sunt mulţı fórte deştepţı : dar parte dintr'énşiı, constrânşı de lipsă, de sărăcie, se tâmpesc, se daŭ la patima beţieı, îşı perd tot prestigiul şi autoritatea morală care trebue s'o aibă faţă cu poporěniĭ lor; alţiĭ carı sunt maĭ vioĭ, voind ca maı curênd să pótă scăpa de nevoĭ, se unesc şi eı cu grupurĭ politice, şi cum D-vóstre fórte bine sciţĭ, fac şi politică militantă. Uniı se pun în póră cu poporěniı lor, nu le îngrópă morţiı, nu le botéză copiiı, nu le fac şi alte serviciı urgente, voind prin acésta a'ĭ constrânge să le plătéscă angagiamentele ce le aŭ cu eĭ după contracte, neachitate, câte unul până la 5 anı. Evident că asemenea procedare a lor provócă reclame, fie din partea autorităţilor, fie din partea sătenilor din localitate; iar după acésta urméză judecata şi pedépsa din partea autoritaţilor bisericescı, cu tóte ca de multe orĭ aŭ mare dreptate; dar judecătoria bisericéscă nu póte să nu'ı pedepséscă dacă eĭ, de exemplu, lasă mortul 4, 5 dile şi nu se duc să 'şĭ facă datoria. Asemenea pedepse fac pe uniĭ să cadă şi maĭ rěŭ.

Sciţĭ D-vóstre, D-lor, că, când daĭ omuluĭ, sau îl servescĭ cu ceva 'ţĭ-e bun prieten, iar când ĭı cerĭ ţi-l facĭ cel maĭ mare duşman. Când un preot reclamă dreptul luĭ, devine duşmanul poporěnilor sěĭ, când întinde mâna să céră de pomană devine înaintea acelora scârbos şi nesuferit; aşa că preotul orĭ îşĭ reclamă dreptul sěu, orĭ cere de pomană, îşĭ pierde prestigiul şi autoritatea luı morală dinaintea poporěnilor.

Din acéstă causă o mare parte a populaţiuneĭ nóstre numaĭ cu numele, numaĭ cu serviciile religióse efectuate şi într'un mod mecanic are preot, iar nicı de cum cu învěţătura şi autoritatea luĭ morală; şi ca urmare a acestuĭ fapt este răceala, indiferentismul în tot ce privesce religiunea; în fine, destrăbălarea poporěnilor respectivĭ.

Pe sătean îl ţiĭ cât poţı moralmente în respect, îl sfătuescĭ neîncetat şi tot se lasă într'o parte saŭ alta, dar când lipsesc şi acestea?

Cum vedeţĭ, D lor senatorı, *neatârnarea preoţilor de graţia poporěnilor respectivĭ; rîdicarea lor din starea de mise-*

rie în care se află o mare parte dintr' ênsiĭ, este tot aşa de necesară ca şi fortificaţile, ba încă maĭ mult; căcĭ ce pot folosi întăriturile de ziduri când puterea lăuntrică, puterea morală care face să învingă pe duşmanĭ, va lipsi?

Acum daţi-mĭ voe vĕ rog, D-lor, să daŭ un exemplu de autoritate şi influenţă morală a unuĭ preot. Un proprietar din judeţul Fălciŭ fiind o-dată în tren cu mine, 'mĭ-a spus că are la proprietatea sa un preot bătrân, fără copiĭ, şi că acest preot are atâta autoritate şi influenţă morală între poporĕniĭ sĕĭ, în cât (proprietarul) când are nevoe de scos ómenĭ la câmp nu se adreséză nicĭ la primar, nicĭ la sub-prefect, ci la acest preot; iar preotul în ḑi de Duminecă saŭ altă sĕrbătóre 'ĭ chiamă la biserică 'ĭ sfătuesce, le pune în vedere avantagele ce pot avea dacă vor da ajutor proprietaruluĭ la timp şi altele, şi a duoa-ḑi proprietarul găsesce pe toţĭ locuitoriĭ de pe moşia sa la câmp pe lanurĭ. Se fură ceva în comună, iarăşĭ adună pe locuitorĭ la biserică, iĭ mustră, se face că citesce pe o carte, îşĭ dă pĕrerea cam cine ar fi acela care a furat, le spune că asemenea faptă este ruşinósă, nu numaĭ pentru un bun creştin, dar şi pentru un bun cetăţén, că este contra poruncei Dumneḑeescĭ, care ḑice : *Sa nu furĭ*, că e pĕcat mare să râpiască cine-va munca altuia, ca Dumneḑeŭ care vede şi scie tóte are să pedepséscă pe nisce asemenea; şi cu chipul acesta, peste o sĕptĕmână saŭ câte-va ḑile, păgubaşul găsesce ceea-ce i s'a furat în apropiere de casa sa.

Şi sciţĭ, D-lor, în ce stă talismanul, secretul acesteĭ marĭ autorităţĭ şi influenţĭ morale a acestuĭ preot? In aceea că el pentru nicĭ un serviciu religios nu cere nicĭ o dată de la poporĕniĭ sĕĭ nicĭ o para, nicĭ un ban. Dacă 'ĭ daŭ ceva, bine; iar dacă nu, el nu le cere nici o-dată nimic; din contră încă, dacă aŭ nevoe se adreséză la el, şi singur le dă. Preotul însă are o mică proprietate a sa şi cu aceea se întreţine.

Acum îmĭ permit, D-lor, a face întrebarea : nu s'ar uşura administraţiunea generală a Statuluĭ, nu s'ar uşura lucrările tribunalelor şi ale judecătoriilor de tot felul, când toţĭ preoţiĭ noştri ar avea asemenea autoritate şi influenţă morală? Nu ar fi bine ca toţĭ preoţiĭ să aibă asemenea influenţă şi autoritate morală?

Vocĭ: Da, da.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ: Şi eŭ cred că da, şi 'mĭ pare fórte bine că D-vóstre cu toţĭ afirmaţĭ acésta. Trebue dar neapărat să facem pe preot independent de graţia poporĕnilor sĕĭ. Trebue a pune o-dată capĕt şi rĕuluĭ ce minéză pe nesimţite puterea de viaţă a poporuluĭ, moralitatea. Trebue să întreţesem ţéra şi cu forturĭ morale.

Dar vedeţĭ D-vóstre, D lor, că şi asemenea forturĭ şi asemenea fortificaţiĭ nu se pot face fără miḑlóce materiale; omul, orĭ-ce ramură de activitate ar îmbrăţişa în viaţa sa, în primul loc are necesitate de miḑlóce de traiŭ conforme cu ostenéla ce 'şĭ-dat în formarea şi desvoltarea sa intelectuală, conforme cu posiţiunea socială în care se află. Este lesne, este uşor a ḑice preot saŭ medic sufletesc, bun şi cult, şi a ne plânge adesea orĭ că nu 'l avem; dar ia să vedem, ce se oferă spre a 'l avea? Este cu neputinţă a face o achisiţiune de ómenĭ bunĭ, culţĭ şi devotaţĭ serviciuluĭ preoţesc, fără să li se asigure existenţa.

Este adevĕrat că serviciul preoţesc este spiritual; dar persóna care 'l sĕvêrşesce, pe lângă spirit, are şi ea corp şi ca atare se hrănesce cu pâne, cu sare şi altele, şi se îmbracă cu haine, ca şi toţi ceĭ-alţĭ ómenĭ.

Apoĭ, D-lor, pe un tênĕr care are un studiŭ de 11 saŭ 15 anĭ, cum aŭ absolvenţiĭ de 7 clase seminariale şi aĭ facultăţeĭ de teologie, poţĭ să 'l înrolezĭ în cadrul unuĭ serviciŭ óre-care şi cu atât maĭ mult al unuĭ serviciu pe care nu 'l póte părăsi nicĭ o-dată, fără riscul dispreţuluĭ societăţeĭ, fără riscul de a fi numit om de nimic, renegat, căcĭ aşa este numit acela care 'şĭ lépădă preoţia, poţĭ să 'l înrolezĭ, ḑic, fără să aibă o siguranţă de existenţă în cariera sa? Preoţiĭ de alte riturĭ, din ţéră de la noĭ chiar, sunt fórte bine îngrijiţĭ şi n'aŭ nicĭ o nevoe de nimic.

Ce perspectivă are în preoţie la noĭ un licenţiat, saŭ chiar şi doctor în teologie?

Să vĕ spun eu: un proiect de lege pentru regularea parochiilor şi îmbunătăţirea posiţiuneĭ materiale a cleruluĭ, presintat în Cameră acum duoĭ anĭ, la art. 8 prevede *maximum* salariuluĭ, pentru un preot de oraş, fie el licenţiat saŭ doctor în teologie, de 175 leĭ pe lună!

Dar óre când ar sci studenţiĭ celor-alte facultăţĭ că după terminarea studiilor lor în ţéră saŭ în streinĕtate 'ĭ aşteptă maximum salariuluĭ lor de 175 leĭ pe lună şĭ-ar maĭ urma eĭ cursurile? Mi se pare că nu. Oare să fie pus acel ma-

ximum pentru preoţi ca să se sature un tênĕr de a maĭ învĕţa teologia?! Nu o cred; fiind-că atuncı la ce ar maĭ servi reclama multora carĭ ḑic că nu avem cler cult, şi cu atât maĭ vîrtos la ce s'ar maĭ fi înfiinţat, facultatea nóstră de teologie? Un licenţiat saŭ doctor în drept, saŭ şi în orĭ-ce altă ramură, are perspectivă la începutul serviciuluı sĕŭ nu la maximum. dar la minimum 300 leĭ, şi apoĭ 400-500, 1000 leĭ şi chiar maı mult. Este dar neapărăt, D-lor, a se creea şi tinerilor ce voesc a intra în cler o perspectivă maĭ atrăgĕtóre, dacă voiţĭ să se facă o bună achisiţiune de ómenı capabilĭ şi pentru biserica, după cum căutaţĭ să faceţĭ şi chiar faceţĭ pentru alte serviciĭ însemnate ale Statuluĭ.

Şi apoĭ lucru ciudat, D-lor, nu sciu ce să ḑic, parcă este un făcut. dacă 'mĭ-ar fi permis să mĕ exprim ast-fel, ca totul să concure, să fie spre descuragiarea tinerilor maĭ cu capacitate şi cu sciinţă, carı ar voi să se facă preoţĭ. Nu cred, D-lor, că D. ministru de culte şi instrucţiune publică, care a presintat acel proiect de lege la Cameră acum duoĭ anı, prin expunerea sa de motive să fi avut intenţiunea să nesocotéscă, saŭ să descuragiăze pe cine-va; cu tóte acestea lucrul cam aşa a eşit, saŭ cel puţin aşa s'a părut.

D. G. Mârzescu : Nu va face guvernul acéstă ameliorare sórteĭ preoţilor.

D. ministru de externe: Acésta este opiniunea D tale!

D. preşedinte, general I. Em. Florescu: Bine-voiţĭ, vĕ rog, a nu întrerupe ca să putem termina; ora este deja înaintată.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ : Sântul Sinod, fixând parochiile şi personalul bisericesc trebuitor, în sesiunea de tómnă a anuluĭ 1888 şi-a exprimat în desideratele sale modesta sa părere cum trebue să fie salariat personalul bisericesc, negreşit în vederea mărimeı parochiilor, a multor serviciĭ ce aveaŭ de făcut. Acéstă părere, cu tóte că era exprimată sub formă de desiderat, căcĭ nicĭ nu putea să fie altfel, de óre-ce punga Statuluĭ nu este în mâna S-luĭ. Sinod, a umplut de spaimă pe guvernul de atuncĭ.

Dar dupe mine, D-lor, guvernul avea, şi maĭ mult nu avea dreptate să se înspaĭmânte până întı'atât. Avea, de exemplu, dreptate întru cât suma ce eşise era cam maricica, şi póte ca se gândea de unde s'o ia, ca sa nu desechilibreze budgetul; dar n'avea dreptate din alte-duoĕ puncte de vedere, şi nume : 1) Sântul Sinod facênd parochiile cât

s'a putut de marĭ, fie ca populaţiune, fie ca compuse din catune multe şi departate, şi restrângênd personalul bisericesc la strictul necesar, bine înţeles ca a trebuit să se gândéscă şi cu ce trebuia să traiasca acel personal căruia i se da o ocupaţiune de ḑi şi de nópte, şi, prin urmare, a cautat să-şĭ dea şi parerea asupra unuĭ salariu cu care sa pótă trai preoţii şi cântareţii. Căci a da unui preot o parochie întinsă unde trebue sa alerge ḑi şi nópte calare, cu căruţa sau pe jos, cum va putea, iar în privinţa îmbunataţireĭ materiale sa'l laşĭ tot în aceeaşi posiţiune in care se afla înainte, când cauta o populaţiune de la 50 la 60 de familii, acésta nu este nici drept, nici chiar posibil.

Eŭ vĕ mărturisesc, D-lor, că am fost unul din zeloşiĭ susţinetorĭ, ca parochiile sa fie cât se póte de mari, şi eram bine privit de autoritatea înalta; dar acum dupe duoĭ anĭ, nu mai departe, am ajuns să'mi iau plata zeluluĭ meu. Iata cum: Eu am în eparchia mea, şi anume in judeţul Vasluiu, 5 parochii de acestea vacante de preoţi, şi nicĭ un preot dintre ceĭ ce 'i am în plus pe la alte parochiĭ nu voesc sa se ducă acolo. De ce? Fiind-că parochiile sunt mari, sunt compuse din catune multe şi depărtate (pană la 7 şi în departare în curmeḑişul parochieĭ până la 18 kilometri, iar poporĕnii nu daŭ preotului nici case de locuit, şi nicĭ nu vor sa'ĭ dea miḑlóce de traiŭ pentru dênşii şi familiile lor, ca să se póta ocupa numai de dênşiĭ.

Vedeţi ca bĕtrâniĭ sunt tot maĭ experimentaţi, şi noi aceştia cari suntem maĭ tineri trebue sa suferim consecinţele zeluluĭ şi a'e neexperienţeĭ, cel puţin eu o ḑic acésta pentru mine. Dea Dumneḑeŭ, D-lor, să fiu plătit numaĭ cu atâta. Ve mărturisesc, că de la regularea parochiilor de către S-tul Sinod eŭ n'am făcut nici o chirotonie din nou; dar daca preoţiĭ de acum nu se vor pune în posiţiune de a putea căuta cu cele religióse pe toţi creştiniĭ din cuprinsul parochiilor de astă-ḑĭ, apoĭ vĕ declar că voiu fi nevoit să chirotonisesc şi eŭ preoţĭ din noŭ; caci am responsabilitatea morală de toţĭ creştiniĭ de rit ortodox din eparchia mea, şi ca atare nu voiu putea lăsa pe fiiĭ meĭ spirituali lipsiţĭ de hrana sufletéscă, de serviciile religióse creştinesci, de carĭ n'aŭ fost lipsiţĭ nicĭ o-data. Este maĭ uşor şi maĭ folosit preotul care cautǎ astă-ḑi 60 sau 70 familiĭ dintr'un singur sătişor, putênd a se ocupa şi cu agricultura, de cât sa fie la o parochie mare fără miḑlóce de traiu necesare.

D. G. Mârzescu: Ascultaţĭ, D-lor miniştri.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ : Al II-lea, D-lor, nu a avut dreptate guvernul ca să se sperie aşa de tare, pentru că S. Sinod prin desideratele sale arĕtase tóte necesitățile ce are biserica; adică pe lângă îmbunatațirea sórteĭ cleruluĭ de mir să se facă şi alte îmbunatațirĭ privitóre la administrație, etc.

Acele desiderate s'au exprimat de o-dată ca să cunóscă guvernul şi țéra întregă necesitațile bisericeĭ, şi sa se aducă la îndeplinire treptat, începênd acum cu îmbunatațirea materiala a clerului de mir. Spre a proba acésta, vĕ rog să'mĭ permitețĭ a da citire câtor-va considerante din raportul comisiuneĭ S-tuluĭ Sinod din sesiunea de tómnă a anuluĭ 1888. Iată-le :

„Avênd în vedere, că nu numaĭ clerul numit acum parochial, ci şi însăşĭ parochiile parochiilor, adica episcopiile şi administrațiunea bisericéscă au necesitate de îmbunațire;

Avênd în vedere, că astă-ḑĭ nu maĭ sunt monachĭ tinerĭ ca înainte, carĭ să îndeplinéscă serviciile bisericescĭ pe la bisericele catedrale ale episcopiilor cu un salar mic, din care causa în serviciul bisericesc de pe la multe episcopiĭ nu sunt de cât un numĕr fórte mic de monachĭ, fiind toțĭ, ceĭ-alțĭ capĭ de familie;

Avênd în vedere, ca atât în serviciul bisericesc, cât şi în cel administrativ, aprópe a tuturor eparchiilor, lipsesc câte-va posturĭ neaparat trebuitóre;

Avênd în vedere, că St. Sinod trebue să facă o-dată cunoscut guvernuluĭ şi chiar țĕreĭ întregĭ tóte nevoile bisericeĭ; trebue să'şĭ dea o-data cuvêntul sĕu definitiv asupra necesitaților ce se simt în ea;

Pe temeiul tutulor acestor considerante, comisiunea este de parere sa se arate guvernuluĭ şi personalul administrativ şi de serviciu bisericesc ce lipsesce, împreuna cu retribuțiunea ce ar trebui să aiba“.

Vedețĭ dar, că pe lânga îmbunatațirea clerului de mir se cereaŭ să se aduca îmbunatațirĭ şi altor necesitățĭ imperios simțite în administrație; şi fiind-ca am vorbit de administrație, dați 'mĭ voe să semnalez o necesitate în ea. Maĭ înainte erau duoĭ protoereĭ de județ, şi fie-care protoereŭ avea şi un secretar, şi dovadă la acésta este legea instrucțiuneĭ publice, care dà dreptul seminariştilor de gradul I-iŭ sa fie secretarĭ pe la protoereĭ: acum însa când este numaĭ un singur protoereŭ în județ, n'are nu numaĭ secretar, dar niciĭ un

simplu servitor care sa'ĭ curăţe cancelaria şi sa 'ĭ ducă o hârtie la poştă, de şi din cancelaria uneı protoeriĭ es de la 1,500—2,000 hârtiĭ pe an, plus o mulţime de procese-verbale, pe câte 2 şi 3 cóle, carĭ tóte trebuesc să se facă astădĭ numaĭ de protoereĭ.

Apoĭ dreptate este acésta?

Dar să venim la ale nóstre; guvernul de acum duoı anĭ n'avea dreptate sa se supere aşa de tare când în desideratele S-luĭ Sinod se cereau maĭ multe îmbunataţirĭ de făcut, căcĭ prin acele desiderate nu se pretindea ca acele îmbunătaţirĭ să se facă numaĭ de cât acum, ci treptat. Ce se întêmplă însa? D. ministru care a presentat acum duoĭ anı în Cameră acel proiect de îmbunataţire a sórteı clerului mirén, în loc să recunóscă că bine a judecat St. Sinod asupra aceleĭ îmbunataţirĭ, în loc să recunósca în acelaşı timp ca şi serviciile din administraţie sunt necesariĭ, dar că nu putea sa le aduca pe tóte de o dată la îndeplinire, cautând a le îndeplini treptat, prin expunerea sa de motive se exprima că, cererile S-luĭ Sinod sunt inadmisibile — nu sunt primite!....

D. G. Mârzescu : Guvernul conservator a dis acésta.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ : Nu mĕ privesce cine era la guvern.

D. G. Mârzescu : Cine era ministru?

P. S. S. Episcopul de Huşĭ : Nicĭ de acésta nu voesc să mĕ ocup.

Acea expresiune a dat loc la diferite comentariĭ defavorabile şi pentru D. ministru de culte, şi pentru St. Sinod şi pentru tinerii carĭ vor să înveţe teologia.

Intre asemenea comentarii, a fost şi acela că St. Sinod, pentru desideratele sale în favórea preoţilor, ar fi fost nesocotit în demnitatea sa de corp şi autoritate maĭ înalta a bisericeĭ nóstre ortodoxa româna.

D. G. Mârzescu : Dar acésta este un act de acuzare în tóta forma în contra guvernuluĭ.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ : Eu nu acuz pe nimeni, ci spun numaĭ ce este scris. Nu voiu sa mĕ întind maĭ mult asupra casurilor de asemenea natură, de şi ar maĭ fi ceva de dis.

Sa vedem acum ce viaţa duc preoţiĭ de la ţéră, din comunele rurale, cu ce se ocupă şi carı sunt consecinţele.

D. preşedinte, general I. Em. Florescu : Mĕ ertaţĭ prea Sânte, dar fiind-că acest discurs este un subiect fórte in-

teresant şi vast, şi orele sunt de mult trecute de 5, trebue să consult Senatul daca voesce sa prelungéscă şedinţa.

Vocĭ : Pe mâne.

Alte vocĭ : Sa se prelungésca şedinţa ca sa terminăm.

—*D. preşedinte* pune la vot prelungirea şedinţei şi Senatul încuviinţéza.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ (continuând) : Maĭ ântêiu mulţumesc fórte mult onor. Sent pentru că a avut bunavoinţă de a prelungı şedinţa ca să pot termina.

Am dis, D-lor, ca acum urméză sa vedem ce viaţă duc preoţiı de la ţéră, cu ce se ocupa şi carĭ sunt consecinţele. Preoţiı de la ţéra, în mare parte, neavênd de cât un fórte mic sau de loc salariu prin budgetele comunelor, afara dór de evaluarea posesieı pamêntuluı bisericelor, care de un timp a început a se prevedea prin budgetele comunelor ca salar al preotuluı, neavênd, dic, de cât un fórte mic sau de loc salariu de la comune, iar locuitorii nevoind sa le plătésca angagiamentele ce le au prin contracte, sunt siliţĭ unii, şı anume aceı carĭ sunt pe la bisericile ce n'au pământ, sa'şi arendeze câte 3. 4 falcĭ de pâmênt şi sa'l lucreze singurĭ. Tot aşa fac şi preoţiı de la bisericile carĭ aŭ pămênt, adică şi-l lucréza singurĭ. Din acéstă causa, când protoereul face observaţiĭ vre unuı preot ca nu îndeplinesce cutare sau cutare articol din regulamentul sântuluĭ Sinod, preotul arătându'ı beşicele pe palme, îı rĕspunde: iata, cinstite părinte, de ce n'am facut; trebue să muncesc să'mĭ hrănesc copiiĭ. Munca câmpuluĭ lor, bine înţeles, este adese orĭ întrerupta de reclamele serviciilor religióse pe carĭ neapărat trebue sa le facă prin popórele lor, fără ca aceste serviciı de multe orı să fie compensate cu ceva.

Ast-fel fiind viaţa şi ocupaţiunea preoţilor de la ţéră, evident că eĭ tocmaĭ cu ceea-ce trebue sa se ocupe nu se ocupa, adica nu se ocupa cu citirea sânteĭ scripturĭ care este arma preotuluĭ, nu se ocupa cu citirea altor carţĭ şi jurnale religióse pentru a'şĭ mari capitalul sciinţific special, ca la timp să pótă da învĕţăturı morale poporĕnilor lor; cu chipul acesta preoţiĭ nu numaĭ că nu se folosesc de puţina carte ce au învĕţat'o în seminare, dar şi ce aŭ sciut aŭ uitat, mărginindu-se, după cum am maı dis, numaĭ la efectuarea serviciilor religióse.

Intre acestea urméză şi diferitele certe între preoţĭ şi poporĕniĭ lor, ba înca adese orı îı vedem pe la judecătoriĭ de

ocóle și pe la tribunale reclamând executarea angagiamentelor ce aŭ cu locuitorii prin contracte.

Iată, D-lor, de ce simțul religios pe ḑi ce merge scade în poporul nostru; iata de ce și legile civile, cu tótă impunerea și observarea lor de o mulțime de presóne administrative și judecătorescĭ nu se aduc la îndeplinire!...

Asprimea legilor, cu tóte pedepsele aplicate, nu sunt în stare să facă pe ómenĭ a fi drepțĭ, oneștĭ, și sa'șĭ îndeplinéscă datoriile în mod consciincios. Și acésta pentru cuvêntul că legea morală internă este nedeșteptată, nedesvoltată, necultivată. Lipsesce frica de Dumneḑeu—consciința curată, care este observatorul, santinela cea maĭ vigilenta a îndeplinireĭ datorieĭ omuluĭ; de aci apoĭ escrocheriele, furturile, râpirea dreptuluĭ altuia, traiul nelegiuit și alte multe abaterĭ de la legĭ se săvêrșesc de unĭ fară cel maĭ mic scrpul. Nu este Dumneḑeŭ, nu este viață viitóre, nu este judecată dreaptă ultimă, cu un cuvênt nu este nimic care sa misce din întru pe om la îndeplinirea datorieĭ luĭ. Cântecul de tóte ḑilele al celor ce nu cred nimic. nu respecta nimic, nu aŭ nicĭ crescere și cultura înaltă, nicĭ frică de Dumneḑeu, este acesta : Pentru ce trăesce cine-va pe pământ daca nu sa întrebuințeze tóte miḑlócele posibile, legale și ilegale, spre a trai cât se póte maĭ bine? De aci, cine e maĭ tare și maĭ mare, cine póte râpi maĭ mult de la altul, acela este maĭ deștept, maĭ folosit.

Vedețĭ, D-lor, asemenea ideĭ și creḑurĭ ce pe ḑi ce merge se înrădacinéza în masa poporuluĭ, slabesce arborele—România la tulpină (Aplause).

Se înțelege, că cu cât maĭ mult se vor înmulți asemenea microbĭ, asemenea filoxere, cu atât și puterea țĕreĭ va slabi.

Când tótă poporațiunea ar putea să fie bine educata și culta, atuncĭ s'ar putea ḑice ca asemenea ideĭ s'ar înabuși prin educațiune și cultură, și echilibrul social s'ar păstra.

Dar acésta, D-lor, cred că n'a fost, nu este și nicĭ nu va fi în nicĭ o țeră de pe fața pamêntuluĭ.

Se maĭ observă și aceea, că cultura crâmpită, studiarea frunzerită, superficială și fara o buna educație, cu pretențiune la cultura mare, nu numaĭ nu dă resultate bune, dar adesea orĭ este cea maĭ periculósă.

Ce e dar de făcut? Neapărat trebue să se ia de urgența mĕsurile cele maĭ potrivite pentru ca moralitatea poporuluĭ nu numaĭ să scadă, ci înca să crească, menținând în el le-

gea morala pe care omul o are în germine de la crearea luĭ. Dar cum am maĭ ḑis, D-lor, acésta nu se póte face fară a asigura posiţiunea materiala şi morală a preotuluĭ, punêndu'l în posiţiune ca să se ocupe numaĭ cu învĕţatura, cu misiunea luĭ proprie—cu moralisarea poporuluĭ, acésta pe de o parte; iar pe de alta candidaţilor de preoţie să li se dea o cultură şi crescere bună, temeinica—conformă cu chiămarea lor.

Dar pentru ca să nu credeţĭ, D-lor, că eŭ singur numaĭ staruesc pentru îmbunatăţirea clerului, cu tóte că sunt şi alţiĭ mulţĭ carĭ fac acésta, ve rog să 'mĭ permiteţĭ a vĕ citi o petiţiune pe care am primit-o de la 116 preoţĭ şi diaconĭ din judeţul Tutova. Iată acea petiţiune:

Prea Sânţite Stăpâne,

„Lumina şi avêntul de desvoltare în maĭ tóte ramurile de „activitate ale poporuluĭ român, sfaturile şi îndemnurile „Prea Sânţieĭ vóstre de a ne sili să corespundem misiuneĭ „ce ni s'a încredinţat, pĕtrunderea de ele şi dorinţa de a le „îndeplini, spre a ne rîdica şi noĭ la nivelul de cultură al „celor alţĭ membri din societate, fac a ne însufleţi inima şi „a ne înputernici convingerea despre viul interes şi părintésca „îngrijire ce aveţĭ, ca adeverat stăpân, părinte şi apărator „al turmeĭ ce păstoriţĭ.

„Prea Sânţite Stapâne! Pe de o parte pentru a cores„punde chiămareĭ de conducetorĭ spiritualĭ şi demnităţeĭ nós„tre personale, iar pe de alta, în posiţiunea durerósă în care „ne aflăm fiind impovăraţĭ de familiĭ grele şi fără alte surse „de existenţă, siliţĭ suntem să ne întrebăm necontenit ju„decata şi consciinţa; unde să cautăm pentru a afla chipul „de pre întimpinarea exigenţilor vieţeĭ şi ajutor la îndepli„nirea datoriilor preoţescĭ? Sub a cuĭ îngrijire să încre„dinţăm educaţia copiilor noştri, pentru a fi folositorĭ lor „înşile şi societăţeĭ din miḑlocul căreia au rĕsărit şi unde „cresc?

„Bunul Dumneḑeŭ a îngrijit, ca desnădăjduirea să nu cu„prindă sufletul nostru, şi pentru a nu ni se imputa că „n'am cerut îndeajuns pentru ca să ni se dea, ne-am adresat „înaltuluĭ guvern actual, rugându'l să amelioreze posiţiunea „nóstră şi materială şi intelectuală.

„Cunósceţĭ, Prea Sânţite Stăpâne, maĭ bine ca mulţĭ

„alții, cât de anevoios trăim. Ați visitat în parte fie-care enorie „din Eparchia de sub luminata Prea Sânției vóstre con„ducere și v'ați format, credem, convingerea intimă că sun„tem deplin justificați de imposibilitatea în care ne aflăm „de a ne achita în totul de datoriile ce avem. De aceea, sub„semnații preoți și diaconi din orașul Bêrlad și județul Tu„tova, cu ferbinți lacrami vě rugăm a stărui, ca și până „acum, împreună cu P. P. S. S. membri ai Sântului Sinod, „pe lângă înaltul guvern ca cererea ce 'i-am adresat să pótă „dobândi de astă dată un resultat îmbucurător.

„Inaltele sentimente de dragoste părintéscă ce ne-ați ară„tat chiar de la primul pas pe pămêntul acestei de Dumne„deŭ pădite Eparhii, sunt pentru noi, fii sufletesci ai Prea „Sânției vóstre, dovadă puternică că cu inima și sufletul „veți sprijini dobândirea unor atat de juste și legitime cereri.

„Suntem, Prea Sânțite Stăpâne, al Prea Sânției vóstre „umiliți fii spirituali".

(Urméza iscaliturile a 116 preoți și diaconi).

P. S. S. Episcopul de Huși : D-lor, tóte îmbunĕtățirile făcute până acum în țéră la noi, au fost necesare; dar acésta, dupa mine, este și mai necesara și dic ca este și mai necesara pentru ca pe di ce merge se perde din sucul, din seva, din puterea intrinseca a arborelui—România. Nu trebue lasat, D-lor, să se maréscа rĕul; sciți că cu cât filoxera s'a încuibat în vii, cu atât a ocasionat mai multe perderi.

S'a dis D-lor, de unii, că S-tul Sinod vine și cere numai sume mari, dar nu arată nici un midloc, nici o sursă de unde să se ia. Eŭ 'mi permit a propune și ceva de felul acesta.

D-lor, sunt sigur ca tóte guvernele nóstre de un timp nu prea îndelungat, s'au ocupat și se ocupă și de acéstă mare cestiune, — de îmbunĕtățirea posițiunei materiale a clerului, și chiar acum guvernul actual se gândesce de unde sa găséscа veri-o resursă ca sa umple și acest gol; dar daca guvernele s'ar fi gândit la lucrul acesta mai de mult— rog să fiŭ ertat de toți—și dacă o idee nu prea bine nemerită și nu prea bine venita pentru țéra nóstră nu le-ar fi predominat, atunci n'am fi ajuns aci, lucrul nu s'ar presenta așa de greŭ, ar fi mult mai ușor.

In art. 245 din legea instrucţiunei, unde se prevĕd drepturile seminariştilor de gradul 1, între altele prin al. *b* li se dă dreptul sa fie învĕţatorĭ la scolile satescĭ.

Dacă, D-lor, de la 1864, de când exista legea instrucţiuneĭ publice şi până astă-ḑĭ, acest drept al seminariştilor nu numaĭ că nu s'ar fi cautat sa se înlature, ci încá s'ar fi luat şi mĕsurile necesare ca să îmbunĕtaţéscă programa seminariilor şi cu obiecte neapĕrat trebuinciόse pentru un învĕţator, acum nu s'ar da din colţ în colţ ca sa afle verĭ-o sursa de unde să se îmbunĕtăţésca sórta cleruluĭ, acéstă îmbunĕtăţire ar fi fost aprópe realisată. Şi candidaţiĭ de preoţĭ, D-lor, şi aceĭ de învĕţătorĭ trebue sa aiba aceeaşĭ îngrijire în cerescerea şi cultura lor; internĭ sunt asta-ḑĭ seminarişti, internĭ sunt şi eleviĭ scólelor normale.

Nu cum-va, D-lor, cunoscinţele într'un grad maĭ întins despre religiune ale seminariştilor pot să'ĭ facă pe dênşiĭ incapabilĭ, nedestoinicĭ de a fi şi învĕţătorĭ? Din contra, eu cred, că pot să 'ĭ faca maĭ vrednicĭ, maĭ destoĭnicĭ; şi apoĭ, D-lor, nicĭ o îndatorire alta nu se potrivesce maĭ bine cu a preotuluĭ, de cât aceea de învĕţator. Prima datorie a preotuluĭ este de a învĕţa pe popor religiunea, legea Dumneḑeească, morala; şi ce reŭ, ce inconvenient ar putea să fie, D-lor, când preotul eşind din scóla de adulţĭ, din biserică, ar intra în scóla de copiĭ, unde pe lângă învĕţătura morala religiósă ar preda şi obiectele neaparat trebuinciόse cu carĭ eĭ sa se ajute în viaţa de tóte ḑilele? Ar fi verĭ-un inconvenient acesta? Asemenea scóle nu eraŭ maĭ de mult înaintea bisericilor şi nu aveaŭ ca învĕţatorı pe preoţiı şi aşa numiţiĭ şi astă-ḑĭ chiar, dascălĭ aĭ bisericilor? Póte ca chiar şi dintre D-vóstre să fie verĭ unul care a început cartea în verĭ-una din aceste scolĭ; cu tóte acestea nu cred, ertaţi-mĕ, dacă am sa ḑic un cuvênt, nu cred sa fie nicĭ tîmpit, nicĭ bigot, dupe cum se pretinde astă-ḑĭ, că ar fi aceia carĭ învaţa la popĭ.

Dupe miḑlócele bănescı ale ţĕreĭ nóstre, D-lor, şi dupe ususl destul de laudabil la noĭ, ca scóla sa fie lânga biserica, ar fi fost bine şi încă fórte bine, cred eŭ, ca seminariile să servéscă de scolĭ pregatitóre şi pentru preoţĭ şi pentru înveţătorĭ, şi seminariştiĭ de gradul I sa fie preoţĭ şi învĕţatorĭ la comunele rurale, iar ceĭ de gradul II-lea, preoţĭ şi învĕţătorĭ în comunele urbane.

Dar—rog ĭarăşĭ să fiu ertat de toţĭ—D-niĭ miniştri de

culte și instrucțiune publica din timpurĭ, uniĭ vrênd, alțiĭ luațĭ de curentul lucrarilor începute, în loc ca să pună seminariile în posițiune de a da țěreĭ și preoțĭ și învěțătorĭ, în loc ca să îmbunătățĭască programul seminariilor și cu obiecte strict necesare și pentru învěțatorĭ, carĭ numaĭ rěŭ nu pot face și unuĭ preot, au găsit de cuviință să facă nouĭ cheltuelĭ, să înființeze școle nouĭ speciale, școle normale.

Da, D-lor, așa o fi prin alte țěrĭ: așa o fi, de exemplu, în Francia și pe aiurea: dar óre țěrișóra nóstră se potrivește ea în bogăție cu Francia și alte țěrĭ carĭ au atâtea și atâtea sorginţĭ de îmbogățire? Și apoĭ maĭ este și alt ceva, D-lor; nu tot ce póte fi bun astă-dĭ pentru Francia póte fi bun și pentru téra nóstră.

Ce s'a facut cu înființarea de școlĭ nouĭ, școlĭ normale? S'a produs funcționarĭ nouĭ carĭ astă-dĭ se platesc cu toțiĭ din budgetul Statuluĭ, ĭar pe seminariștĭ, carĭ puteaŭ fórte bine să fie și învěțatorĭ și preoțĭ 'ĭ-aŭ lasat să întindă mâna, 'ĭ-au lăsat pe sama comunelor, pare ca nu se știe ca și astă-dĭ sunt comune așa de sěrace în cât n'aŭ cu ce'șĭ plati pe primar și vătașelul, de cum sa maĭ plătéscă și pe preot?

Acum, D-lor, dacă s'au înființat școle și funcționarĭ nouĭ, făra sa fie neapěrată trebuința, s'a făcut lux pana și de învěțatorĭ ruralĭ, sa se caute fondurĭ de unde sa știe, și să se îmbunatațésca și posițiunea materială a preotilor, cacĭ și eĭ servesc Statuluĭ, și acésta cu atât maĭ mult, cu cât biserica a dat multe ajutóre pentru îmbunatațirile facute în Stat. Așa ar trebui sa se dica.

Sa vedem acum, D-lor, care este motivul înființăreĭ de școlĭ nouĭ.

S'a pretextat în aparență, ca preotul fiind ocupat cu diferite serviciĭ religióse nu póte să ocupe și postul de învěțător, cacĭ asemenea serviciĭ îl împedica de a intra și eși din clasa la orele fixate în programa. Nu pot sa dic ca nu ar putea sa se întêmple vre-odata și casurĭ de felul acesta; dar credețĭ D-vóstre, că toțĭ învěțatoriĭ laicĭ îndeplinesc punctualmente acésta? Eŭ, dupě informațiunile ce am, dic ca și dintre dênșiĭ mulțĭ intră și es din clasă când le permit alte interese; și cu tóte acestea, relativ, tot fac progres, fiind-ca dispun de copiĭ tóta diua.

Eu am un preot în eparhia mea care a fost și ca preot și ca învěțător aprópe 25 de anĭ, și cu tóte acestea nu are

nicĭ o observaţiune că nu şi-ar fi îndeplinit datoria de învĕţator. Dar nu impósibilitatea preoţilor de a'şĭ îndeplini şi îndatorirea de învĕţator este adevĕrata causa de a'ĭ înlătura, acesta este numaĭ un pretext; adevĕrata causă este alta, este ideia susţinută de aceĭa ce nu cunosc organismul Bisericeĭ nóstre ortodoxe, şi pot a ḑice, nicĭ simţimintele patriotice ale preoţilor noştri; este ideĭa *că nu trebue dată instrucţiunea publică* pe mâna popilor, de frică—se ḑice—să nu se propage cosmopolitismul religios care nu ţine sémă de naţionalitate şi face pe popor bigot, ca în Biserica catolică. Eróre mare! şi pe cât erórea este de mare, pe atât este de curios, cum diriguitorii noştri, creştinĭ de rit ortodox, să nu voĭască sa cunóscă organismul Bisericeĭ nóstre Ortodoxe, de şi maĭ pe la tóte, daca nu chiar la tóte facultăţile de drept de pe aiurea se predă şi dreptul bisericesc, dreptul canonic, la facultatea nóstră de drept nu se preda.

D. Flondor: Este cuprins în Digeste, în dreptul Roman.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ: Maĭ de loc: şi proba la acésta este ca studenţiĭ de la facultatea nóstră de drept întrébă adesea-orĭ pe ceĭ de la teologie, d. e. ce raporturĭ sunt între Mitropoliţĭ şi Episcopĭ în privinţa canonică administrativa, câte eparchiĭ sunt la noĭ, etc. etc. In cât priveşte patriotismul cleruluĭ nostru, observe cine-va istoria ţĕrii şi se va convinge că Clerul nostru, de la Vladica român până la cel maĭ din urma servitor al Bisericeĭ, a fost tot-dé-una cel maĭ bun patriot. In capul mişcărilor naţioţionale, contra streinilor, se vor putea gasi preoţĭ, ca de exemplu un vladică în timpul revoluţiuniĭ luĭ Tudor Vladimirescu, la 1821, şi un popa Şapca la 1848; dar în contra ţĕreĭ luĭ şi a intereselor eĭ nici odată. Şi apoĭ, D-lor, alta este posiţiunea socială a preotuluĭ nostru ortodox şi alta a preotului catolic.

Preotul nostru ortodox este familist şi ca atare strâns legat de pamêntul ţĕreĭ luĭ.

Preotul nostru român este nu numaĭ asimilat, ci cu totuluĭ tot întreţesut, contopit cu interesele ţĕreĭ luĭ.

Preotul nostru ca familist e strâns legat cu societatea în mijlocul căreea trăeşte; îĭ cunóşte tóte păsurile şi nevoile. Preotul nostru român, ca familist are copiĭ, pe carĭ ca şi orĭ-ce părinte doreşte să-ĭ vadă fericiţĭ; de aceea ştie să crescă şi să învețe şi pe alţĭ copiĭ, să fie şi bunĭ creştinĭ, şi

buni cetățeni, și buni patrioți. Cu tóte că eŭ nu mĕ îndoesc, ca și educația și instrucțiunea primară ce se face de clerul catolic n'ar putea să fie bună; cacĭ a învĕța pe copiĭ sa créda în Dumnedeŭ, sa păzésca poruncile dumnedeeștĭ și bisericeștĭ, sa respecteze pe maĭ mariĭ lor clericĭ și laicĭ, și sa se supună autorităților civile, dând Chesaruluĭ ceea-ce este al Chesaruluĭ,—aceea ce cred ca face și el, nu póte să fie rĕŭ. Bunul facut tot bun rĕmâne, orĭ-ce ar dice cine-va.

Este însa, D-lor, o enormă deosebire în recrutarea preotuluĭ în biserica ortodoxa fața cu biserica Romano-catolică. In ortodoxism există naționalitate și noĭ românii din secolĭ departațĭ am avut cler național. Naționalitatea cleruluĭ nostru pe lânga religia strĕmoșésca ne-a pastrat și desvoltat limba, ne-a cultivat cartea strĕmoșésca, românésca, prin Biserică și Școlă, ne-a păstrat datele istorice în vechile monumente naționale.

Și cum, D-lor, în timpurile de restrișțĭ, în timpurile grele de maĭ înainte, serviciile aduse de cler, de preoțiĭ noștriĭ eraŭ bune, ĭar acum în timpurĭ liniștite preoțiĭ noștri nu sunt capabilĭ de nimic? Nu sunt capabilĭ nicĭ sa li se încredințeze instrucțiunea primară? Preoțiĭ noștri de astă-dĭ nu sunt și eĭ românĭ ca și învĕțatoriĭ laicĭ?

Nu cum-va darul preoțieĭ și costumul preoțesc stinge astă dĭ focul patriotismuluĭ în românĭ? De unde asemenea defaimare asupra preoților noștri de asta-dĭ!

Ca conclusiune asupra acesteĭ din urma părțĭ, sunt de părere ca unul din mijlócele de îmbunatațire materială a preoților sa fie: *Seminaristul de gradul I-iŭ să fie și preot și învĕțător în comunele rurale; ĭar cel de gradul al II-lea, preot și institutor în comunele urbane.* In acest dublu scop sa se reorganiseze tóte seminarele existente, maĭ adaugându-se aniĭ și studiile trebuitóre; ĭar nu sa se desființeze, dupĕ cum cu mare regret vĕd ca contra unuĭ articol precis din legea instrucțiuneĭ publice (224) unde se dice, că fie-care eparhie are câte un seminar, D. ministru al cultelor și instrucțiuneĭ publice a presentat în Cameră proiectul de budget cu desființarea a patru seminariĭ.

Inbunatățirea în felul propus se póte începe chiar de acum, dându se locurile devenite vacante de învĕțatorĭ și institutorĭ preoților, dupĕ ce maĭ întêĭu vor ține concurs între eĭ. Nu trebue să fugă cine-va de preoțĭ, căcĭ eĭ sunt bunĭ în tóte, numaĭ trebue să fie pușĭ în posițiune de a fi stu-

dioşĭ, să dea de gustul cărţeĭ, aceea-ce împregiurările grele în care trăĭesc de un timp, la puţinĭ le-aŭ permis.

Cât pentru şcólele normale, sa li se schimbe destinaţiunea, să se facă gimnaziĭ şi licee reale de carĭ se simte necesitate.

Pe lânga acest mijloc de înbunatăţire,—de a fi numiţı preoţiĭ ca învĕţatorĭ, maĭ e şi un al doilea, pe care vi-l voĭu comunica în scurt, şi D-vóstre ca ómenĭ de legĭ veţĭ judeca dacă póte fi bun de aplicat.

Preoţiĭ noştri de prin tóte satele şi cătunele aŭ angagiamentele încheıate cu locuitoriĭ prin contracte formale, legalisate de autorităţile respective. Eŭ, gândindu-mĕ în una din ḑile de unde s'ar putea lua banĭ ca sa se înbunătaţéscă sórta cleruluĭ. am gasit un bun mĭjloc în aceste angagiamente încheĭate benevol dintre preoţı şi locuitorĭ. Iata cum: Am luat de exemplu 20 de asemenea contracte şi am calculat în banĭ tot ce am găsit în ele; pe urma am adunat suma totală dupĕ tóte contractele acestea şi am împarţit'o cu numĕrul contribuabililor de rit ortodox din catunele şi satele ale căror contracte le calculasem. Câtul 'mĭ-a dat suma ce plătea fie care contribuabil în parte. Am generalisat în urmă acésta operaţiune asupra întregeĭ eparchiĭ, şi drept vĕ spun, ca resultatul a fost o sumă fórte buna. Acum, daca D-vóstre credeţĭ şi guvernul ar voi sa generaliseze acésta pentru tótă ţéra facêndu-se calcule precise, s'ar putea forma un venit sigur cu anume destinaţiune pentru îmbunatăţirea posiţiuneĭ materiale a Cleruluĭ. Avênd guvernul asemenea calcule facute, ar putea, fără sa fie imputat că vine cu imposite şi darĭ noĭ, sa presinte un proĭect de lege prin care sa céră autorisarca perceptereĭ de catră Stat a sumeĭ parţiale ce fie-care contribuabil de rit ortodox plătea preotuluĭ dupĕ contractele încheĭate benevol (Sgomot).

D. Preşedinte: Prea Sânte, sa'mı permiteţı a vĕ spune că am eşit din cestiune cu totul. Acésta nu maĭ e o discuţiune asupra paragrafuluı din rĕspuns.

P. S. S. Episcopul de Huşĭ: D-le preşedinte, suntem la paragraful de înbunătaţire a Cleruluı, şi acésta este o ideĭe a mea relativă la îmbunătăţire, pe care o supun la aprecıarea onor. Senat (Sgomot).

In cât priveşte comunele, eŭ cred că trebue să se lase cu îndatoririle ce le-au pıin legea comunala, şi care vor

putea și cât vor putea, vor veni și ele în ajutorul personalului bisericesc și al bisericelor din cuprinsul lor, îndatorind numai comunele să facă case pentru preoțĭ, care să fie ale comunei ca și localul primăriei. Ideia din proiectul depus la Camera acum duoi ani,—ca cultul să fie lasat cu totul pe sama comunelor, este fatală pentru religia nóstra strĕmoșéscă. Poporul nostru a fost învĕțat ca proprietarii sa îngrijiască de preoțĭ și biserica, și proprietarii gaseaŭ în acésta o satisfacere, se mândreau.

Vocĭ: Conclusiunea.

P. S. S. Episcopul de Hușĭ: O sa vin și la conclusiune, dar să isprĕvesc tóte durerile...

Vocĭ: Ațĭ obosit paciența nóstră. E ora înaintata.

P. S. S. Episcopul de Hușĭ: V'am rugat chiar de la început sa'mi acordațĭ rabdarea D-vóstre. Dați-mĭ voe numaĭ un pătrar de oră, și termin.

Vocĭ: Sunt două césuri și jumetate de când vĕ ascultam.

P S. S. Episcopul de Hușĭ. Dacă ați sfârșit răbdarea am să maĭ scurtez. D-lor, o cestiune fórte însemnată ce ḑi și nópte mĕ maĭ îngrijește și mĕ preocupă, în calitatea mea de veghietor al doctrineĭ sânteĭ nóstre Religiunĭ, este și aceea că în tóte școlele nóstre laice se pune fórte puțin interes în ceea-ce privește desvoltarea studiuluĭ religiuneĭ; ca dovada, sunt orele puține; nu i se consacra de cât numai 6 ore pe sĕptĕmână; este considerat, este pus pe aceeași tréptă cu desenul și caligrafia, și în privința orelor și ale salarielor profesorilor, ba înca pe la gimnasiele reale și mai jos, ceea-ce dovedește că studiul religiuneĭ se deconsideră. Nu e vorba, D-lor, de a face din toți școlariĭ teologĭ; dar sa nu cunósca devinĕtoriĭ cetațenĭ, magistrațĭ, oficerĭ superiorĭ, administratoriĭ de tóte gradile etc., doctrina Bisericeĭ căreĭa aparțin, doctrina Bisercei domnitóre a Statuluĭ, morala eĭ, istoria eĭ, cultul și organismul ei, pe care și singurĭ aŭ sa aiba datoria a le susținea la timpul lor, acésta drept vĕ spun ca n'o înțeleg. Religiunea nóstră și în sine și ca domnitóre în Statul român trebue să fie considerată ca sânta sântelor, și ca atare, pe lângă că nimenĭ nu trebue să o atace sub nici o forma, trebue sa i se dea desvoltarea și importanța cuvenita în tóte școle din țéra.

Vocĭ: Conclusiunea!...

P. S. S. Episcopul de Hușĭ; Dacă nu voițĭ a mĕ maĭ asculta, mĕ resum: Intĕiu: In cât privește îmbunătățirea

posițiuneĭ materiale a Cleruluĭ sunt de părere să se presinte un proĭect de lege bine chibzuit și cu putință de aplicat în realitate, ĭar nu numaĭ de formă.

Al doilea: Seminarele să se organiseze în dublul scop de a da țěreĭ preoțĭ și învěțatorĭ pentru cursul primar rural și urban.

Al treilea: Studiuluĭ religios să i se dea întinderea și desvoltarea cuvenită, ĭar nu sa fie considerat ca un obiect maĭ puțin de cât secundar, cum e asta-dĭ.

In cât privește, D-lor, dacă autorităţeĭ celeĭ maĭ înalte a Bisericeĭ Ortodoxe române, Sântul Sinod și Chiriarchiilor, trebue saŭ nu sa li se pastreze verĭ o deferență, acésta o las la apreciarea D-vóstre, o las la apreciarea țěreĭ întregĭ.

D-lor, nu pot termina maĭ bine ideĭa ce am urmarit în tótă cuvêntarea mea, de cât citindu-vě un pasagiŭ din raportul unuĭ ministru de culte al Franciei, D. Portalis, care ĭată cum se exprimă:

„Orĭ-cine va fi silit să convină ca, prin natura lucruri-„lor, instituțiunile religióse sunt acelea carĭ unesc, carĭ a-„propie maĭ mult pe ómenĭ; acelea carĭ ne sunt maĭ de „ordinar presente în tóte situațiunile vieţeĭ; acelea carĭ vor-„besc maĭ mult inimeĭ, acelea carĭ ne mângâe într'un chip „maĭ îndestulător de tóte nepotrivirile sórteĭ, și carĭ sin-„gure ne pot face suportabile primejdiile și nedreptățile ne-„deslipite de starea societățeĭ; în fine, acelea carĭ, oferind „mângâerĭ nenorociților și lasând o eșire cainţeĭ crimina-„luluĭ, merită maĭ mult a fi privite ca companionĭ ce ajută „slabicĭuneĭ nóstre.

„Cât interes n'are, prin urmare, patria de a protegia „religiunea, fiind-că maĭ cu sémă prin ea se face că atâția „ómenĭ destinațĭ a purta greutatea dileĭ și a caldureĭ pot „să se lege de patrie.

„Cetățenĭ legislatorĭ, toțĭ adevěrațiĭ amicĭ aĭ libertățeĭ „vě vor bine-cuvênta că v'ațĭ înălțat la marele maxime ce „experiența secolelor a consacrat, și carĭ în continuŭ aŭ „asigurat fericirea națiunilor și adevěrata putere a Statelor. „(Manuel du droit public ecclesiastique français par M. „Dupin“ (pag. 220). Am dis.

SERBAREA ANULUI NOU

Comform vechiuluĭ obiceiŭ creştin, începutul acestuĭ an fu sĕrbătorit ca şi ceĭ trecuţĭ:

I. P. S. Mitropolit Primat oficiă s-ta liturgie în Catedrala Mitropolitană, avênd lânga I. P. S. Sa pe P. P. S. S. Arhiereĭ: Innocent M. Ploeşténu, Ger. T. Piteşténu şi clerul catedral.

La ora 10½ diminéţa sosi M. S. Regele şi A. S. R. Principele Ferdinand încungiurat de casa sa civilă şi militară în biserică, unde aŭ fost întimpinaţĭ la intrare de I. P. S. Mitropolit cu S-ta Cruce şi Evangelia.

Aŭ asistat D-niĭ Miniştrĭ, D-niĭ Preşedinţĭ aĭ Corpurilor legiuitóre cu maĭ mulţĭ D-nĭ Deputaţĭ şi Senatorĭ, primul Preşedinte şi primul Procuror General al Inalteĭ Curţĭ de Casaţie, Preşedintele Inalteĭ Curţĭ de Compturĭ, înalţiĭ demnitarĭ aĭ Statuluĭ. D-l Primar al Capitaleĭ cu Consiliul comunal, Camera de Comerţ şi D-niĭ oficerĭ generalĭ şi superiorĭ aflaţĭ în garnisónă.

După finele S-teĭ Liturgiĭ preacuv. sa Arhimandritul Dr. P. Georgescu, predicatorul Catedraleĭ ţinu următorul discurs:

Sire,

Alteţă Regală,

Patria şi progresul eĭ se desvoltă în timp şi în loc. Cu cât un popor a ştiut a întrebuinţa maĭ bine timpul şi a

înțeles locul sĕŭ, cu atât maĭ curând și maĭ sigur a contribuit la starea de înflorire și fericire a Patrieĭ.

Fericirea și înflorirea Patrieĭ se îndeplinesc treptat și în decursul anilor.

Strĕmoșiĭ noștri, Sire, din cele maĭ vechĭ timpuri aŭ fost, după datele istorieĭ nóstre naționale, stĕpânĭ pe locul lor; nu tot așa însă aŭ utilisat și timpul în scopul înflorireĭ și fericireĭ patrieĭ, de óre-ce timpul îl consacraŭ pentru apărarea moșieĭ lor.

Noĭ Româniĭ, creștinĭ ortodoxĭ încă din timpul colonisăreĭ, am avut gréua sarcină de îndeplinit la gurele Dunăreĭ și din punctul de vedere politic, dar maĭ ales din punctul de vedere religios. Neamul nostru a fost un apostolat puternic în conservarea și rĕspândirea creștinismuluĭ la popórele cu care în decurgerea vremilor a venit în atingere; iar Domniĭ noștri aŭ lucrat cu energie secolĭ întregĭ de a se ținea sus și respectat stindardul ortodoxieĭ. Apoĭ luptele crâncene, ce au purtat cu deosebire orde barbare, dovedesc lumeĭ culte, că noĭ suntem descendințĭ direcțĭ aĭ colonielor Romane și cu dreptul ocupăm și stĕpânim falniciĭ munțĭ și verdele câmpiĭ ale Țĕreĭ nóstre.

Suntem fericițĭ Sire, că țările Române, ast-dĭ Regatul Român, care pănă sub Majestatea Vóstră, prin uneltirĭ streine era puțin considerat, acum însă prin conducerea înțeléptă și prin patriotismul probat, a-Țĭ râdicat Statul nostru la demnitatea statelor ce compun concertul celor-l-alte state Europene.

Biserica nóstră ortodoxă națională Română a căreĭ sórtă tot-déuna a fost strâns legată de sórta Țăreĭ, considerând conform constituțiuneĭ sale, că de la binele și fericirea statuluĭ depinde și binele și fericirea sa, a înălțat tot-déuna către Părintele ceresc, rugĭ ferbințĭ pentru fericirea fiilor eĭ.

Luptele din urmă repurtate cu vitejie de Majestatea Vóstră, pe câmpiile Bulgarieĭ, aŭ pus capăt jalusielor streine, ast-fel că astă-dĭ Românul respiră liber, într'un stat liber, pe moșia străbună—*Avem o Românie.*

Biserica nóstră națională, dilnic îndréptă rugăciunĭ către Dumnedeŭ protectorul nostru, pentru pacea, liniștea și bună sporire întru tóte a creștinătățeĭ întregĭ și a iubiteĭ nóstre Țărĭ în special.

Sire! Astă-dĭ biserica și statul Român, după o veche datină, serbéză începutul *anuluĭ nou*, considerând o da-

torie sântă a fie căruĭ Român a aduce felicitările sale, maĭ întâiŭ ca Majestatea vóstră să trăițĭ mulțĭ anĭ, spre a conduce la destin norocos, sórta viitóre a némuluĭ nostru, avênd deplină dovadă, că într'un pătrar de secol a-țĭ sĕvârșit fapte marĭ, și că în pătrarii viitorĭ vețĭ culege fructele ostenelilor Vóstre.

Biserica și poporul Român, cu respect felicită pe Majestatea Sa Regina, avênd'o ca pildă vrednică pentru muncă și stăruință.

Iar Alteței Sale Principeluĭ Moștenitor Îĭ urézā, anĭ îndelungațĭ, puterĭ prin care va urmări esemplele Majestățeĭ Vóstre, carĭ 'I va servi odată ca călăuză în conducerea statuluĭ Român și Bisericeĭ nóstre naționale.

In fine, Biserica urézā Țĕreĭ întregĭ, Guvernuluĭ, Armateĭ și poporuluĭ Român, prosperitate, sănĕtate și mulțĭ anĭ, pentru marirea și paza scumpeĭ nóstre Patriĭ.

Ear Tu, Părinte Sânte, care păstredĭ în misteriósele Tale mânĭ aniĭ și vremile, trimite preste Majestatea Sa, ĭubitul nostru Rege, timpurĭ de pace și liniște sub care țara nóstră să înflorésca și să se fericéscă întru mulțĭ anĭ.

Majestatea sa eșind apoĭ din biserica, trecu pe dinaintea frontuluĭ gardeĭ de onóre, ce se afla așezat în fața bisericeĭ, adresându-ĭ tradiționala urare: La mulțĭ anĭ! ...., la care trupa respunse prin o tripla strigare de ura!

De aci M. S. Regele, A. S. Regala Principele Ferdinand mersera, urmațĭ de un numeros stat major în apartamentele I. P. S. Mitropolit Primat, unde se aflau întrunite tóte persónele ce asistasera la serviciul religios, spre a aduce M. S. urărĭ de anul noŭ.

I. P. S. Mitropolit Primat ținu în numele cleruluĭ următórea cuvêntare:

Sire,

Alteță Regală,

Datina veche strămoșască 'mĭ impune datoria de a urma urmelor predecesorilor meĭ archipăstorĭ, de a felicita astădĭ sĕrbătoresce, cu inimă plină de bucurie, pe Majestatea

Vóstră, pe M. S. Regina şi pe Alteţa Sa Regală de sosirea ḑileĭ anuluĭ noŭ.

Timpiĭ şi vremile, Majestate, sunt în mâna luĭ D-ḑeŭ. De aceea noĭ Româniĭ creştinĭ ne simţim datorĭ a'ĭ mulţumi Luĭ, că am trecut în pace şi linişte anul expirat, lucrând în ticnă, fie-care din noĭ, în sfera activităţeĭ nóstre, sub înţelépta guvernare a Majestăţeĭ Vóstre.

Mulţumirea în comun adusă Fiinţeĭ Ceĭ Prea Înalte anul trecut, şi repeţită şi astă-ḑĭ, este pentru noĭ o dovadă pipăită că aŭ fost auḑite şi bine primite de Cer rugile nóstre, prin urmare şi o nădejde neîndoită, că chiemarea numeluĭ Sĕŭ şi cererile nóstre cătră el pentru anul în care intrăm, avêndu'L pe Dumneḑeŭ de scut şi apărare, vor fi auḑite, şi că vom petrece şi anul acesta în linişte şi fericire punêndu-ne sub adumbrirea şi îndurarea Luĭ.

Clerul şi poporul Român vine şi acum, prin mine smeritul lor păstor, într'un glas, a înălţa rugĭ la tronul Celuĭ Prea Inalt pentru paza scumpeĭ nóstre Ţerĭ pusă sub ocrotirea scutuluĭ Sĕŭ, şi pentru sănĕtatea Majestăţilor Vóstre, apoĭ pentru pacea a tótă lumea şi pentru buna stare a sânteĭ nóstre Bisericĭ.

Anul în care intrăm este un an ce face epocă în istoria Ţăreĭ nóstre. Letopisiţile nóstre numĕră puţinĭ Domnitorĭ, carĭ să fi domnit în Ţara nóstră un pătrar de secol, din pricina nestatornicieĭ vremilor.

Noĭ, astă-ḑĭ, Româniĭ suntem mândri, că avem statornicie în Domnie. Intrăm în al 25-lea an al Domnieĭ Majestăţeĭ Vóstre. Numaĭ ast-fel s'a putut sĕvârşi atâtea lucrurĭ măreţe şi fapte gloriόse sub Majestatea Vóstră în scumpa nóstră Ţară. Pronia Dumneḑeéscă V'a ales pe Voĭ pentru noĭ spre a fi scutiţĭ în lăuntru de turburărĭ şi în afară de nevoĭ.

Rugăm pe Dumneḑeŭ să Vĕ dea, Sire, mulţĭ şi fericiţĭ anĭ, spre a duce la capăt bun lucrurile începute şi a începe altele pe carĭ experienţa Vóstră şi timpul le va cere pentru binele general al Românilor.

Némul nostru, Majestate, cunóşteţĭ din experienţă, are în firea luĭ putinţa propăşireĭ morale şi materiale; el dar se va desvolta, va creşte, înflori şi mări sub singura condiţiune de a nu se departa de Dumneḑeŭ şi de a respecta înalta autoritate şi legile Ţăreĭ.

Noĭ, (o putem ḑice cu mândrie), am îndeplinit multe din

dorințele strĕmoșeștĭ în scurt timp sub înțelépta domnie a Majestățeĭ Vóstre de un pătrar de secol, dar maĭ avem încă multe de îndeplinit atât pentru biserică, cât și pentru societate.

Să nădăjduim în Dumnedeŭ, să ne întărim încredința că *El este cetatea cea tare și zidul cel nesurpat*, și lucrând fie-care după putința sa, să fim sigurĭ, că vom ajunge idealul la care aspirăm: fericirea Patrieĭ, atât de dorită sufletuluĭ nostru.

Incheiŭ cuvêntarea mea de urare, rugând pe D-deŭ, să dea Majestățeĭ Vóstre puterĭ întru mulțĭ anĭ spre a conduce spinósa, dar gloriósa sarcină — cârma Regatuluĭ Român, format de Majestatea vóstră — la mărire și fericire.

Rog pe Dumnedeŭ de asemenea pentru sănĕtatea M. S. Regina, modelul munceĭ și al virtuțeĭ în Regatul Românieĭ; iar A. S. Regală moștenitorul tronuluĭ dorindu'ĭ sănĕtate întru mulțĭ anĭ, 'L rog cu smerenie, ca profitând de bunele și instructivele exemple ce vede la Majestatea Vóstră, să urmeze urmelor trase de Majestatea Vóstră pentru binele Țăreĭ și înflorirea sânteĭ nóstre Bisericĭ.

Să trăițĭ Majestate!
Trăiască M. S. Regina!
Trăiască A. S. Regală Moștenitorul tronuluĭ!
Trăiască România!

După acésta urmă felicitările din partea Onor. Consiliu de Miniștri: — a Corpurilor legiuitóre—a Curțeĭ de Casație —a Curțeĭ de Compturĭ — și a Consiliuluĭ Comunal al capitaleĭ.

M. S. Regele mulțumind pentru tóte aceste felicitărĭ, a respuns:

„La începutul anuluĭ, întâiul Meŭ gând se îndreptéză „către scumpa nóstră Țară, rugând pe Dumnedeŭ să o „ócrotéscă de tóte necazurile și să bine-cuvinteze pe toțĭ „aceia cari, în cursul unuĭ sfert de secol, m'aŭ încongiu-„rat cu dragoste și credință. Doresc din tot sufletul ca, în „anul acesta, care este așa de însemnat în viața Mea, să „fie liniște, pace și concordie, și să putem sĕrba între „noĭ, ca o mare familie unită, al 25-lea an al Domnieĭ „mele, însă fără darurĭ și cheltuelĭ marĭ; căcĭ pentru

„Mine, darul cel maĭ preţios este ĭubirea Poporuluĭ, ĭar res-
„plata Mea cea maĭ frumósă va fi ca toţĭ să fie convinşĭ
„că am făcut şi voiŭ face pentru întărirea şi fericirea Ro-
„mânieĭ tot ce este în puterea mea. Mulţumindu-vě căl-
„duros de bunele vóstre felicitărı şi de cuvintele aşa de
„bine simţite ce găsesc un puternic resunet în inimile Nós-
„tre, vě urez din parte-Ne anĭ mulţĭ şi fericiţĭ."

După retragerea M. S. Regeluĭ, P. S. Innocent Ploeş-ténu, vicarul S-teĭ Mitropolii, în numele cleruluĭ Eparhial aduse felicitărĭ I. P. S. Mitropolit Primat, după care I. P. S. Sa respunse cu cunoscuta-ĭ blândeţe, asigurând şi cu acéstă ocasiune solicidudinea sa pentru Biserică şi clerul eĭ.

EPISTOLA BISERICEI GOȚIEI PENTRU MARTIRUL ST. SAVA

12 April 372

I.

Biserica luĭ Dumnedeŭ din Goția către bisericele din Capadocia și tuturor creștinilor Bisericei catolice, pe unde viețuesc, dar și milă, pace și ĭubire sĕ aĭbă de la D-deŭ Tatăl și Domnul nostru Iisus Christos. Și aicĭ să adeverește cuvântul Sântuluĭ Apostol Petru: că, „în orĭ-ce neam, acel ce sa teme de Dumnedeŭ și lucréză dreptatea plăcut luĭ este“ (Fapt. Apost. X, 35). Căcĭ s'a împlinit cuvêntul acesta cu St. Sava, martirul luĭ Dumnedeŭ și al Mântuitoriuluĭ nostru Iisus Christos. Pentru că de și era din naștere Got și viețuĭa în Goția în mijlocul unuĭ neam rĕŭ și îndărătnic, totușĭ ĭubea pre sânțĭ și onora împreună cu eĭ pre Chsistos așa că strălucea ca o stea în lume prin acea virtute. Din pruncie încă ĭubea religia Domnuluĭ nostru Iisus Christos și căuta virtutea perfectă într'aceĭa. ca să devie om desĕvêrșit prin cunoștința Fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ. Fiind că celor ce ĭubesc pre D-deŭ li se îndreptéză totul spre bine, se luptă cu curaj contra inimiculuĭ, învinse rĕul acesteĭ viețĭ, fiind în pace cu toțĭ, lăudând pre acela de la care primise acéstă chemare de sus. Decĭ făcênd acum amintire de el spre edificarea celor pioșĭ, dupĕ ce a adormit întru Domnul, nu trebue a tăcea, ci suntem da-

torĭ a descrie faptele luĭ minunate. Căcĭ el era drept credincĭos, gata a împlini cu supunere tótă dreptatea, blând, cucernic, nu prea mult vorbitor, dar cu multă înțĕlepcĭune, pacĭnic cu toțiĭ, apărător al adevĕruluĭ, care închidea gura închinătorilor de idolĭ; nu mândru, ci precum se șéde servitorilor luĭ Dumnedeŭ, supus; nu necumpenit în cuvinte, ci liniștit și tăcut; grabnic a sĕvêrși orĭ-ce faptă bună. In Biserică cânta el laude luĭ Dumnedeŭ, și era zelos îngrijitor al aceștia; desprețuea baniĭ și averea, oprindu-șĭ numaĭ ceĭa ce-ĭ era de trebuință; era postitor și cumpĕtat în tóte, dar maĭ ales înlătura el orĭ-ce întâlnire cu femeile; în fie-care di se deda la rugăcĭune și ajunare; și înlăturând cu îngrijire slava deșartă, căuta a înflăcara pe alții, îndemnându-ĭ la un traĭu cuvios; el făcea numaĭ aceĭa ce-ĭ dicta virtutea și datoria, înlăturând contrariul. In fine păstră credința nestramutata, care lucréză prin ĭubire, și nu înceta a vorbi cu sinceritate pentru dênsa în Domnul. Căcĭ nu odată ci adesea, înainte de a fi încununat cu cununa de martir, se arăta în faptă ca cel maĭ zelos apărător al religiuneĭ adevĕrate.

II.

Când începură comandanțiĭ supremĭ și căpiteniele Goților a persecuta pre creștinĭ și'ĭ constrângea a mânca din cele jertfite idolilor; și când uniĭ dintre păgânĭ, cariĭ se înrudeaŭ cu creștiniĭ se învoiră a pune înaintea creștinilor carne, care nu era jertfită, ca și cum ar fi fost jertfită, sfătuind pe rudele lor să mănânce ca să amăgéscă pre persecutorĭ; se împotrivi fericitul Sava, când aflä de acésta, și nu numaĭ că nu voi să mănânce din cărnurile oprite, ci înaintă pe față și înștiința pre toțĭ cu îndrăznélă, că: *Cine mănâncă din carnea acésta, numaĭ póte fi creștin.* Și cu acésta opri el, să nu cadă cu toțiĭ în cursele diavoluluĭ. De aceĭa îl alungară din satul lor aceĭ ce întrebuințaŭ o aseminea viclenie, dar dupĕ aceĭa îl chemară ĭarășĭ înapoĭ.

Când însă persecuţia începu din noŭ, uniĭ dintre păgânĭ din satul acela jertfiră demonilor, şi se pregăteaŭ a întări prin jurament, că în satul acela nu se află nicĭ un creştin. Numaĭ Sava înainta ĭarăşĭ cu curaj, să duce în adunarea lor şi dice: *Nimenĭ sa nu jure pentru mine; pentru că eŭ sunt creştin.* Când însă persecutorul era de faţă la depunerea jurămêntuluĭ, păgâniĭ aceĭa, dupĕ ce ascunseră pre rudele lor, jurară că în satul lor să află numaĭ un creştin. Indată ce 'nrĕutăţitul funcţionar audi acésta, porunci ca pe acel unul (era fericitul Sava) să-l aducă înaintea sa. Fiind decĭ adus întrebă acela pre ceĭ de faţă, că ce avere are. Fiind însă că i se rĕspunse că nu are alt-ceva de căt corpul şi haĭna; îl respinsă omul cel fără de D-deŭ cu observarea, că unul ca acesta nu póte face nicĭ bine nicĭ rĕŭ. Dupĕ cuvintele acestea îl lăsă în libertate.

III.

După aceia pregătindu-se în Goţia o persecuţie crâncenă din partea pĕcătoşilor, şi fiind aprópe Sântele Paştĭ, voi St. Sava să călĕtorésca în alt sat spre a serba sânta di împreună cu preotul Gutticha. Pe cale însă i se arată un om de o statură înaltă, a căruĭ faţă minunată era strĕlucitóre, şi care'ĭ grăi: *Intórce-te înapoĭ şi mergĭ la preotul Sansala.* Sava însă îĭ respunse dicênd: *Sansala nu este acasă.* Din causa persecuţieĭ el fugise şi se afla în *locurile Românilor*, atuncĭ însă pentru sântele sĕrbătorĭ să întorsese acasă. De aceĭa Sava, neştiind de întórcerea luĭ, respunse aşa, şi voĭa a merge la preotul Gutticha. Fiind-că el nu voĭa a da ascultare aceluĭ om mare pe care-l vĕduse şi care-ĭ poruncise, de-odată cădu, de şi atuncĭ era timp senin, o cantitate aşa mare de zăpadă pe faţa pămêntuluĭ, că ĭ-a închis calea şi Sava numaĭ putu călĕtori maĭ departe. Acum vĕdu el bine, că cu voinţa luĭ Dumnedeŭ trebuĭa să se oprésca din cale şi să mérgă la preotul Sansala cum îĭ poruncea Domnul. De aceĭa mulţămind luĭ Dumnedeŭ,

să întórse înapoĭ, să întâlni cu bunul sĕu prieten Preotul Sansala și-ĭ povesti ceĭa ce vĕḑuse pe cale și multe altele. Eĭ sĕrbară împreună sântele Pașcĭ. Iar în nóptea a treĭa după sĕrbătóre din ordinul luĭ Atharid celuĭ fără D-ḑeŭ, fiul luĭ Șotest, un puternic comandant din acea țară, veni cu armată puternică însoțit de hoțĭ, și sfărămând ușa întră în casa preotuluĭ, care dormea, îndată-ĭ legă cu lanțurĭ de fer răpindu-ĭ golĭ din paturile lor și pre preot îl aruncă într'o căruță; ĭar pre Sava, fiind gol cum îl născuse mamă-sa, [1]) îl bătură soldațiĭ cu mărăcine pe care le aprinsese puțin maĭ înainte și schingiuiră corpul sĕŭ cu lovitur̆ și biciuirĭ; așa de aprigĭ și înverșunațĭ eraŭ eĭ către servitoriĭ luĭ D-ḑeŭ; totușĭ cruḑimea inimicilor servea numaĭ spre cercarea răbdăreĭ și credințeĭ aceluĭ om drept. Căcĭ făcêndu-se ḑiuă, se întări în Domnul și vorbi persecutoruluĭ sĕŭ în chipul următor: *Nu m'ațĭ schingiuit cu spinĭ și măracine? Vedețĭ dacă au lăsat macar cea maĭ mică sgâriitură pe piciórele mele, și dacă bătaile ce mi le-ațĭ dat aŭ lăsat cea maĭ mică umflătură pe corpul meu.* Fiind-că pe corpul seŭ nu se vedea nicĭ o urmă de cruḑimea lor, luară o rótă de la un car, ĭ-o puse în spate și-ĭ legară mânele întinḑêndu-le pe rótă; ĭar piciórele le legară de altă rótă, și ast-fel nu încetară a-l chinui până nóptea târḑiu. Dar pe când dormeaŭ soldațiĭ, veni femeĭa la care se aflaŭ eĭ găzduițĭ și-l deslegă. Ea se sculase de cu nópte ca să le gătéscă de mâncare. Sava însă după ce a fost deslegat, rĕmasă tot acolo la femeĭe, și-ĭ ajută la bucate. Când se făcu ḑiuă, aflând de acésta crudul Atharid, porunci să-l lege cu mânele la spate și să-l atârne de o bârnă a caseĭ.

IV.

Indată după aceĭa venira trimișĭ de la Atharid, îĭ aduse mâncare, de aceĭa ce fusese jertfită idolilor, și grăiră cătră

[1]) Ceĭ vechĭ dorméu în pat golĭ, ĭar haĭnele le serveau ca acopereminte. Veḑĭ Stolberg. Istoria Religieĭ luĭ Iisus p. 12⁰, pag. 277.

Preot (Sansala) și Sava așa: *Acésta v'o trimete vouĕ marele Atharid, ca să mâncați și să ve scăpați viața de la mórte.* Preotul rĕspunse: *Nu vom mânca de acésta, pentru că nu ne este ĭertat. Spuneți luĭ Atharid că maĭ bine e sa ne bata pe cruce, saŭ să ne nimicéscă cum îĭ va placea.* Iar fericitul Sava rĕspunse: *Cine a trimis acésta?* Eĭ ḍiseră: *Domnul nostru Atharid.* Sava le ḍise: *Este numaĭ un Domn, Dumneḍeŭ în cerĭu. Aceste mâncarĭ ale pĭerḍĕtoruluĭ sunt necurate și spurcate, precum este și Atharid, de carele ațĭ fost trimișĭ..*

La aceste cuvinte ale luĭ Sava, unul dintre sclavĭĭ luĭ Atharid să aprinse de mânie și-l lovi în piept cu un pisălog așa de tare, că ceĭ ce eraŭ fața credeaŭ ca a murit. Dar el învingênd prin ze'ul sĕŭ cel pios durerea lovitureĭ, ḍise celuĭ ce făcuse acésta: *Tu credeaĭ că m'aĭ omorît prin lovitura ta? Te asigur că așa de mare durere mĭ-a pricinuit lovitura ta, ca și cum aĭ fi aruncat în pĭeptul meu un boț de lână.* Și în adevĕr ca nicĭ nu arata alt-fel, căcĭ nu scosese nicĭ o strigare, sau precum sa întêmplă când are cineva vre-o durere, macar cel maĭ mic gemut și nicĭ pe corpul sĕŭ nu se afla macar urma din acea lovitură.

V.

Atharid să înștiința de tóte acestea și porunci apoĭ ca Sava sa fie omorît. Preotul Sansala a fost lăsat liber și servitoriĭ ceĭ fară de Dumneḍeŭ tărîră pe Sava la rîu, ce se numește Museu, [1]) spre a-l îneca acolo. Prea fericitul bărbat însa, care păza cu scumpătate poruncile Domnuluĭ, și ĭubea pre aprópele sĕŭ ca pre sine însuși, ḍise: *Unde este preotul, de nu móre cu mine?* Servitoriĭ respunseră: *Acésta nu e tréba ta.* Atuncĭ bucurându-se întru Duhul Sânt a strigat și a ḍis: *Bine-cuvêntat să fiĭ Dómne, și laudat fie numele Fiuluĭ tĕu în vecĭ, Amin. Atharid s'a condamnat singur la mórte și munca vecĭnică, ĭar pe mine me*

[1]) De bună sama rîul Buzeŭ.

trimite la viața de vecĭ. Cacĭ așa ț'a placut pentru servițoriul tĕŭ, Dómne Dumnedeul nostru. Şi pe când îl târaŭ, nu înceta a lauda pre D-deŭ în carele credea, că nenorocirele timpuluĭ acestuĭa nu se pot asemăna cu impĕrăția care va fi deschisă sânților. Când ajunsera la malul rîuluĭ, vorbira soldații între dênșiĭ: *Omul acesta este nevinovat, de ce să nu-ĭ dam libertate? Căcĭ Atharid nu va maĭ afla nicĭ odată de acésta.* Iar sântul dise catră dênșiĭ: *Ce maĭ balbăițĭ și nu facețĭ, ceĭa ce v'a poruncit? Eŭ vĕd ceĭa ce voĭ nu putețĭ vedea. Iată pe malul cela-l-alt stau aceĭa ce aŭ să mĕ primésca în stĕpânire.* Intre acestea îl dusera în apă, pe când el mulțamea luĭ Dumnedeŭ și-l lăuda, (căcĭ spiritul sĕŭ făcu acésta pană la sfârșit neîncetat), îl aruncară în rîu și-l cufundară la adânc cu un lemn pe care-l legase de gâtul sĕŭ. Şi așa muri el *prin lemn și prin apă*, arătând prin acésta adevĕratul semn al mântuireĭ ómenilor. Era de treĭ-decĭ și opt de anĭ. Cununa martiriuluĭ o primi el în diua a cincea a sĕptamâneĭ dupĕ paștĭ adeca în două spre-dece April, sub domnia împĕraților Valentinian și Valens și sub consulatul luĭ Modestus și Arintenus.

VI.

Dupĕ aceĭa îl scóseră omorîtoriĭ din apă și-l lăsară neîngropat acolo. Dar nicĭ animalele sĕlbatice nicĭ paserile rapitóre nu se atinseră de reliquiele sale, ci aŭ fost luate cu cinste de catră niște frațĭ cucernicĭ și le trimise vitézuluĭ comandant al Sciţieĭ, Iunius Soranus, un barbat temetor de Dumnedeu, și însoțite de ómenĭ credincĭoșĭ fură transportate din țara barbară în teritoriul românesc. Şi voind să facă un serviciŭ patrieĭ sale trimite acest odor prețios, acest nobil fruct al credințeĭ, în Capadocia la cuvioșia vóstră dupĕ voința preoților și știrea luĭ Dumnedeŭ, care dă darul sĕŭ acelor ce sufĕr și să tem de dênsul. Aducețĭ dar jertfa în diŭa în care Martirul s'a încununat și

comunicaţĭ acésta şi celor-l-alţĭ fraţĭ aĭ voştri, pentru ca creştinii din *tótă Biserica catolică şi apostolică* să se bucure şi să laude pre Domnul, care a ales pre servitoriul sĕŭ. Salutaţĭ pre toţĭ sânţiĭ. Vĕ salută aceĭ ce sufĕr cu noĭ persecuţia. Iar aceluĭ ce prin bunătatea şi prin darul sĕŭ póte să ducă întru Impĕrăţia ceriuluĭ, aceluĭa gloria şi onórea, domnia şi stĕpânia împreună cu unul nascut Fiul sĕŭ şi cu Sântul Duh în vecĭ, Amin.

De mare însemnătate este actul acesta, pentru că este cel maĭ vechiŭ, cunoscut pană acum, care sa ne vorbéscă despre starea Românilor în genere şi a Bisericei române pe timpul domnieĭ Goţilor. Epistola este scrisă de către preoţiĭ Bisericeĭ din Goţia şi a fost trimisa Mareluĭ Vasilie din Capadocia împreuna cu reliquĭele sântuluĭ Martir Sava de catre Iunius Soranus, Guvernatorul Sciţieĭ. Ea se afla însoţita de o altă epistola a Mareluĭ Vasilie catră Ascholius Episcopul Tesaloniculuĭ, despre care vorbeşte şi St. Ambrosie în epistola 15 n. 12 dicênd, că este născut în Achaia saŭ în împrejurimĭ. De bună sémă ca Ascholius, care se afla în fruntea uneĭ biserici din cele maĭ însemnate, capitala uneĭ din cele maĭ principale provinciĭ pe timpul acela, Macedonia şi Achaia saŭ Iliricul de Jos a trebuit sa fie înştiinţat despre martiriul acesta, maĭ ales că pe atuncĭ Biserica din Tesalonic sa bucura de mare favóre. Ascholius era şi un episcop demn de posiţiunea sa înaltă; el este lăudat de catre St. Vasilie în epistola 154, pentru zelul seu ce-l pune în predicarea cuvêntuluĭ evangelic, numindu-l *stea strălucitóre pe ceriul bisericeĭ*, fiind convins de ortodoxia sa prin aceĭa ca el a gazduit la sine pre sântul Atanasie când se afla persecutat.

In ceĭa ce priveşte pe Iunius Soranus, el era în relaţiunile cele maĭ intime cu marele Vasilie şi se pare chiar rudă de aprópe după cum reesa din epistola acestuĭ mare dascal al lumeĭ ce o adresază catră dênsul şi unde se desvinovăţeşte pentru că nu ĭ-a scris, îndemnându-l tot-odată a-ĭ trimite reliquiele

martirilor din partea loculuï (Epist. 155). Se pare că în urma acestuï îndemn Soranus trimite unchiuluï seŭ în anul 374 reliquile St. Sava, care a primit cununa Martiruluï în 12 April 372. In epistola Bisericeï din Goţia se spune că Sansala era în părţile româneştĭ, fugit din causa persecuţieĭ. Acésta ne întăreşte şi maĭ mult în credinţa, că Româniĭ vieţuiaŭ la un loc cu Goţiĭ, negreşit în partea muntósă şi că mulţĭ se înrudiseră cu aceştia prin căsătoriĭ, aşa că pintre Goţĭ eraŭ fórte mulţĭ creştinĭ, pe care ĭ ascundeaŭ eĭ, ca să nu fie espuşĭ persecuţielor, că chiar preotul Sansala a fost cruţat de mórte. Goţiĭ aşa dar ocupau numaĭ şesul cel mare al Dunăreĭ, ĭar partea muntósa, precum şi Dobrogea saŭ Sciţia mica, unde era Gubernator Soranus, eraŭ de bună sémă ocupate de Românĭ, cariĭ eraŭ creştinĭ şi cariĭ rĕspândeaŭ, cu tóte persecuţiunele, creştinismul printre Goţĭ, cariĭ pe la anul 372 eraŭ inca în mare parte păgânĭ. Aşa dar episcopul Goţilor, care a semnat actele Sinoduluĭ întâiu ecumenic nu era Got, ci de bună sémă Roman din părţile ocupate de Goţĭ. Epifaniu aminteşte (în haeres. LXX. Audian n. XIII, p. 826) despre doĭ episcopĭ Uraniu şi Silvan, cariĭ dupĕ nume se cunosc că eraŭ romanĭ. Care sa fi fost reşedenţa lor, nu se póte şti cu siguranţă. Uniĭ cred ca ar fi fost Zarmizegetusa, pentru ca ea sa numeşte de catră Ptolomeu metropola regiuneĭ aceştia. Sciţia însă, cunoscuta sub numele de *Sciţia Romană* era peste Dunărea, avênd din vechime, ca reşedinţa metropolitana cetatea Tomis, astă-ḑi Constanţa. despre care ḑice Sozomen (libr. VI, c. XXI) ca este metropola Sciţieĭ, oraş mare şi bogat, situat la marea. în partea stângă a Pontuluĭ Euxin. Tomis ocupă al doilea rang între mitropoliele autocefale, dupĕ notiţia luĭ Leun Clavis reprodusă de Goar şi Beveregĭu. Că acolo şi pe timpul acestuĭ istoric († 423) se observa un vechĭu obĭceĭu, ca tóta provincia aceĭa sa fie administrată de un episcop. Şi în cart. VII c. XIX ḑice: că în provincia Scyţia, de şi sunt multe oraşe, un episcop este peste tóte. Teodorit, episcopul Cyruluĭ († 458) în în cart. IV c.

35 vorbeşte despre: *Betraniu, bărbat înpodobit cu tot felul de virtuţî, care administra ca episcop Sciţiea întrégă.* Nu maı vorbesc de alte cetaţî episcopale care, erau în drépta Dunărei şi care aveaŭ grija ca partea din stânga Dunarei să nu ducă lipsă de preoţî, cum era Sansala şi alţiĭ, cariĭ îşî aveaŭ bisericele lor chiar prin locurile ocupate de Goţî.

In Dacia Mediterana eraŭ renumite ca cetaţî episcopale: Sardica, unde se ţinu un Sinod în anul 343 şi care ne lăsă maĭ multe canóne, unde aŭ fost faţă maĭ mulţı episcopî de prin locurile ocupate de Românĭ; Romaţiana şi Naisum, unde s'a nascut Marele Constantin. vechea capitală a Serbieĭ (Nişul) care ş'a conservat până astă-ḑı numirea din vechime. Iar în Dacia ripéna, care era între Mesia prima şi secunda era *Aquas* despre care să aminteşte în fragmentele luĭ Ilariu, ca vorbindu-se de ea în Sinodul de Sardica şi Iscum saŭ Iscopolin, al căruı episcop a subscris actele aceluĭ conciliu.

In tesaurul geografic a luĭ Ortel p. 116 se aminteşte înca de două cetăţĭ episcopale *Martis* la Hierocle şi Stramatis la Procopie, de bună sémă, o conrupere a cuvêntuluĭ *Castra-Martis*; şi alta *Budina* saŭ precum se numeşte astă ḑĭ Vidinul.

G. TIMUŞ.

STUDIU CRITIC ASUPRA IDEILOR MATERIALISTE,

prin

CARI SĂ NÉGĂ VOINȚA LIBERĂ IN OM

Și îngerințele Proniei divine în existența lumei și sórta istorică a neamuluĭ omenesc.

Relațiunile luĭ Dumnedeŭ cătră omul cădut, care prin acțiunile dumnedeeștĭ să face demn de primirea mântuireĭ prin Fiul luĭ Dumnedeŭ, ne arata clar acel adevĕr, că în lumea acésta exista descoperire naturală a luĭ Dumnedeu— prin natura exterióră, prin conștiința, rațiunea umană, și supranaturală—prin acțiunile miraculóse dumnedeeștĭ; ne arată, cu un cuvênt, existența Proniei divine în lume.

Majoritatea însă a istoricilor necredincioșĭ-materialiștĭ, să rîdică în contra Proniei divine, și nu admit existența eĭ în lume, nu numaĭ până la Christos, dar și în întrégă omenire în genere.

Spre ușurarea studiuluĭ nostru critic, nu ne vom întinde în analisarea ideilor tuturor acestor istoricĭ materialiștĭ, ci ne vom mărgini numaĭ cu examinarea objecțiunilor principale ale luĭ Bocli, autorul: „Istorieĭ civilisațieĭ în Anglia", care ne póte servi în casul acesta ca representant al tuturor ideilor materialiste contrare Proniei divine și voințeĭ libere în om.

Bocli nu admite Pronia divină, saŭ dupĕ cum se ex-

primă el „îngerinţele supranaturale în lume“, pe urmatórele treĭ motive: a) acţiunea pronietóre a luĭ Dumneḑeŭ în lume nu e de trebuinţă, fiind-că voinţa liberă în om, pentru care să găseşte necesară Pronia divină, nu există; b) dominaţiunea legilor, a ordineĭ şi a armonieĭ generale în lume, este o probă evidentă, că într'ânsa Ea nu'şĭ are locul, şi c) în fine. ideĭa Providenţeĭ nu se împacă cu ideĭa despre Dumneḑeŭ, ca Creator prea înţelept, omniscient şi omnipotent a universuluĭ. Să examinăm aceste objecţiunĭ:

Negaţiunea Proniei divine în lume îşĭ are basa sa maĭ întâiu de tóte în negaţiunea voinţeĭ libere în om, şi că acţiunile ómenilor nu ar depinde de voinţa lor, ci numaĭ de legile nestrămutabile ale necesităţeĭ fisice, şi de vreme ce ele nu fac şi nicĭ nu pot face vre-o abatere de la aceste legĭ, Pronia divină, să înţĕlege, ḑice Bocli, nu'şĭ are rolul a se amesteca aicea.

Acţiunea voinţeĭ libere a omuluĭ, ḑice maĭ departe Bocli, este asemenea hasarduluĭ, ea să efectuă fără nicĭ un motiv sănĕtos, şi este un alt fel de fapt, care nu cere şi nicĭ póte să céră vre-o lămurire. [1])

Ca argument puternic în contra existenţeĭ voinţeĭ libere, Bocli ne presintă acea regularitate mecanică, pe care el o găseşte în datele statistice în acţiunile ómenilor, într'un timp dat şi într'o societate anumită. In fie-care an, ḑice el, în condiţiunĭ cunoscute a vre-uneĭ societăţĭ, să repetă acelaşĭ numĕr de crime, acelaşĭ numĕr de sinuciderĭ prin mijlocul chiar a aceloraşĭ arme, acelaşĭ numĕr de scrisorĭ fără adresă expediate prin poştă, acelaşĭ numĕr de căsatoriĭ şi acelaşĭ preţ pe pâne. [2])

In basa datelor statistice, noĭ nu putem nicĭ odata sa venim la conclusiunea, la care a venit Bocli, ca adecă acţiunile umane nu sînt un product al voinţeĭ libere, dar al legilor naturale.

Maĭ înainte de a arata, ca argumentul luĭ Bocli e falş,

[1]) Исторія цивилизаціи въ Англіи, Бокля, 7. I, 6—8.
[2]) Исторія цивилизаціи въ Англіи. Бокля, 7, 1; 16, 18, 20, 23, 24 pag.

sa vedem cum el şi céta luĭ, înţeleg libertatea voinţeĭ umane. După ideĭa lor, libertatea—acesta'ĭ un capriciŭ, o fantasie, un gust de nimic motivat. Acest sens al libertăţeĭ umane, este contrar sensuluĭ despre aceĭaşĭ, al învĕţatureĭ creştine, care lamurit ḑice, ca omul să decide la cutare saŭ cutare acţiune din îndemnurĭ înterióre, precum: vócea conştiinţeĭ, a inimeĭ, sau din influenţĭ şi împrejurărĭ provenite de afara, precum: împrejurărĭ istorice, sociale... etc. Aşa că sensul just al voinţeĭ libere a fi urmatorul: ea este o facultate saŭ capacitate a omuluĭ, în virtutea căria el sub condiţiunea îndemnurilor înterióre şi exterióre să decide la cutare sau cutare acţiune, cu o neevitabila cunoştinţă a libertăţeĭ sale de a o sĕvêrşi sau nu. Statistica morală póte prin urmare sa nege în om, nu libertatea absoluta, pe care el nu are, şi care este proprietate numaĭ a luĭ Dumneḑeŭ, ci pe cea relativă omenésca, pe care omul o are, şi aceĭa încă marginita, ca creatură caḑută sub influenţa pĕcatuluı. Prin ce dar să explică acea regularitate în acţiunile omeneştĭ, pe carĭ, în basa datelor statistice, a le nega nu putem?

Să explică maĭ întâi prin aceĭa, că natura omenésca, în trasurĭ generale, neluând în consideraţiune gradul de desvoltare, tot-déuna e aceĭaşĭ, şi de aceĭa să şi presintă identică; al doilea, condiţiunile sociale, istorice şi altele exterióre, carĭ încunjur pe un om într'o societate cunoscuta şi într'un timp anumit, pentru tóte persónele acesteĭ societăţĭ sînt acelèşĭ, de acea şi ómeniĭ încunjuraţĭ de condiţiunĭ identice, să presint maĭ mult saŭ maĭ puţin identicĭ; al treilea, toţı ómenii, provin din o aceĭaşĭ tulpina, toţĭ să nasc cu pĕcatul original, cu aceleaşĭ înclinaţiunĭ spre pĕcat şi viciurĭ, cu o libertate a voinţeĭ deja debilă, pentru acésta ómeniĭ, puşĭ în condiţiunı egal immorale, maĭ mult sînt înclinaţĭ spre rĕŭ, de cât spre bine. In vederea acestor cause, care produc maĭ mult saŭ maĭ puţin o uniformitate considerabilă în acţiunile omeneştĭ, în destul de lămurit să explică tóte cifrele statistice, carĭ mărturisesc despre regu-

laritatea relativa a acţiunilor omuluĭ. Din acéstă regularitate însă nu urmédă, că omul nu are libertate, ci urméda numaĭ, că libertatea omenéscă în casurĭ identice sĕ manifestédă şi ea maĭ mult saŭ maĭ puţin identic. Daca de ex. eu afirm, că $2 \times 2 = 4$; afirmă acésta şi un al doilea, al treilea..., afirma toţĭ ómenii din lume; şi acésta o fac nu de acea, ca ideia celor ce exprimă acest adevĕr, acéstă axiomă matematică, nu ar fi liberĭ, şi s'ar pronunţa numaĭ sub influenţa legilor inevitabile a necesităţilor fisice; dar pentru aceĭa, că facultaţile intelectuale la toţi ómeniĭ sînt de o potrivă construite, sub influenţa cărora, nimenea nu s'ar decide serios să afirme contrariul, ca de ex. $2 \times 2 = 5$. Numaĭ dupé ideĭa lui Bocli şi a altor materialiştĭ, cari înţeleg libertatea voinţeĭ umane ca o simpla fantasie, ca un capriciŭ, o plăcere.., libertatea s'ar exprima ast-fel. adecă. că uniĭ ar afirma că $2 \times 2 = 4$, alţiĭ$=5$, alţii$=25$... Evident, că acésta nu ar fi libertate a voinţeĭ, dar o nebunie a minţeĭ, un capriciu copilăresc, de a contradice numaĭ pentru contradicere, fara vre o raţiune sănĕtósă. Sa luăm şi alte exemple. Din faptul de ex. ca în vêrsta maĭ jos de 10 anĭ, nu să sĕvêrşesc căsatoriĭ nicĭ la un popor în lume, şi ca la vêrsta mai sus de o suta de anĭ ar fi o raritate, ar fi ridicul de a conchide, că acţiunile acestor persóne, destingêndu-se tot-déuna cu o regularitate absolută, excluḑ orĭ-ce ideĭe despre voinţa liberă la ómeniĭ de vêrsta menţionata. Conclusiunea justa ar fi numaĭ urmatórea: ca eĭ nu sunt capabili pentru viaţa conjugală. Iar unde lipseşte capabilitatea, acolo nu póte fi vorba de cutare saŭ cutare manifestaţiune a aceşteĭ capabilităţi. Pe urmă, datele statistice relativ de numĕrul crimelor şi caracterul criminaliştilor, de timpul sĕvêrşireĭ crimelor şi a feluluĭ lor, să explic nu prin influenţa inevitabila a legilor fisice asupra ómenilor, ci prin condiţiunile identice de care sînt încunjuraţĭ, de la cari condiţiunĭ eĭ primesc impulsiunĭ spre acţiune, la care să şi decid conform înclinaţiunilor lor personale, ce sînt identice ca şi condiţiunile în cari eĭ sĕ afla. Insă îndată ce sa

schimbă aceste condițiunĭ și inclinațiunĭ, să schimbă și procentul crimelor cu tóte însușirile lor. Așa, în Francia și Belgia, unde educațiunea scolară e pusă maĭ rĕŭ de cât în Germania, numĕrul criminaliștilor tinerĭ e cu mult maĭ mare. In acele țĕrĭ, unde nu să iaŭ mĕsurĭ riguróse în contra ucigașilor, nu permit de ex. esecutarea sentințeĭ de mórte asupra celor ce comit uciderĭ premeditate, și casurĭ de acestea dese-orĭ pot fi chiar achitate, fără îndoĭală, ca acolo numĕrul ucigașilor se mărește într'un mod înfricoșat [1]).

Prin urmare, uniformitatea acțiunilor umane în o societate cunoscută și într'un timp anumit, nu ne arată că ómeniĭ nu aŭ voință liberă, ci ne arată numaĭ, că în condițiunĭ identice și voința libera sa manifestéḑă identic, așa ca libertatea omuluĭ în manifestațiunile sale nu depinde de legile fisice, carĭ nu permit niciĭ cea maĭ mică modificare în tóte fenomenele supuse lor. O conclusiune placută materialitșilor s'ar putea face numaĭ atuncea, când ómeniĭ în condițiunĭ diverse fiind, ar sĕvêrși tot-déuna acțiunĭ identice. Experiența și însușĭ datele statistice însă, dupĕ cum am vĕḑut, nu pot sa ne probeḑe acésta. Spre a lămuri și maĭ bine existența libertățeĭ în lumea morala, care din causa abusurilor de libertatea sa are nevoe de ajutorul Providențeĭ, vom cita următórele fapte, carĭ pun existența libertățeĭ umane maĭ pre sus de orĭ-ce îndoĭală: a) vócea conștiințeĭ; b) cunoștința fie-căruĭ om despre libertatea sa; c) învĕțătura dumneḑeeșteĭ descoperirĭ despre existența libertățeĭ în omenire; d) învĕțătura părinților bisericeștĭ despre acelașĭ; e) fapte statistice și f) observațiunile făcute asupra viețeĭ morale a ómenilor. Sa examinăm pe fie-care în parte.

Orĭ-ce om are conștiință, care fiind însuflată în noĭ de Dumneḑeŭ, tot-déuna dirijată de dênsul, este ca un locotenent Dumneḑeesc, cu reședința în adêncul sufletuluĭ nostru. Conștiința ne vestește nouĕ, ce trebue să facem și ce nu, ne îndémna la bine și ne ferește de rĕŭ, ne recompenséḑa

[1]) Apологетика Едрада, t 1, pag. 420.

cu pacea sufletéscă şi fericirea interióră, când ducem o viaţă virtuósă şi ne pedepseşte cu o conştiinţă muncitóre, turmentatóre de faptele ce am sĕvêrşit, prin cari am violat legea şi viaţa morală.

Păgânii pentru acésta şi sînt responsabili înaintea luĭ Dumnedeŭ, căcĭ aŭ conştiinţa, care pentru dênşiĭ e ca un judecător şi legislator, când pârându'ĭ, când apărându'ĭ (Epist. către Rom. cap. 2).

Se naşte acum întrebarea, cum să explică apararea şi inculparea din partea conştiinţeĭ existente în noĭ, dacă noĭ nu avem voinţa liberă? Căcĭ a inculpa sau a recompesa să póte numaĭ pentru o faptă, care e sĕvirşita de noĭ nu forsat, ci liber, de bună voia nóstră. Nu cum va vócea conştiinţeĭ nóstre, ne dă indicaţiunĭ false, şi că acéstă voce existentă în fie-care om, ar fi o ilusiune, o înşălaciune, la cari nu ar trebui sa întórcem luarea aminte? Şi de ce dar atuncĭ ne maĭ este ea nouĕ dată? Gândit-aŭ de acésta când-va ceĭ ce négă voinţa liberă a omuluĭ şi împreună cu ea şi Pronia Dumnedeéscă? Când noĭ sĕvêrşim o acţiune împinşĭ de vre-o necesitate fisică, fisiologica, saŭ alta óre-care, conştiinţa nóstra tace: ea nicĭ nu ne învinovăţeşte, nicĭ nu ne recompeséḍă, căci noĭ în casul acesta nu am fost liberĭ.

Dacă de exemplu noĭ, în virtutea legilor fisiologice a organismuluĭ nostru suferim fóme sau sete, şi satisfacem aceste cerinţe, conştiinţa nóstră rĕmâne aicea neutra. Când noĭ, împinşĭ fără veste de o putere strĕină, am căḍut, şi prin caderea nóstră am causat suferinţe, altora, conştiinţa nóstră iarăşĭ tace, ea nu ne dojeneşte pentru acéstă, fiind-ca am sĕvêrşit'o forsaţi fiind, şi în contra buneĭ nóstre voinţe am pricinuit nelinişte altora. Din contra, ea sa revoltă, când eĭ neînţelegênd nelibertatea nóstră, ne-ar inculpa, ne-ar trage la rĕspundere şi nu s'ar mulţami din partea nóstră numaĭ cu o singură scusă.

Un alt fapt, care mărturiseşte despre libertatea inerentă sufletuluĭ nostru, este nemijlocita marturie a cunoştinţeĭ

nóstre, care fie-căruĭ om îĭ spune clar, că noĭ în orĭ-ce acţiune suntem liberĭ de a o sěvêrşi saŭ nu, putem a ne rěsgândi, a ne oprı şi examina eıórea învoluntară, atracţiunea nóstra negândita de vre-un lucru placut. Cunoştinţa e viaţa sufletéscă, contrară stăreĭ necunoscĕtóre saŭ nesimţitóre; cunoştinţa e delimitarea precisa a tot ce se produce în noĭ şi afara de noı; ea este asemenea lumineı, care să luminédă pre sine şi lucrurile ce o inconjur, pe ea o putem compara cu oglinda sufletuluĭ, prin care el observa tóte mişcările sale şi ale corpuluĭ strîns legat cu dênsul, şi tóte informaţiunile saŭ cunoştinţele spirituale sĕvêrşite cu puterea representaţiuneĭ, memorieĭ, imaginaţiuneĭ, raţiuneĭ şi a altor facultăţĭ. Aşa că, cunoştinţa servind ca o reflecţiune centrala a vieţeĭ spirituale, şi afară de acea reflectând'o pe ea în sine, ca în oglinda, transmite sufletuluĭ nostru totul aşa, cum să reflectă în ea, daca în cunoştinţă să întipăresc órecare informaţiunĭ din lumea exterióră, ea le şi transmite sufletuluĭ în acea forma, în care ele să reflect într'ânsa, fără nicĭ o modificaţiune.

Prin urmare, dacă cunoştinţa ne descopere nouĕ viaţa nóstră spirituală, şi dacă ea ne spune clar, că noĭ determinându-ne la cutare sau cutare acţiune, rĕmânem în totul liberĭ, atuncĭ, va să dică, indicaţiunile acestea trebue primite spre deslegarea chestiuneĭ relativ de libertatea voinţeĭ umane. Aceste indicaţiunı a cunoştinţeĭ nóstre despre libertatea voinţeĭ umane cu atât maĭ mult să disting cu un caracter verisimil, cu cât cunoştinţa despre libertatea nóstră sa sĕvêrşeşte nemijlocit în sufletul nostru, în care a admite erorĭ ar fi neraţional: aicĭ sufletul nostru direct prin cunoştinţă primeşte informaţiunĭ de tot ce se petrece în fiinţa nóstră; aicĭ objectul cunoştinţeĭ, e sufletul însuşĭ, care cu tóte inclinaţiunile sale (şi cu simţimêntul libertăţeĭ sale) să reflecta în ea, ca în oglinda sa.

Nu vom dice nimic de casurile esceptionale, când din causă de bólă saŭ escitaţiune anormală a organismuluĭ, cunoştinţa ne spune de ceĭa, ce în realitate nu există, de ilu-

siunĭ şi fantome. Aceste sînt casurĭ ale vieţeĭ spirituale anormale, şi ca atare nu putem conchide de la ele, la o viaţă normală. Dar, vorbind, că cunoştinţa în aşa casurĭ anormale ne spune de ceĭa, ce în realitate nu exista, noĭ trebue să ne explicăm: nu există, adecă în lumea reală, objectivă, ci în cea subjectivă, spirituală în urmarea stăreĭ anormale a organismuluĭ spiritual şi corporal al omuluĭ. In tot casul, cunoştinţa arată tot, ce să reflectă în ea, fie acel fenomen normal şi coincidĕtor cu lumea exterióră; objectivă, fie anormal subjectiv, care nu are relaţiune către lumea exterióră.

Pe urmă, cuvêntul dumneḑeesc şi Sânţiĭ părinţĭ aĭ Bisericeĭ nóstre creştine ortodoxe clar ne învaţă despre existenţa voinţeĭ libere în noĭ.

Aşa proorocul Moisi scrie: „Şi Iehova Dumneḑeu ordonă omuluĭ, ḑicênd: Din toţĭ pomiĭ aceşteĭ grădinĭ veĭ mânca; dar din pomul cunoştinţeĭ binelui şi al rĕuluĭ, dintr'acesta să nu mânânci, ca în ḑiŭa în care dintr'ênsul veĭ mânca, veĭ muri (Facer. cap. 2, v. 16—17).

Aicĭ să raport tóte locurile St. Scripturĭ, în care să vorbeşte, ca omul póte a se supune şi a se opune luĭ Dumneḑeŭ (Fac. 2-2—3, 6; Mat. 19, 17, 23, 31...), póte a'şi alege fericirea orĭ osînda. „Ceriul şi pămêntul chĭem astă-ḑĭ de marturie contra vóstră, ḑice Iehova prin proorocul Moisi, că eu v'am pus înainte-vĕ viaţa şi mórtea, bine-cuvêntarea şi blestemul. Alege dar viaţa, ca să traeştĭ tu şi seminţia ta“ (A doŭa lege 30, 19; 4, 26; 31, 28. Is. Navi 24, 15—16, 24). In fine tótă predica luĭ Iisus Christos şi a apostolilor despre păcăinţă şi îndreptarea vieţeĭ nóstre ar fi nefolositóre, dacă pocăinţa şi îndreptarea vieţeĭ nu ar depinde de libertatea nóstră, şi învĕţatura luĭ Christos şi a apostolilor despre rĕsplata ce avem a primi în viaţa viitóre dupĕ faptele nóstre, nu ş'ar avea sensul, dacă în viaţa acésta nu am fi liberĭ, ci am depinde de legile necesităţilor fisice. In armonie cu St. Scriptură învaţă şi S-ţiĭ părinţĭ aĭ Bisericeĭ despre existenţa libertăţeĭ voinţeĭ umane:

„Dumnedeŭ, dice S-tul Grigorie Teologul, a îndestrat pe om cu libertate, ca binele să aparţină nu maĭ puţin alegĕtoriuluĭ, pe cât şi puitoriuluĭ începutuluĭ luĭ“ [1]. „Dumnedeŭ, scrie Sf. Ión Gură de aur, din început a creat pe om de sine stĕpân, căcĭ cum alt fel s'ar fi cuvenit al pedepsi pentru calcarea poruncei?“ [2]. Maĭ departe, despre existenţa libertăţeĭ în lumea omenésca, marturiseşte aceĭaşı statistică morală, din care materialiştiĭ culeg date pentru negaţiunea eĭ. Aşa, ea ne arata, ca o regularitate matematica exactă în acţiunile omuluĭ nu exista, că procentele indicate de statistica în realitate, nicĭ odată nu sunt constante. Fórte instructive sunt în acéstă privinţa cuvintele luĭ Ebrad, pe carĭ le vom cita punctual. Spunênd, că statistica morală presinta date, carĭ sa explic numaĭ prin voinţa liberă a omuluĭ, el continuă: „Maĭ înainte de tóte procentele presentate de statistică în realitate sunt inconstante. Numerile statistice în diferiţĭ anĭ, într'un mod considerabil, sa balanséḑă când într'o parte, când în alta (aşa numĕrul crimelor în Prusia în curgere de patru anı, variaḑa între 2651 şi 2714) şi maĭ multa nepotrivire presint ele în provincĭ şi localităţı deosebite. Numĕrul crimelor când să mareşte într'o provincie, fiind-că să micşuréḑă în alta, când din contra. In genere, numerile statistice sînt aprópe identice numaı de aceia că, aŭ în vedere localitaţı marı, societăţı marĭ; însă acésta identitate a cifrelor statistice, va înceta, dacă să va avea în vedere realitatea concretă a ţinuturilor maĭ micı. Dacă la 10 milióne de locuitorĭ anual vine în numĕr de mijloc un criminalist la 3000 de locuitorĭ, de aicea înca nu urméḑă, că în realitate la fie-care 3000 de locuitorĭ vine câte un criminalist. Din patru oraşe, din carĭ, în fie-care sunt câte 8000 de locuitorĭ, în unul în curgerea de un an pot să fie patru, ĭar în cele-l-alte nicĭ un criminalist. Daca aicea ar fi în vigóre legea necesitaţilor fisice, atuncĭ ele ar lucra de o potrivă în

[1] Тборепія св. оiцевъ въ рус. перев. t. III, pag. 283.
[2] Бесъды па кк. Бытiд св. И, Златоустa.

tóte casurile fără escepţie, atât în masele marĭ, cât şi în cele micĭ. Arata statistica înca la numĕrul identic al sinuciderilor într'un timp dat şi într'un loc anumit, şi tocmaı aicea să şi vede insolvabilitatea teorieĭ absenţeĭ libertaţeı în om, pentru că sinuciderile, maĭ ales între femeĭ, variadă în mod considerabil în una şi aceĭaşĭ localitate sau ţară (de ex. 28: 9; 32: 8; 27: 9; 26: 6...)" [1])

Aceste cuvinte, ale celuĭ maĭ erudit apologet contimpuran în literatura teologică din apus, pot să ne convingă, că datele statisticeĭ morale, vorbesc nu contra, dar pentru libertatea voinţeı umane.

In fine, observaţiunile asupra vieţeĭ morale a omuluĭ, ne daŭ acelaşĭ resultat în profitul existenţeĭ voinţeĭ libere. Aicea, nu arare orĭ vedem exemple de renaştere morala; omul, dedat cu totul vieţeĭ immorale şi procurând, dicênd aşa, material statisticeı morale numaĭ din acţiunile sale immorale, pe urmă să vede că el orĭ din causa influenţeĭ ProonieĬ Dumnedeeştĭ asupra sufletuluĭ sĕŭ, orı din cetirea Sânteĭ Scripturı, din exemplul saŭ instrucţiunea ómenilor virtuoşĭ, din rugăcĭunile Bisericeĭ pentru el, încetul cu încetul să renaşte, începe a se opune înclinaţiunilor immorale de maĭ înainte, dând o nouă direcţiune vieţeĭ sale, şi la urma tuturor acestora îşĭ recucereşte libertatea morală. Unde e aicea legea inevitabilă a forţeı fisice? A fost de ajuns ca omul să'şĭ formede o hotărîre ferma şi el, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, învinge tóte ispitele şi-şı ajunge ţinta, către care a tins, şi care ţintă eşind din spiritul nostru şi de el instruita, esclude orĭ şi ce participare a legeĭ de forţă fisică. Şi ce e posibil într'un om, e posibil, în împrejurarĭ favorabile şi în maĭ mulţĭ—într'o întrégа societate. Aşa ça, în casul acesta, fara îndoĭala, sa va nimici raportul procentar de crime într'o societate dată şi într'un timp anumit către numĕrul locuitorilor eĭ. Prin urmare, omul în acţiunile sale nu stă sub influenţa legilor fisice,

[1]) Анологетика Ебрада, t. 1. pag. 422.

el de şi nu absolut, dar totuşĭ relativ e liber în sĕvêrşirea lor. Probând acest adevĕr, adecă existenţa voinţeĭ libere în om, noĭ în acelaşĭ timp am înlăturat una din objecţiunile puternice a luĭ Bocli, şi prin urmare a materialiştilor, în contra îngerinţeĭ Provideĭ divine în existenţa lumeĭ şi sórta istorică a neamuluĭ omenesc, care din timpul cădereĭ sale în persóna strămoşilor noştri, incontinuŭ şi cu activitate s'a pregatit de Pronia divină spre primirea mântuireĭ.

Acum, după ce experienţa şi ştiinţa ne conving, că omul póte să useze rĕŭ de libertatea sa, că el póte nu numaĭ sa'şĭ realiseze dorinţele greşite a voinţeĭ sale relativ de ómenĭ, dar şi dăunător să influenţeḑe chĭar asupra natureĭ exterióre, producênd între primiĭ crime, prefăcênd în ultima ţările înfloritóre în pusietaţĭ şi mocirle, apoĭ nu avem tot dreptul sa admitem Providenţa Fiinţeĭ ceĭ prea înalte, a luĭ Dumneḑeŭ în lume, care, fără violarea libertăţeĭ umane, dăruite de El însuşĭ, ne arată calea spre bine, spre adevĕr? Dacă când-va, apoĭ, anume, pană la venirea luĭ Christos, când omenirea dedându-se tuturor rătacirilor în domeniul moral, era gata moraliceşte şi fisiceşte a se degenera, sa simţea nevoe de ajutoriul ceresc şi acţiunea Proniei divine asupra libertăţeĭ spirituluĭ uman. Şi observând cu luare aminte viaţa popórĕlor pănă la creştinism vom vedea multe şi nenumĕrate urme clare ale ajutoruluĭ divin, despre cari vom menţiona maĭ jos.

Sa examinăm acum ideile, sau maĭ bine ḑicênd objecţiunile, luĭ Bocli în contra Providenţeĭ. Objecţiunile acestea sînt urmatórele: „In lume, unde predomină legile fisice, unde domneşte o regularitate şi o armonie generala, nu'şi are locul, ḑice Bocli, Pronia dumneḑeéscă, lumea e construită ast-fel, că nu are nevoe de ajutorul supra-natural al luĭ Dumneḑeu pentru continuarea fiinţăreĭ sale şi ajungerea scopuluĭ sĕŭ. Unde e lege şi regularitate, acolo nu aŭ loc ingerinţele supranaturale precum nu are loc hasardul şi libertatea. [1]) „Orĭ-ce amestec al luĭ Dumneḑeŭ ar

[1]) Історія цивилнацін въ Англін, t 1, p. 6.

deranja universul, zidire atât de admirabilă, eşită din mânile Luĭ, ca a perfectuluĭ Creator, care dacă ar mişca într'ânsa o petricică cât de mică macar, tótă zidirea acésta, s'ar preface într'o ruină. [1])

In aceste frase, observând bine, fie-care cuvênt, e fals, e minciună. Ne întrând în amănunţimĭ, vom examina numaĭ ideile principale, a acestor frase, contrare Providenţeĭ. Ele sînt două: una, că în lumea visibilă, unde legile fisice predomină, unde domneşte o ordine şi armonie generală, nu'şĭ are locul voea proniătóre a Creatoruluĭ, şi a doua, că prin amestecul Eĭ în mersul lumeĭ, ea s'ar deranja, s'ar ruina.

Pe ce să baséză prima objecţiune? Sînt óre cunoscute ştiinţeĭ ultimile legĭ universale? Póte ea óre în timpul present să ne explice tóte fenomenele natureĭ? Şi dacă nu, apoĭ cum dar póte să afirme, că totul în natură, sa sĕvêrşeşte de sine dupĕ legile odată stabilite, şi că Creatorul lumeĭ, nu ar avea parte activă în existenţa eĭ? De unde să ştie, că Dumnedeŭ cel viu, cel în persónă, Creatorul lumeĭ, dupĕ crearea eĭ, pentru tot-déuna a renunţat la drepturile sale în profitul legilor stabilite de dênsul, că simţindu-se óre-cum slab şi îndeferent, El s'a retras pentru vecie în adêncurĭ neştiute de mintea omenéscă, şi că nu ar maĭ vroi să veghieze asupra făpturilor mânilor sale; şi pentru acésta noĭ nu trebue maĭ mult a-l maĭ căuta de acuma, ci sa întrebăm sórele despre înţelepcĭunea Luĭ, marea despre ĭubirea Luĭ, că rugăcĭunea nóstră ar fi pentru El o superstiţie, ca şi cum ne-am ruga de ex. furtuneĭ, ca să se milostivéscă asupra nóstră, şi să ne dăruĭască putere spre întimpinarea gréutăţilor dilnice, orĭ molipsireĭ, ca să se milostivéscă asupra slăbicĭunilor nóstre; orĭ cutremuluĭ de pământ, ca să ne erte greşalele". [2])

Raţiunea simplă umană, nebuĭmăcită de ipotesele filosofice, nu vede nicĭ un motiv, pentru ce prea bunul nostru

[1]) Ibid. t. 2, p. 495.
[2]) Историч свидѣльства отъ Иисусѣ Христъ, Фаррара, pag. 23.

Creator ar fi putut să renunţe la orĭ şi ce participare în mersul lumeĭ. Dacă ne amintim, că fiinţele raţionale şi morale create de Dumneḑeŭ spre a locui pământul, sînt create după chipul şi asemănarea Luĭ, şi în urmarea abusuluĭ de libertatea nóstră, avem nevoe în fie-care moment de ajutorul Luĭ; dacă ne amintim, că Dumneḑeŭ este o Fiinţă personală, morală, ĭubitóre, apoĭ noĭ, urmând mişcăreĭ inimeĭ nóstre, de dênsul construită în noĭ, nu putem nicĭ un moment să stăm la îndoĭală şi să ḑicem, că noĭ sîntem lăsaţĭ de Dumneḑeŭ hasarduluĭ, că El nu ş'ar avea locul şi motivul să ĭa parte activă în existenţa lumeĭ şi sórta istorică a ómenilor ce o locuesc. Şi Cuvêntul dumneḑeesc lămurit ne spune acest adevĕr adecă, că Dumneḑeŭ se îngrijeşte de creaturile sale, când ḑice: „Dumneḑeŭ, a întemeĭat cerĭul şi pământul şi tóte câte sînt pe el... El dă tuturor viaţă şi suflare şi tóte... Printr'ênsul trăim, ne mişcăm şi sîntem". Şi nu numaĭ omul în tótă viaţa sa depinde de Dumneḑeŭ, dar şi tótă creatura în genere. Să ascultăm ce ḑice prorocul David în psalmul 103, care întreg presintă o miraculósă proniare a luĭ Dumneḑeŭ despre creaturile mânilor sale: „Ascunḑĭ faţa ta, ele să vor tulbura, ĭeĭ suflarea lor, ele per, şi în pulbere se re'ntorc. Trimiţĭ Spiritul tĕŭ, ele din noŭ se fac, şi aşa tu înoeştĭ faţa pământuluĭ" (ps. 103, 29—30). Prin urmare, dacă lumea cu tóte vĭeţuitórele sale nicĭ un moment nu póte exista de sine, dacă totul să ţine de mâna luĭ Dumneḑeŭ, apoĭ cum am putea să gândim macar, că în lume Pronia divină nu'şĭ are locul?

In basa ideilor luĭ Bocli, contrare Pronieĭ divine—„ingerinţilor supranaturale în lume" stă curiósa întorlocare de ideĭ deiste şi panteiste despre Dumneḑeŭ şi lume. După învĕţătura panteiştilor, Dumneḑeŭ şi natura sînt una, aşa că, a ḑice ca Dumneḑeŭ face ceva în contra legilor dominatóre în univers, carĭ sînt exprimaţiunea voinţeĭ sale, va să ḑică a declara, ca El lucréză în contra proprieĭ sale naturĭ; după învĕţătura deiştilor Dumneḑeŭ, chĭemând lumea

din nefinţă în fiinţă, a lăsat'o după acea hasardului pentru vecie, şi nu ia mai mult parte activă în mersul ei. Atât una, cât cea-l-altă învĕţatură, sînt contrare ideilor creştine. Asupra acestor învĕţături vom face numai o privire generală în câte-va cuvinte reservând timpul pentru o altă dată, când vom da în amănunt analisa tuturor ideilor deiste şi panteiste cu privire la învĕţătura creştină.

Dacă lumea presentă cu tóte defectele sale, cu rĕul fisic şi moral care domneşte în ea, cu incontinua sa tendinţă spre desvoltarea şi perfecţionarea diferitelor forme a vieţeĭ, s'ar numi Dumnedeŭ, atuncĭ evident, că sîntem în contra raţiuneĭ sănĕtóse, care cu ideïa despre Dumnedeŭ tot-déuna, a unit şi uneşte ideïa despre absoluta perfecţiune; a admite asemenea şi învĕţătura deistă despre Dumnedeŭ, va să dică, a cădea în o contradicere inresolvabilă: cacĭ dacă Dumnedeŭ a creat lumea, El trebue să fie a tot-perfect, dacă El este atot-perfect, trebue să fie o fiinţă personală, dacă El este fiinţă personală, El nu póte să lase creaţiunile sale în voïa întâmplăreĭ.

A doŭa ideïă principală a luĭ Bocli, în contra amesteculuĭ luĭ Dumnedeŭ în órta lumeĭ, e că prin acest amestec universul în mersul sĕŭ s'ar deranja, s'ar distruge. In contra aceşteĭ ideĭ, ne vorbeşte maĭ întâĭu de tóte experienţa dilnică, raţiunea sănĕtósă despre lume, şi în fine învĕţătura exactă despre minunĭ saŭ acţiunile supranaturale a luĭ Dumnedeŭ.

Experienţa dilnică ne spune, că omul póte în diferite modurĭ influenţa asupra natureĭ, fară a distruge saŭ deranja cătu-şĭ de puţin prin acésta, legile şi cursul existenţeĭ eĭ. Omul prin muncă şi ştiinţă preface pustietatea în pământ roditor şi din contra, usucă mocirlele şi le preface în paşune întinse şi frumóse; uséză de fenomenele natureĭ după dorinţa sa, forséză aburul şi electricitatea, cari aŭ direcţiunea şi menirea lor proprie, că să servéscă intereselor sale; şi cu tóte că. tóte objectele după natura lor, în virtutea putereĭ de atracţiune, tind către pământ, omul prin

ajutorul ştiinţelor legilor natureĭ, face ca ele să ĭa o altă direcţiune, aşa de ex. colosalul aerostat încărcat cu ómenĭ, îl face să se rîdice splendid şi cu ĭuţală spre noriĭ ceruluĭ, înlăturând orĭ şi ce putere i s'ar opune spre a'l atrage spre pământ. „Când mâna mea aruncă o pĭatră în aer, ḑice ilustrul apologet german—Lutard, să produce o acţiune contrară natureĭ pĭetreĭ, şi prin urmare nu este o acţiune a legeĭ de atracţiune; aicea să manifesta o putere şi o voinţă superióră, care provócă acţiunĭ, ne aparţinătóre putereĭ înferióre". Dacă omul póte avea o aşa de mare influenţă asupra natureĭ şi legilor eĭ, apoĭ cu cât maĭ mult D-ḑeŭ, fiinţa atot-perfectă, singură făcĕtóre a acestor legĭ, să nu pótă influenţa asupra lumeĭ, fără ca ea sa sufere vr'o deranjare cât de mică?

Maĭ mult de cât atât, ideĭa acésta a luĭ Bocli, e contrară, dupĕ cum am ḑis, raţiuneĭ sănĕĭóse despre lume. Fără îndoĭală, că Bocli rĕŭ înţĕlege ce e lumea; el ca şi alţĭ materialiştĭ o consider de un mecanism complicat, cu iscusinţă construit, în care înfracţiunea saŭ deranjarea uneĭ părticele cât de micĭ, ar strica întregul mecanism.

Acéstă părere despre lume, ca despre un mecanism, de şi Bocli nu o spune pe faţă, dar reesă succesiv din ideile luĭ, este falşă. Singur faptul, că lumea ḑidită de prea înţeleptul Creator, e zidită ast-fel că póte fi accesibilă de influenţa libertăţeĭ umane, fără a suferi vr'o deranjare în mersul sĕŭ, ne arată evident, că ea e un organism viŭ de puterĭ şi fenomene, ĭar nu un mecanism inert. Lumea, universul nu e o maşină, ce lucrézâ independinte de mecanic, dupĕ legĭ deja stabilite, dupĕ cum înţelege Bocli, dar este, repetăm, un organism, care să ocârmueşte dependinte de puterea şi înţelepcĭunea supremă. Numaĭ ast-fel înţelegĕnd lumea, putem să explicăm că este posibilă existenţa în ea a fiinţelor raţionale şi libere, mersul regulat a eĭ şi a totuluĭ ce fiinţézâ în ea, precum şi influenţa libertăţeĭ umane asupra eĭ, fără ca ea să sufere cea maĭ mică violare în complexul şi mersul eĭ.

In fine, noĭ am ḑis, că ideĭa luĭ Bocli, prin care să afirmă, că acţiunile supranaturale (minunile) Dumneḑeeştĭ distrug mersul natural a lumeĭ, sînt contrare sensuluĭ drept despre minunĭ saŭ acţiunile supranaturale a voinţeĭ luĭ Dumneḑeŭ. Să vedem cum înţelege Bocli minunea. El ḑice, că minunea este o acţiune dumneḑeéscă spontaneă saŭ arbitrară de nimic motivată, care nu numaĭ că nu e supranaturală, dar e şi contrară natureĭ; prin ea nu numaĭ că să întrerup, pentru cât timp duréză sĕvêrşirea eĭ, legile natureĭ, dar prin însuşĭ acéstă întrerupere se deranjéḑă saŭ să strică tot mersul natureĭ. Acéstă înţelegere e falşă, şi în totul strĕină învĕţătureĭ creştine.

Dupĕ învĕţătura religiuneĭ creştine, minunea este o acţiune saŭ un evenement supranatural, nu însă contrar natureĭ, ea e produsă de Dumneḑeŭ orĭ prin mijlocul legilor natureĭ—descoperire naturală, orĭ direct cu puterea dumneḑeéscă—descoperire supranaturală, pentru ajungerea órecăror scopurĭ morale şi religióse. Acéstă înţelegere despre minune esclude din ea orĭ-ce arbitraritate. Minunea de acea, să sĕvêrşeşte, repetăm, că e absolut necesară şi că prin ea să ajung scopurĭ morale şi religióse. Lumea neînsufleţită, nu este în sine scopul ultim; ea e creată ca un mijloc pentru recâştigarea vieţeĭ eterne, ca o locuinţă temporală pentru creaturile raţionele şi libere. Dacă aceste creaturĭ din causa pĕcatuluĭ aŭ ajuns în o aşa stare, că pentru a reveni la viaţa normală, aŭ nevoe de ajutorul divin, acest ajutocr li se şi dă anume în formă de acţiunĭ supranaturale, de semne miraculóse, de prorocii.... etc—manifestaţiunĭ a dumneḑeeşteĭ voinţe. Exemple de acestea St. Scriptură ne presintă nenumĕrate: Iată minunile ce au acompaniat pe Iudei în timpul eşireĭ lor din Egipet, în timpul rătăcireĭ prin pustie, de ex. hrana cu mană, trecerea prin Marea Roşie ca pe uscat etc.; ĭată prefacerea apeĭ în vin, ĭată învierea morţilor, vindecarea orbilor, schĭopilor... etc. Unele din ele sînt sĕvêrşite prin ajutorul torţelor fisice, fără însă a le nimici, altele nemijlocit de Dumneḑeŭ, fără

iarăşi a produce vre-o căşunare mersuluĭ regulat al lumeĭ. Căcĭ Iisus Christos a înviat morţĭ, prin acésta însă nu s'a nimicit legea pusă de Dumnedeŭ, în urma pĕcatuluĭ strămoşilor noştri, de a muri toţĭ de mórte naturală-fisică, şi vom muri, până când Dumnedeŭ va vroi. Minunile să sĕvêrşesc alăturĭ cu legile fisice, dimpreună cu ele, nu însă de ele, ci de puterea supranaturală, supremă. In urma celor dise, neraţional ar fi să afirmăm, că producţiunile mânilor nóstre, precum: tablourile, statuele, operile ştiinţifice... etc, ar fi contrare legilor natureĭ şi că le ar distruge pe motiv, că legile natureĭ, cunoscute nouĕ, nu pot să facă nimic de aşa natură. Nimenea, nicĭ odată n'a găsit vre-o contradicere, între puterea raţională a spirituluĭ uman şi legile órbe a natureĭ fisice. Acestea sînt douĕ domeniĭ cu totul diferite, existente în rênd una cu alta, şi în acelaşĭ timp nu contrare una altea. Dacă omul póte să facă ceva ce prevalédă legile natureĭ, fără însă a le distruge, apoĭ óre Prea înţeleptul şi omnipotentul Creator a lumeĭ şi a omuluĭ, nu póte în creaţiunea sa să-şĭ manifestede sânta sa voinţă fără a o deranja saŭ ruina? Acţiunea proniătóre a luĭ Dumnedeŭ asupra lumeĭ, este maĭ de grabă o restabilirea legilor natureĭ, o rîdicare a eĭ la acea stare normală, de la care ea a cădut din timpul pĕcatuluĭ strămoşilor noştri, şi pe carĭ noĭ dilnic o deteriorăm, o sdruncinăm prin abusul libertăţeĭ nóstre. Şi dacă înteţionat nu ne vom acoperi ochiĭ cu un vĕl optimist, cum face acésta Bocli, apoĭ am vedea, că lumea presentă, care cuprinde în sine atât de mult rĕŭ moral şi fisic, imperios are nevoe de pronia divină, spre a micşura rĕul şi a-l întórce spre bine, pregătindu-ne prin acésta calea spre fericirea eternă şi deschidêndu-ne ochiĭ spre a veghia de faptele nóstre pământeştĭ, prin carĭ numaĭ ne vom face demnĭ de odihna vecĭnică.

In fine, să trecem în examinarea conclusiuneĭ a treĭa a luĭ Bocli în contra Proniei divine. El afirmă, că ideĭa Proniei divine nu se împacă cu ideĭa despre Dumnedeŭ, ca Creator prea înţelept, omniscient şi omnipotent a lumeĭ;

căcĭ El fiind ast-fel, ar fi putut din întăĭașĭ dată să creeză o lume așa, care în viitor să nu aĭbă nevoe de ajutor strĕin, ci independent să'șĭ pótă ajunge scopul eĭ; a admite necesitatea Proniei divine, ar însemna, ḑice Bocli, a întórce înțelepcĭunea, omniscienţa și omnipotenţa luĭ D-ḑeŭ în nimică, ar însemna a împărtăși ideĭa, că planul lumeĭ și ordinea acțiunilor umane, sînt cugetate, atât de imperfect, că ele cer încontinue coregerĭ.

In urma celor ḑise, nu avem nevoe să ne oprim mult asupra acestor objecțiunĭ a luĭ Bocli. Trebue să observăm numaĭ, că el aicea face două erorĭ: una logică și alta istorică—basată pe fapte. Prima, conclude de la posibil la necesar și real, ceea ce nu permite logica. De ex. un om póte, adecă are putere și mijlóce favorabile să comită cutare saŭ cutare crimă în contra vieţeĭ aprópeluĭ, orĭ a bineluĭ luĭ propriŭ; de aicea însă nu urméḑă, că el trebue numaĭ de cât să comită acéstă crimă. Dumneḑeŭ, ca ființă prea înțeléptă, omniscientă și omnipotentă, putea să creeze o lume, care, dupĕ planul luĭ Bocli, nu ar avea nevoe de ajutorul Providenţeĭ; de aicea însă ĭarăși nu urméză, ca Dumneḑeŭ trebuea să creeze anume o așa lume. El a creat'o așa, cum a vroit, și a căreĭ plan a fost alcătuit dupĕ înțelepcĭunea și ĭubirea Sa către noĭ maĭ înainte de vecĭ. A însuși luĭ Dumneḑeŭ cutare saŭ cutare plan a creăreĭ lumeĭ, saŭ a considera lumea creată de suprema și ultima manifestațiune a înțelepcĭuneĭ, omniscienţeĭ și omnipotenţeĭ Creatoruluĭ, ar însemna că noĭ ființĭ mărginite, ne-am face judecĕtorul și legislatoruĭ planurilor dumneḑeeștĭ, ceĭa ce ar fi o absurditate, care'șĭ póte avea locul numaĭ în capetele seduse și buĭmăcite de ideile materialiste. Bocli ḑice, că lumea, ca mecanism fără ființe libere, este maĭ pre sus de orĭ-ce perfecțiune; dupĕ planul Creatoruluĭ póte să fie și este alt-fel, anume: lumea presintă din sine un organism de puterĭ și fenomene cu ființe viețuitóre libere și morale, carĭ tot-déuna aŭ nevoe de ajutorul luĭ Dumneḑeŭ.

In fine, a doüa eróre, pe care Bocli o face în ideile menţionate, este ca el are o înţelegere unilaterală despre însuşirile dumnedeeştĭ. El întórce luarea aminte numaĭ la unele însuşirĭ, şi uĭtă cu totul de altele. Uĭtă de ex. că Dumnedeŭ e prea bun şi că El este ĭubire. „Şi noĭ am cunoscut şi am credut ĭubirea, dice Evang. Ión, care are Dumnedeŭ către noĭ. Dumnedeŭ este ĭubirea; şi cel ce rĕmâne în ĭubire rĕmâne în Dumnedeŭ“. (1 Ión. 4, 16; Marcu 10, 18). Acéstă însuşire a luĭ Dumnedeŭ, ar fi putut să arăte luĭ Bocli, că Dumnedeŭ dupĕ ĭubirea cea nemărginită a chĭemat fiinţele libere şi raţionale din nefiinţă în fiinţă, capabile de a înţelege şi preţui ĭubirea luĭ Dumnedeŭ; că din acéstă ĭubire El a creat lumea astfel, că e accesibilă de influenţa creaturilor libere, fără ca prin aceasta să sufere vr'o deranjare saŭ distrugere; că în virtutea acesteĭ ĭubirĭ, El nu a supus pe om legilor necesităţilor fisice, ci ĭ-a dăruit nepreţuitul dar al libertăţeĭ şi raţiuneĭ; şi prevĕdênd că el va abusa de aceste darurĭ, maĭ înainte de vecĭ a gătit şi mijlóce necesare de mântuire, şi s'a hotărît pe sine la cea maĭ vie acţiune proniătóre, atât până la căderea omuluĭ, cât şi dupĕ acea.

Aceste sînt objecţiunile cele maĭ principale a luĭ Bocli, şi prin urmare şi a tuturor istoricilor materialiştĭ, a căror representant El este, în contra libertăţeĭ umane şi ingerinţelor saŭ amesteculuĭ Pronieĭ divine în existenţa lumeĭ şi sórta istorică a némuluĭ omenesc. Aceste objecţiunĭ, dupĕ am vĕdut sînt falşe, sînt nesolvabile precum din punctul de vedere logic, aşa şi din punctul de vedere istoric, al datelor ştiinţifice şi învĕţătureĭ Sânteĭ Scripturĭ şi a Sânteĭ nóstre Bisericĭ.

DIMITRIE N. NICULESCU.

Douě cuvinte ca rěspuns Revisteĭ Catolice din Baĭa-mare.

In Fasciculul XVI.—XXIV a amintiteĭ Reviste se respunde per longum et latum Jurnaluluĭ „Biserica Ortodoxă". Cetind şi recetind respunsul ce ni se adresară, marturisim că tóte cele cuprinsă în „Biserica Ortodoxă" sunt şi rěmân ca adevěrurĭ, pentru că n'aŭ putut respunde în cestiune, ne avênd ce ḑice. Incercarile de combaterĭ ce aduc prin rěspunsul lor confirma pe deplin adeverurile publicate de noi. N'avem dar cu cine sta la vorbă—maĭ pe româneşte. La aseminea ocasie se aplică fórte bine proverbul: οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τό καλόν. Noĭ dar renunţăm la orĭ-ce fel de polemică religióse cu ceĭ de la Uniaţie, findcă timpul nie ste mult maĭ preţios, de cât a-l cheltui în discuţiĭ medievale papistaşeştĭ şi secĭ înşiráte mărgărinte. Vom fi însă tot-déuna atenţĭ la uneltirile nedemne ale lor, când acelea se vor resfrânge asupra Românilor Ortodoxĭ. Pentru noĭ, o spunem clar şi precis, avem şi dreptul şi datoria de a învěţa pe Românĭ sfânta Religie Ortodoxă,—pentru că singură acésta este temelia şi a Statuluĭ Român şi a Naţionalităţeĭ nóstre. Am fost, suntem

şi vom fi Ortodoxĭ, căt timp va fi suflare românéscă pe acest pămênt. Precum nu există pădure fara uscătură, aşa şi popórele fără fiĭ vitregĭ—şi cu legea şi cu naţionalitatea. Cine are urechĭ de audit, audă, şi minte sănătósă în cap, să înţéleagă ce dicem. Dacă n'am cunóşte abilitatea ĭezuitică în strefacerea adevĕruluĭ şi falşitatea faptelor, póte ni-am angaja la certe religióse, preferim însă a lucra alt ceva maĭ bun şi maĭ folositor pentru Biserică şi Ţară, de căt a ni pĭerde timpul în zedar..

REDACŢIA.

DONAȚIUNI.

Comitetul parohial al Bisericeĭ Româneştĭ Gr. Ortodoxe din Cetatea Braşovuluĭ aduce adîncă mulţămire marinimóselor persóne însemnate maĭ jos, carĭ au bine-voit să contribuiască pentru Biserica Românéscă Gr. Ortodoxă, ce se va clădi în piaţa Braşovuluĭ, în locul acela de care asprimea împrejurărilor a deposedat pe Românĭ în folosul duşmanilor lor. Au contribuit:

Princesa Alina Ştirbeĭ	800	leĭ
Domnul Alexandru Plagiano	100	„
Inalt Prea Sânţia Sa Iosif, Mitropolit al Ungro-Valahieĭ şi Primat al Românieĭ etc.	200	„
Inalt Prea Sânţia Sa Iosif, Mitropolit al Moldoveĭ şi Suceveĭ etc.	200	„
Prea Sânţia Sa Episcop de Argeş Ghenadie . .	200	„
Prea Sânţia Sa Episcop de Rômnic Ghenadie. .	100	„
Prea Sânţia Sa Episcop Dunareĭ-de-jos Parthenie .	100	„
Prea Sânţia Sa Episcop de Huşĭ Silvestru . . .	100	„
Prea Sânţia Sa Episcop de Buzĕŭ Inocentie . . .	100	„
Prea Sânţia Sa Episcop de Roman Melchisedec .	10	„
Prea Sânţia Sa Arhiereul Gherasim Pitişteanu . .	50	„
Prea Sânţia Sa Arhiereul Dositeiu Botoşeneanu .	30	„

Comitetul parohial Român gr. ortodox din Cetatea Braşovuluĭ.

Preşedinte, **B. BAIULESCU.** **Notar,** **NICOLAU PILŢIA.**

Domnii N. Dobrescu şi I. Bolovănénu, arendaşiĭ moşieĭ Potlogi din judeţul Dâmboviţa, bine-voind a dona bisericeĭ din aceiaşĭ comună, un rînd de veştminte preoţeştĭ bune, un acoperemînt de sânte vase, o faţă pe sânta masă, una perdea la sântele uşĭ împărăteştĭ, şi un cazan de botez, al căror preţ trece peste suma de leĭ 150, li se aduce calduróse mulţămirĭ prin publicitate.

Urmatórele persóne din jud. Bacăŭ aŭ bine-voit a contribui cu banĭ şi cu material la construirea din nou a uneĭ bisericĭ în co-

muna Dofteana, acel județ, și anume: D-l N. Ghica, proprietariul moșieĭ Dofteana, cu 2250 leĭ, și cu tot materialul brut necesar la facerea numiteĭ biserici; D-l Vasilie Miteanu cu suma de 615 leĭ; D-l Nicolaĭ Lengușanu cu suma de 100 leĭ; D-l N. P. Nicolescu cu suma de 50 leĭ, tuturor acestor pioșĭ donatorĭ li se aduce viĭ și călduróse mulțămirĭ.

Poporeniĭ satuluĭ Tazlău, județul Bacau prin contribuțiunĭ benevole, au făcut reparațiunĭ bisericeĭ din numitul sat, ĭar locuitoriĭ Alexandru Zota, Constantin Zota, Ioan Dărlău, Vasilie Dârlău și Ghiță Dârlău, aŭ bine-voit a cumpara un rând vestminte preoțeștĭ în valóre de 240 leĭ. Pe lânga acestea poporĕniĭ Alexandru Zota și Constantin Zota, au maĭ cumparat la acea biserică un clopot, în greutate de 150 kilograme, costând 580 leĭ. De asemenea la biserica din Lucăceșcĭ, acel județ, poporeniĭ respectivĭ aŭ cumparat un clopot în valóre de 280 leĭ, li să aduce mulțămirĭ prin publicitate persónelor notate maĭ sus, precum și numiților poporenĭ, pentru dragostea ce aŭ catră Biserică și înfrumsețarea eĭ.

Primăria comuneĭ urbane Caracal, a bine-voit de a repara Biserica Domnéscă din acea localitate, consolidând zidăria pe unde a fost ruinată, tencuind-o în interior cu ipsos, pardosind-o cu mosaic, făcênd din noŭ ferestrĭ și ușĭ, acoperind-o din noŭ, zugravind și poleind cu aur tótă argintaria, mobilând-o cu jețurĭ nouĭ, îndestrând-o cu un nou policandru și sfeșnice de bronz; consolidând radical clopotnița și pavând curtea bisericeĭ cu piatra, pentru care lucrărĭ comuna a cheltuit peste 15,000 leĭ. Pentru acéstă laudabila și demnă de imitat ofrandă, se aduce viu și caldurόse mulțămirĭ locuitorilor pioșĭ din sus ḑisa comună și în special inițiatorilor uneĭ asemenea creștineștĭ fapte.

Persónele maĭ jos notate a daruit bisericilor din localitate în județul Gorjiu obiectele următóre: D-na Constantina R. Cartianu un rând vestminte preuțeștĭ, lucrate din stofe naționale, pentru bis. Sânțiĭ Apostolĭ din comuna Cartiu; Preutul Zamfir Popescu un rând vestminte pentru bis. St. Ión Botezatorul din Fărcășeștĭ; D-l Ghița Tatomir patru perdele de borangic galben și alb, cu alesaturĭ, una dveră și o fața de masă de pânḑă vergata pentru bis. St. Nicolae din comuna Stejereĭ, și D-ra Lucia Vasiliu o perdea de borangic galben pentru biserica catedrală din Târgu-Jiu. Tuturor acestor pioșĭ donatorĭ și donatóre se aduce viĭ și caldurόse mulțămirĭ.

D-l Constantin C. Săraru, din comuna Slatióra, județul Vâlcea, învălind și zugrăvind, din noŭ, cu spesele D-sale biserica parohială St. Gheorghe din acea comună; maĭ construind încă și o școla model, se aduce viĭ și caldurόse mulțamirĭ piosuluĭ donator.

In comuna Slătióra din județul Vâlcea, construindu-se o biserica parohială, prin inițiativa repausatuluĭ Dumitru I. Belciu, dupe care a continuat soția sa Maria I. Belciu, ajutată fiind de

preutul Gheorghe Iliescu, D-l C. C. Sararu, C. Brutaru și alți enoriași, dupre putință, se aduce viĭ și căldurόse mulțămirĭ în special familieĭ Belciu, precum și celor-l-alțĭ pioșĭ ajutătorĭ.

D-l proprietar Mihail Balș și soția sa D-na Alexandrina Balș din comuna Bradi, plasa Têrgușor, județul Prahova, bine-voind a repara Biserica cu Hramul Sânta Treime din sus disa comuna la care a cheltuit peste 4,500 leĭ, li se aduce viĭ și căldurόse mulțămirĭ prin publicitate.

D-l. Ilie D. Climis, proprietarul moșiei Foltesci, Plasa Prut, jud. Covurluiu, a cumperat cinci cărți noua, ediția S-tului Sinod în valόre de 50 leĭ noĭ, bine-voind a mai oferi împreuna cu D-l Adolf Vencleru, arendașul moșiei Foltescĭ încа suma de 25 lei nuoĭ cu care s'a legat Sânta Evangelie pentru biserica S-ții Voevodĭ. Maĭ mulți enoriași ai bisericei aŭ contribuit cu suma de 25 leĭ noi cu care s'au legat Orologiul. D-l Theodor Badiu comersant și Epitrop al bisericei a oferit 10 lei noĭ cu care s'a legat Penticostarul. D-l Dimitrie Teodosiade, mecanic, a oferit 10 leĭ nuoi cu care s'a legat apostolul. D-l Atanase Nițeanu, Primarul comuneĭ a oferit 10 leĭ noi cu cari s'a legat Psaltirea, tuturor acestor pioși donatorĭ li se aduce viĭ mulțămiri din partea Epitropiei respective, publicându-se tot odată pentru încurajarea și a altor pioși creștini.

Lista de persόnele piόse din comuna Tudor-Vladimerești, plasa Bêrlad-Nicoreștĭ, județul Tecuciu, cari aŭ contribuit la învălirea cu tablă a Bisericeĭ din sus disa comună:

Iancu Constantinescu 15 leĭ, Preot C. Negru 15 lei, Maxin Cocarlea 15 leĭ, (Epitropĭ) Neculaĭ Petrov 15 leĭ, Mihalache Constantinescu 20 leĭ, Dum. Ștefănescu 15 leĭ, V. Ionescu 15 leĭ, Luca Petrov 15 leĭ, Ștefănache I. Teodorescu 15 leĭ, Vasile I. Grigoriu 15 lei, Mihaĭ Teodosie 15 leĭ, Tănăsache Nanescu 24 leĭ 70 banĭ, Moisi Șapira Israilit 25 lei, Ioina Simon Israilit 20 leĭ, Iόn Popa 7 leĭ 50 banĭ, Ghiță Neculaŭ 10 leĭ, Iόn Chircă 7 leĭ 50 bani, Ștefan T. Panciu 6 leĭ, Neculaĭ Andreĭ 7 leĭ 50, Dumitru Tόder 5 leĭ, Hristache Ivanov 5 leĭ, Iόn Gh. Hodorogea 5 lei, Vasile Rolea 4 leĭ, Dumitru Grigore 3 lei, Andone Gurau 3 leĭ, Cristea Suriu 5 leĭ, Iόn Stoian Călinu 3 leĭ, Iόn Dima 7 leĭ 50 banĭ, Mitică Fătu 4 lei, Maria Fătu 4 lei, Vasile E. Popa 5 leĭ, Nastasa Căruceriu 5 leĭ, Tόder Prună 3 leĭ, Constantin Ștefan 5 leĭ, Iόn Pământ 4 leĭ, Ghiță Grosu 4 leĭ, Ștefan Dolea 3 leĭ 50 banĭ, Mihalache Vână 5 leĭ, Petcu Grosu 3 leĭ, Neculaĭ C. Roșea 5 leĭ, Neculai Basocu 3 leĭ, Petcu Iancu 5 leĭ, Iordache Dobrăță 4 leĭ, Neculaĭ Stanu 2 lei, Neculaĭ Dragan 2 leĭ, I. Manolache 2 leĭ, Ioniță Burtea 2 leĭ, Alexandru Spătaris 2 leĭ, Costachi D. Gheorghe 2 leĭ, Costachi Daraban 2 leĭ, Tόder Hahuĭ 2 lei, Filip Hârș 2 leĭ, Iόn Bălănică 2 leĭ, Tόder Scarlas 2 leĭ, Costachi T. Bujor 2 leĭ, Constantin Vlasă 2 leĭ, Gh. Romașcan 2 leĭ, Eni Buboiu 2 leĭ, I. Al. Nedelcu 2 leĭ, I. Bogdan 2 leĭ, Neculaĭ Epure 2 leĭ, C.

I. Paraschiv 2 leï, Tóder Chiriac 2 leï, Nec. Buboiu 2 leï, Sandu Hâncu 2 leï, Șerban Dolea 2 leï, Ión Panfilea 2 leï, Mihalache Șt. Rață 2 leï, Chirilă Marchidanu 2 leï, Enachi Bostanu 2 leï, I. Ștefan Ivan 2 leï, Antonache Danciu 2 leï, Mihalachi Frumuzachi 2 leï, Vasile Bogdanu 2 leï, Petrachi Alexandru 2 leï, Tudosi 2 leï, Ión Negoiță 2 leï, Grigore Vladu 2 leï, I. Dichiu 2 leï, C. Tudosi 2 leï, Gavril Ionescu 2 leï, Tudorache Buboiu 2 leï, Alex. Stambóla 3 leï, Ghiță Negoiță 3 leï, Ștefan Nistor 5 leï, Vasile Asenache 4 leï, Radu Dumitrache 2 leï, Petrache Morun 2 leï, Ión Nanu 2 leï, Văsile Mocanu 2 leï, C. Apostu 2 leï, Ión Manăstireanu 2 leï, Ivancea Lupóe 2 leï, Ión Lupóe 2 leï, Tóder Hristea 2 leï, Ión Gh. Grosu 2 leï, Constantin Lupóe 2 leï, I. Bratu 2 leï, Dinu Gârneață 2 leï 50 b., Nec. E. Negoiță 2 leï, Dinu Prună 2 leï, Nec. Manea 2 leï, Ión Susanu 4 leï, Ioniță Bujor 2 leï, Gh. Pământu 2 leï, I. Stanu 2 leï, Mateï Tudosie 2 leï, Ión Asenache 2 leï, Tóder Tabăcaru 2 leï, Nec. Negoiță 2 leï, Ión Rad. Crăciun 2 leï. Gheorghe Trifan 2 leï, Neculaï I. Ciurariu 1 leŭ 50 banï, Gheorghi Dobre 1 leŭ 50 banï Simion Gârneață I leŭ 50 b., Gh. Alexandru 1 l. 50 b., I. Dumitrașcu 1 l. 50 b, Ștefanache Gurău 1 l. 50 b., Necula Ștefan Rață și și alte șasă-ḑecï și șépte persóne câte 1 leu, I. Baltă și alte șépte persóne câte 50 banï.

De asemenea prea piosuluï donator I. Paraschiv care a contribuit cu suma de 400 leï la facerea unuï Iconostas Sânțiï Voevoḑï și a unuï piedestal isvorul Maïceï Domnuluï. Tuturor acestor pioșï donatorï, li se aduce viï și caldurósă mulțamirï, din partea epitropieï aceștiï Biserici, pentru aceste fapte demne da imitat.

Listă de numele locuitorilor din comuna Acsinteu, plasa Câmpuluï, Județul Ialomița, care au contribuit le repar. Bisericeï.

Dl. proprietar al moșieï, D. Ionescu 200 leï, Dl. arendaș I. Ionescu 40 leï, A. Cană perceptor 40 leï, Raducanu M. D-tru 20 leï, Teohare Ionescu 10 leï, I. Costachi 10 leï, Nicolaï I. Crețu 1 leu, D. N. Ciuta 1 leŭ, Neculaï Ilie 30 banï, Neculaï Chir Ión 2 leï, Cost. I. Dorobanțul 2 leï, Marin Sarbu 2 leï, Nae Miulescu 1 leu, D. Pița 2 leï, Raducanu gg. Drăghicï 50 banï, Chica Samoilă 1 leu, Vasile Gradinaru 2 leï, Ión Oprea 1 leú, Ioniță Popescu 1 leu 50 banï, Niță Marinescu 50 banï, Dumitrache Paraschiva 2 leï, Stan gg. Brat 1 leŭ, Barbu D. Brat 1 leu, Iancu Ión 1 leu, Frațilă gg. 2 leï, Dumatrache Anghel 5 leï, Mirca Dinu 40 leï, Anghel Nedelcu 2 leï, Safta Vasile Sarbu 1 leu, Maria gg. Oprea 1 leu, Tache Drăghicï 1 leu, Ión Duțu 3 leï, Iancu Stan 2 leï, Barbu Zamfir 3 leï, Ioniță Parvu Mira 4 leï, Teodosie Ilie 2 leï, Tenase Dinu Lefter 2 leï, Costache Duțu 4 leí, Nița I. Popa 1 leu 50 banï, Neculaï G. Geane 5 leï, Alexandru Dinulescu 3 leï, Costache V. Enache 4 leï, Spiridon Tache 1 leu 50 banï, Maria Ene Mereșescu 1 leu, Stan Mateescu 5 leï, Oprea Ștefan 4 leï, Manole Grigoriu 20 leï, Iohan Portu 10 leï. Nicolae Andreescu 2 leï, Costachi Ioniță 2 leï, Lefter Deleanul 5 leï, Costachi De-

leanul 1 leu, Ión Mareşu 3 leĭ, Mihalache Radu 5 leı, Enache Dumitru 5 leı, Madama Carol 10 leĭ, Femeia Tinca 6 leĭ, Zamfir Anghel 3 leĭ, Iancu Cană 3 leĭ, Neculaı Cană 5 leĭ, Ioniță Enache 3 leĭ, Niță Navin 3 leĭ, CC. Dincă 6 leı, Dinca Popa 3 leĭ, Tănase Petre 1 leu 50 b., Nică Dinu 3 leĭ, Ión Stan 3 leı, Niță Barbu 3 leĭ, Maria Alecu 1 leu 50 banĭ, Nec. Stan 3 leĭ, Nastasă Dincă 3 leĭ, Tache D. Oprea 1 leu 50 b., Uasile G. Ceauş 1 leu 50 banĭ, Voicu Ioniță 1 leŭ 50, Dim. Petre 4 leĭ, Tanase Navin 3 leĭ, Nec. Piță 3 leĭ, Costache Iancu 3 leĭ, Costache Androne Mereşescu 3 leı, Costache Navin 3 leı, Velea Petrache 3 leĭ, Gh. Ene, 3 leĭ, Ión V. Gorgan 3 leĭ, Niță Costache 6 leĭ, Dim. Costache 4 leĭ 50 banĭ, Iancu Paraschiva 3 leĭ, Mincu Niță 3 leĭ, Gh. N. Fânaru 1 leŭ 50 banĭ, Dim. M. Burlacu 1 leu 50 banĭ, Alexandru Nicolae 1 leŭ 50 banĭ, Nicolaĭ B. Balan 3 leĭ, Ionița R. Bălan 1 leŭ 50 banĭ, Radu Balanu 1 l. 50 b, Naftanael N. Cojocaru 1 leŭ 50 b., Nec. R. Bogaciu 1 l. 50 b., Nec. Chiricu 1 l. 50 b., G.g. Chiricu 2 leĭ 25 banĭ, Zamfir Nicolae 1 leu 50 banı, Dinu Ión 1 leŭ 50 banĭ, Nicolae Ghiță 1 l. 50 b., Dim. Despa 1 l. 50 b., Ión Petre 1 l. 50 b.. Iancu Şerban 1 l. 50 b., Gh. N. Ciuta 1 l. 50 b, Nae N. Ciuta 1 l. 50 b., Niță Burıacu 3 leĭ, Moise Pucu 3 leĭ, C. N. Fânaru, Niță Chiricu, Niță I. Dorobanțu, Dim. Moise, Iancu D. Moise câte 1 leŭ 50 banĭ, Ión Ivan 3 leı, Niță Ciuta 4 l. 50 b., Grigore Gg., Dınu Oprea, Niță Anghel, Stana Costache Sarbu, Tudoru g.g. Moise, Ión P. Ispramnicel, Ioniță Chiru, Nedelcu Radu, Barbu Petcu, Frățilă Draghicĭ, câte 1 leŭ 50 banĭ, Răducanu Anghel 3 leı, Matache Anghel 1 l. 50 banĭ, Constantin Tudorachi 2 leĭ 25, Neculaĭ 2 leĭ 25 banĭ, Tinca Iancu Popa 1 leu 50 banĭ, Bucur Voiculescu 3 leĭ, Lefter Ştefan 3 leĭ, Bustea Stan 1 l. 50 banĭ, Cristea Mereşescu 3 leĭ, Nița N. Dorobanțu 1 leŭ 50 banĭ, Hristache Nicolae 1 leu 50 b., Despa Vaduva, 1 leu 50 banĭ, Stelianu gg. Nică 1 leŭ 50 banĭ, Ioniță Burlacu 1 l. 50 b., Niță Chir Ión 1 l. 50 banĭ, Dincă Ioniță 3 leĭ, Enache Dincă 1 leu 50 banĭ, Ioniță Popa I 1 leŭ 50 banĭ, Tache Costache 3 leĭ, Neculaĭ Raducu a daruit 1 l. 40 b. pentru şândrilă, Preotul M. Nițescu 12 l. Tuturor acestor pioşı donatorĭ li se aduce călduróse mulțemirĭ.

Listă de subscripție în ajutorul reparațiilor Bisericeĭ din urba Ialomița, (Ilfov) oferite de persónele notate maı jos:

D. Mirescu 10 leĭ, N. Atanasiu 5 l., Andreı Nica 3 l., Dinu Nica 2 l., Marin Mateĭ 50 b., Iosif Cristea 1 l., Ghița Moise 1 l. 50 b., Ghiță Mitea 1 leŭ, Gh. Popa 55 banĭ, Nec. Ioniță 30 b., Barbu Mateĭ 1 leu, Alecu Oprea 25 banı, Petre I. Popescu 1 l. Ivan Drăgulanesau 5 leĭ, Nec. Costache 2 leĭ, Marin Nedu 2 leĭ, Neculi Gheorghilas 2 leı, I. T. Zorzor 2 leı, G. Anghelescu 1 l. M. Deculescu 1 leu, G. V. Carabogdan 1 leu, I. R. Dragomanu 1 leu, M. Florea 1 leu, M. Dumitrescu 5 leĭ, Ión Stoenescu 15 leĭ, Marin I. Dobrescu 2 leĭ, Ión G. Turcu 5 leĭ, Nec. Moise 1 leu 50 banı, Elefterie Carabelof 1 leu, M. Cernescu 5 leĭ. N. Niță Obılişténu 3 leĭ, Velicu Petre 50 banĭ, Ivan H. Grecu 5 leĭ, G. N. Daniilescu 2 leĭ, Ghiță Popescu 3 leĭ, Nec. Ionescu 2 leĭ, Ión

Lovin 2 leĭ, Filip Ión 2 leĭ, Ruse Sencu 5 leĭ, Drăgan Ciungu 1 leu, Ilinca Ivan 1 leŭ, Dobre Neagu, Ión Anghel, Constantin Ión, Ión Voicu câte 50 banĭ, Gh. Slav 1 leu, Ión Vlad 50 banĭ, Cristea Doncovicĭ 1 leŭ, Neculae Băncilă 50 banĭ, Const. Bălăcénu 2 leĭ, Nec. Simion 50 banĭ, Iacov Ión, Dumitru Cercel câte 50 b., Neculaĭ Popa 1 leu, Ivan Dragomanu 12 leĭ, Ivan Vasile 50 banĭ, Mihail Dragomanu 1 leu, Toma Bianu 2 leĭ, Radu Dragomanu, Neculae Ión, Ispas Pană câte 50 banĭ, Marin Voicu 1 leu, Lazar Anania, Ión Sandu câte 50 b., Ivan Dumitrescu 1 leŭ, Marin N. Crângașu 2 leĭ, Ștefan Ionescu 1 leu, Marghióla Rănica 1 leŭ, Eugenia I. Constantinide 2 leĭ, Țaue Naciu 30 banĭ, Neculae Voicu 50 banĭ, Spiriache Dobre 1 leŭ, Gh. Stoĭca 1 leu, Ión Ión 2 leĭ, Velicu Florea, Marin Tudose, Dragne Pascale, Nae Dobre câte 1 leŭ, Angheli Driva 2 leĭ, Tudora Paraschiva 1 leu, Marin M. Colonel 5 leĭ, Stan Ionescu 1 leu, Gh. Negoița 2 leĭ, Petre Dumitru 50 banĭ, Stancu Costachi 30 banĭ, Dim. Marin 50 banĭ, Dumitru Dumitru 50 banĭ, Petcu Ganciu 1 leu, Petrache Barbulescu, Ilie Pascale câte 50 banĭ, I. N. Păunescu 2 leĭ, Ioniță I. Bălăneanu, Petre Dumitru câte 50 banĭ, Tudor Gh. 20 banĭ, Neculae Vasile, Alexandru Voicu, Dumitru Cristea câte 50 banĭ, Neculae Postolea 2 leĭ, Stancu Vasile 50 banĭ, Ión Ivan Lemnrau 1 leŭ, Marin Paraschiva, Iancu Enciu, Stoiciu Enciu câte 50 banĭ, Ștefan Dumitru 2 leĭ, Mitana Gațea 5 leĭ, Ana Dumitru Curcă 5 leĭ, Moriț Goldemberg 5 leĭ, Teodor Hagi Lupu 100 leĭ, I. Polak 5 leĭ, Teodor Lucopol 5 leĭ, Ivan P. Gruef 5 leĭ, I. D. Varvesi 5 leĭ, Christea Stoeanof 5 leĭ, Aron Abeles 2 leĭ, P. Arhondi 2 leĭ, M. G. Daniilescu 10 leĭ, Cleante Varveri 5 leĭ, Alexandru Gherman 10 leĭ, I. N. G. Daniilescu 10 leĭ. Total 355 le. 85 b.

Epitropia bisericeĭ din urba Oltenița.

(Jud Ilfov).

Se aduce la cunoștința generală că postul de prim cântăreț la biserica Catedrală din acest oraș retribuit cu 90 leĭ (lunar) este vacant; doritoriĭ se pot presenta la numita Epitropie, care va disposa numirea aceluĭa, care pe lângă o bună conduită întrunește și o complectă cunoștință de musica bisericéscă.